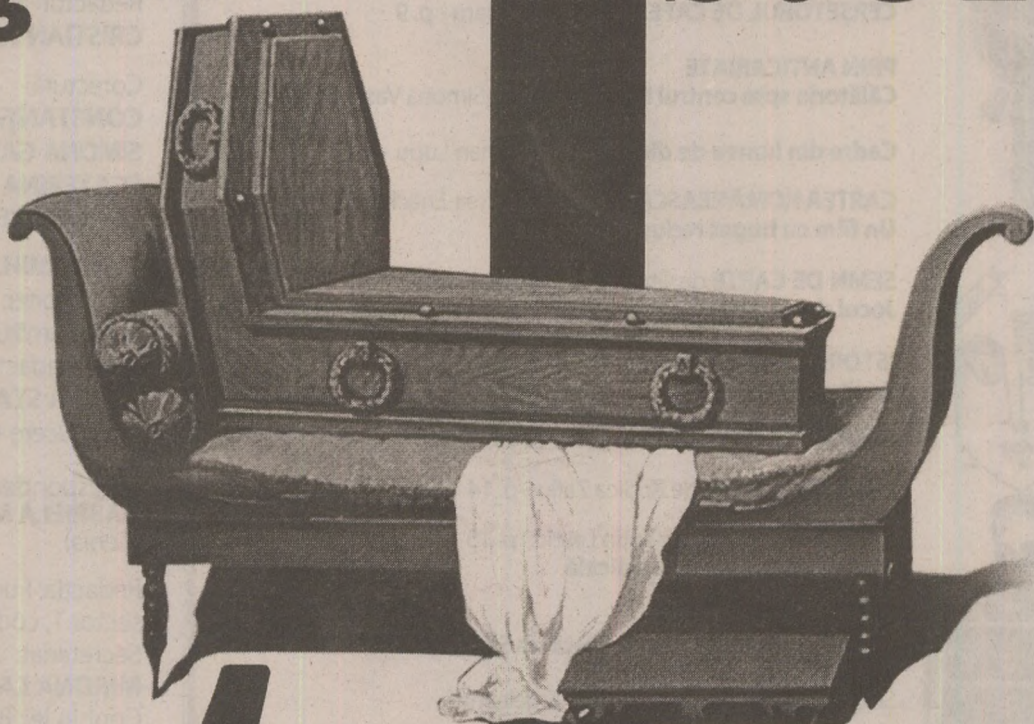

România
literară

30

28 iulie 2006 (Anul XXXIX)

Tabletă de Nicolae Manolescu

Iecția I storie
de

Acum cîțiva ani, cu ocazia unei dezbateri, foarte la modă atunci, pe tema manualelor alternative, un cunoscut intelectual, lider de opinie care, ca și azi, susținea într-o emisiune t.v. că manualul de istoria României trebuie să fie unic, exprimînd punctul de vedere al statului. Mi-am amintit de opinia cu pricina săptămînilor trecute, urmărind ce se întîmplă la Chișinău cu tratatele și manualele de istorie. O echipă de istorici locali, la fel de iluștri ca și lingviștii care au întocmit mai demult dicționarul limbii așa-zicînd moldovenești, au propus o carte de istorie a țării lor care să fie în deplin acord cu vederile oficialității actuale din Republica Moldova. Așadar o istorie a Republicii Moldova conformă cu punctul de vedere al statului de dincolo de Prut. În esență, istoria inspirată de ideologia comunistă a domnului președinte Voronin nu se deosebește prea mult de aceea pe vremea Republicii Sovietice Moldovenești inspirată de tovarășul președinte Brejnev. E vorba de o istorie paralelă și diferită de a României. România interbelică e socotită o putere imperialistă care a anexat, de două ori, Basarabia, împotriva voinței poporului moldovean, impunîndu-i o administrație disprețuitoare și coruptă. Pactul Ribbentrop-Molotov n-ar avea nici o legătură cu întoarcerea Basarabiei și Bucovinei de Nord la fosta URSS: ele au revenit în sînul patriei mămă, eliberate de sub ocupația străină. Și așa mai departe, răsucind ideologic adevărul, despre întreg trecutul istoric. Exemplele din perioada contemporană sînt doar mai grăitoare decît cele din perioade mai vechi.

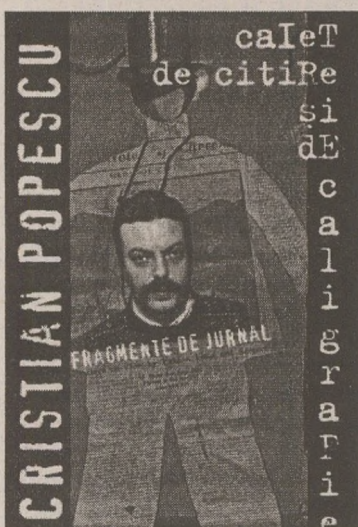
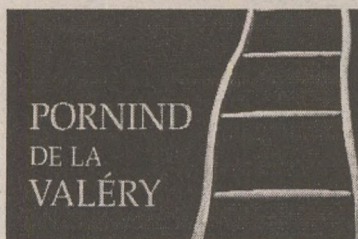
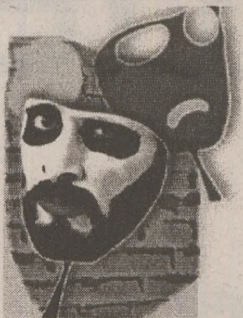
Despre caracterul profitabil al unei istorii unice și de stat, Orwell avea o idee clară, cînd, în faimosul lui roman *1984*, relatează felul în care cele trei mari puteri ale lumii, singurele din utopia lui politică, se aliau cîte două împotriva celei de a

treia, în mereu alte combinații, și rescriau la fiecare nouă alianță istoria planetei. Exemplul fictiv al lui Orwell a avut un corespondent în realitate în rescrierea repetată a *Cursului scurt de istorie a PC(b) al URSS*, după cum hotărau epurările și execuțiile staliniste. Istoria României a fost și ea rescrisă, după manualul lui Mihail Roller din 1946, de mai multe ori pînă în 1989. Nu doar faptele au fost schimbate din unghi ideologic, dar chiar și numele unor domnitori. În timpul național-comunismului ceaușist, Ion Vodă pe care Hasdeu îl numise Cel Cumplit, după Ivan Groznii al rușilor, a devenit Cel Mare, la fel cu Mircea cel Bătrîn, și el ajuns Cel Mare, ca să se îmbogățească galeria de domnitori croiți după chipul eroic al lui Ștefan cel Mare.

O istorie în care s-ar reflecta ideologia statului (fie el și democratic), o istorie unică la un moment dat, conține riscuri de felul celor de mai sus. Nu e deloc recomandabil să ni le asumăm, chiar dacă uneori adevărul învinge ideologia. Kundera povestește o întîmplare semnificativă pentru această din urmă împrejurare. În balconul din centrul Pragăi, în februarie 1948, liderii partidului comunist cehoslovac proclamau, în fața mulțimii, izbînda comunismului în țara lor. Era iarnă, frig, ninge. Unul singur purta căciulă. Din obediență partinică, i-a oferit-o lui Klement Gottwald, secretarul general al partidului. Fotografia cu biroul politic a suferit modificări în timp, pe măsură ce membrii conducerii PCC erau înlăturați ori, precum darnicul posesor al căciulii, spînzurați. La urmă, pe un fond de zid alb, n-a mai rămas decît Gottwald. Cu căciula lui Clementis pe cap. Iconografia comunistă s-a fixat la această imagine. Întrebarea este dacă există totdeauna o căciulă a lui Clementis care să dezvăluie, oricît de tîrziu, adevărul istoric. Cum nu sînt convins de asta, prefer ca istoria țării mele să nu mai fie niciodată unică și de stat. ■

sumar

Asanarea vîștilor academice - de Gheorghe Ceaușescu - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Măștile transparente

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Caielele lui Crăciun

REAȚII IMEDIATE de Alex. Ștefănescu - p. 6
Texte cu argint viu

CRITICĂ LITERARĂ de Cosmin Ciotloș - p. 7
Pomind de la Livius Ciocărlie

Poeme de Carmen Firan - p. 8

PLECÂND DE LA CĂRȚI de Mihai Zamfir - p. 9
Documentul pierdut și regăsit (II)

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

PRIN ANTICARIATE
Călătorie spre centrul Pământului de Simona Vasilache - p. 10

Cadre din lumea de dincoace de Coman Lupu - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Un film cu buget redus

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Jocul de-a impersonalizarea (II)

ISTORIE LITERARĂ de Ion Simuș - p. 13
Scritura unei agonii

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Pseudocunoașterea medicală

RESTITUIRI - pp. 16-17
„Corespondență” Interceptată de Securitate
Ștefan Baciu - N. Steinhart
Selecție și prezentare de George Ardeleanu

Neaua de la Văcărești de Ioan Lăcustă - pp. 18-19
IULIE de Gabriela Ursachi - p. 19

Antonpanniada editorială (VI) de G. Pienescu - p. 20

Malurile Dunării de Ștefan Cazimir - p. 21

Din Carpați în Pînd de Iordan Datcu - p. 22
Vocalize în vid de Val Gheorghiu - p. 22

CRONICA FILMULUI
Familii în război de Alexandra Olivotto - p. 23

Spațiul cameral de Dumitru Avakian - p. 24

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 25
Dualismul artiștilor tineri

Hermann Keyserling - Școala de înțelepciune - pp. 26-27
Prezentare și traducere de Mihnea Moroianu

Poeți contemporani din Marea Britanie - Pauly Clark
Prezentare și traducere de Vasile Baghiu - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**

CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 5, 8, 12, 15, 25, 28, 30, 31, 32),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 3, 7, 10, 14, 22, 26, 27)

ECATERINA IONESCU (pag. 4, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 29)

NINA PRUTEANU (pag. 6, 11, 21, 23, 24).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Istории personale*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincai,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agencia Șincai RO87BRD441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com

http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la

Fundația „Anonimul”, Uniunea

Scriitorilor din România,

Ministerul Culturii și Cultelor.

Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société Générale

Revista **România literară** este editată de SC

Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala

Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.

230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

↑ n ultimul număr din *Idei în dialog*, Alexandru Baumgarten publică sub titlul *De ce suntem marginali* interesante considerații și completări prilejuite de articolul meu *Despre titlurile academice din România literară*. Intervenția domnului

Baumgarten este binevenită și necesară, deoarece modul în care se dobândesc titlurile academice, calitatea profesională și morală a cadrelor universitare și a cercetătorilor se repercutează direct asupra prestigiului țării. Subiectul este prea serios, prea complex și cu prea mari consecințe din toate punctele de vedere pentru a putea fi rezolvat de o singură persoană într-unul sau două articole. O dezbatere la scară națională se impune, dezbatere care în cel mai scurt timp să conducă la schimbarea în sens european a sistemului. Dar nu numai despre sistemul de acordare a titlurilor academice este vorba: ultimele evenimente, cumpărarea din piață a subiectelor pentru examenul de bacalaureat, au demonstrat peremptoriu cât de grav afectat este învățământul românesc în tot ansamblul său. Până nu vom restabili spiritul care a guvernat educația națională până la distrugerea produsă de stăpânirea bolșevică, nu vom reuși să clădim o țară europeană în adevăratul sens al cuvântului. În perioada comunistă Ministerul Învățământului era una din cele mai rigide instituții unde ideologia și vigilența de partid erau prevalente: dacă în alte ministere și instituții, de pildă Academia, se mai putea cu titlul de excepție obține vreo decizie rațională, în clădirea de pe strada Nuferilor, astăzi General Berthelot, domnea obtuzitatea absolută. Iar dacă au mai existat acte de normalitate în învățământul acelei perioade, apoi ele s-au datorat unor cadre didactice formate înainte de căderea țării sub talpa sovietică, a unor cadre care de multe ori și-au asumat mari riscuri, pomenindu-le elevilor de *Doina* lui Eminescu sau de importanța lui Maiorescu pentru dezvoltarea culturii naționale. Evident că perioadele de oarecare liberalizare au fost benefice și pentru învățământ, dar nota generală era menținerea acestui domeniu sub stricta supraveghere a partidului, deoarece el trebuia să contribuie decisiv la formarea omului de tip nou. Nu vreau să se creadă că absolutizez, căci vorba istoricului latin Tacitus, chiar și în cele mai negre perioade, când indivizi lipsiți de caracter și personalitate sunt propulsați în fruntea societății, nu „lipsesc și splendide exemple de conduită”. Au fost și în comunism dascăli din generația de după război care și-au făcut în chip strălucit datoria. Dar, repet, acestea se produceau în pofida regimului: în fond, orice act de cultură autentică era un gest de frondă, căci, în concepția PCR, cultura era doar trompetă propagandistică, iar școala, un instrument de depersonalizare.

Să revenim însă la subiectul propus. Domnul Baumgarten are perfectă dreptate atunci când consideră că, pentru realizarea unei performanțe reale în cultură, nu este suficient efortul singular, ci este nevoie „de un sistem instituțional care să garanteze standardul formării noastre”. Or, autoritatea publică a făcut mult prea puțin, asta spre a mă exprima eufemistic, pentru atingerea unui standard european în domeniile umaniste. Ministerul de resort nu este numai al Educației, ci și al Cercetării. Or, n-am văzut din partea acestei instituții măsuri care să stimuleze cadrele universitare să se angajeze, antrenând tânără generație la cercetări științifice importante. Măsurile promovate de Andrei Marga în timpul scurtului său ministeriat – profesorul clujean încheiase și acorduri internaționale pentru stimularea colaborării în domeniul cercetării științifice între catedre din România și catedre din universități străine menite să catalizeze participarea tinerei generații la proiecte de interes european – au căzut în desuetudine imediat ce s-a instalat în 2000 guvernul PSD, căci tot ce realizase guvernarea Convenției Democratice, chiar dacă era important pentru țară, trebuia desființat. În momentul de față, totul se reduce la completarea unor tabele stufoase, care în fond nu interesează pe nimeni, deoarece nu au nicio relevanță. Continuăm să ne jucăm de-a raportările, așa cum se făcea în timpul socialismului biruitor. O schimbare imediată de mentalitate este un imperativ categoric. Altfel, vom continua să beneficiem de un sistem bine pus la punct pentru realizarea unor roboți cu o seamă de cunoștințe, dar nu personalități creative și oameni de caracter. În Ministerul Educației și Cercetării, de fapt în întregul învățământ, este nevoie de o reformă de structură, nu de măsuri, fie ele și energice, atunci când se produce câte o criză majoră, cum a fost cu subiectele pentru

examenul de bacalaureat. În acest caz s-au luat măsurile care se impuneau pentru ca examenul să se desfășoare normal. Dar un asemenea fapt nu avea voie să se producă! Dacă nu se trece repede la o reformă reală, crize serioase se vor produce cu regularitate. Oare ce catastrofă trebuie să se întâmple pentru a schimba programul și stilul de predare în învățământul preuniversitar? Când se va decide ministerul să așeze masteratul pe principii sănatoase astfel încât și discipline de mare tradiție și prestigiu, dar mai puțin la modă astăzi, să poată organiza această formă necesară în zilele noastre pentru formarea unei elite intelectuale? Când vor fi analizate riguros universitățile răsărite după 1990 ca ciupercile după ploaie, mă refer la universitățile de stat, cele particulare sunt altă discuție, dar care n-au, multe dintre ele, nicio justificare din niciun punct de vedere? Maiorescu desființat în calitate de ministru catedre, atunci când nu existau titulari care să corespundă standardelor europene. Câte din catedrele universitare de azi sunt ceea ce ar trebui să fie, adică centre unde activitatea didactică se îmbină cu cercetarea științifică de înaltă performanță? O evaluare serioasă se impune, urmată de măsuri energice pentru instituirea unui sistem de învățământ sănătos în concordanță cu imperativele epocii. Situația actuală nu poate fi rezolvată peste noapte: dar procesul trebuie inițiat fără întârziere pentru instituirea definitivă a premiselor care să permită generației viitoare saltul în

Asanarea vieții academice

Europa și din acest punct de vedere.

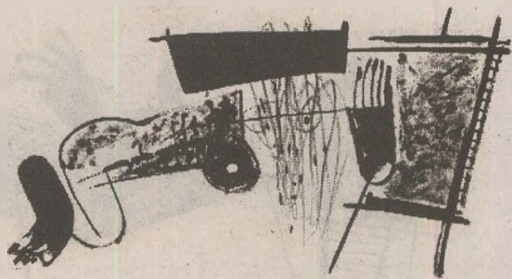
Domnul Baumgarten atrage cu dreptate atenția că există și reviste românești din inițiative particulare care se situează la nivelul celor occidentale, spre pildă *Studia phaenomenologica*, editată de Humanitas, sau *Chora*, dedicată studiilor antice și medievale, editată de Polirom, cu colaborări europene importante. Asemenea inițiative trebuie încurajate și faptul că nu s-au bucurat de atenția unor recenzenți la noi este cu adevărat anormală. Doar astfel putem contribui la intrarea în circuitul european: editând publicații la care să participe autorități din lumea savantă europeană și colaborând la revistele de prestigiu din străinătate. Perioada interbelică este ilustrativă și din acest punct de vedere. Voi da un singur exemplu: imediat după Primul Război Mondial existau două reviste dedicate filologiei clasice la noi: *Orpheus* apărea la București cu un comitet de redacție din care făceau parte Iuliu Valaori, Burileanu, Popa Liseanu, Cezar Papacostea etc. și *Favonius*, la Craiova, publicată de N.I. Herescu. Cele două reviste aveau un caracter precumpănitor de popularizare: în paginile lor se întâlneau traduceri, povestiri mitologice, chestiuni didactice. În 1926, cele două reviste fuzionează sub numele de *Revista Clasică*, condusă de N.I. Herescu și de un comitet de redacție din care nu lipseau George Murnu, Cezar Papacostea, I. Valaori. Caracterul revistei se schimbă radical: încep să apară articole în limbi străine, rubrica de recenzii este bine reprezentată cu discutarea critică a unor cărți publicate

de reputați specialiști străini, se inițiază bibliografia clasică românească (aceasta va fi încorporată în prestigioasa *Annee Philologique*, cea mai importantă bibliografie din lume pentru studiile clasice) și apar primele colaborări din partea unor savanți străini de talia unui Marouzeau sau Carcopino. Cu alte cuvinte, în scurtă vreme s-a făcut în domeniul filologiei clasice saltul în Europa. Mai menționez că *Revista Clasică* era deschisă tineretului și că atunci au început să se afirme viitoare personalități precum Dionisie Pippidi și Valentin Georgescu. A intervenit cezura produsă de instaurarea comunismului și abia în timpul destinderii hrușcioviene tradiția a putut fi restabilită prin apariția revistei *Studii Clasice* care, pe drept cuvânt, s-a impus în lumea academică europeană. Dar, sub pretextul economiilor atât de des utilizat în anii optzeci, revista și-a redus mult numărul de pagini, iar periodicitatea a devenit aleatorie. Astăzi este imperios necesar să reînviem spiritul care i-a animat pe oamenii de cultură dinainte de al Doilea Război Mondial și să ne reînscriem cu contribuții serioase în domeniile academice de interes european. Oare un Mircea Eliade ar fi atras atenția Occidentului asupra sa fără importanța sale studii de istoria religiilor? Ar fi un dezastru dacă, ceea ce a fost salvat în condițiile foarte grele de dinainte de 1990 să fie astăzi distrus din incurie și intrigi de proasta calitate. Nu avem nicio scuză dacă nu realizăm în cel mai scurt timp posibil o atmosferă intelectuală academică europeană în adevăratul sens al cuvântului. Iar pentru aceasta este nevoie de reformarea instituțiilor publice, de o politică în domeniu coerentă care să conducă la eliminarea imposturii și de acțiune în convergență a adevăratei elite intelectuale. Cum putem avea prestigiu ca țară de cultură, când coordonatorul tratatului de istorie a românilor publicat de Academia Română recunoaște senin existența unor capitole plagiate într-o operă care se voia a fi cartea de vizită națională în domeniul istoriografiei?

O ultimă remarcă: Alexandru Baumgarten deplânge absența „unui mediu academic care să înțeleagă faptul că necesitatea dialogului intern stimulează și stabilește criteriile de valoare”. Exemplul său este o ediție, traducere și comentariu la *De anima* a lui Aristotel. Universitarul clujean arată că a propus o serie de conjecturi și comentarii proprii la textul aristotelic care însă n-au fost discutate, fie omologate, fie respinse, de lumea academică românească. În mod evident nu avem un asemenea mediu; există oare la noi specialiști care să poată discuta cu competență chestiuni de critică de text la Aristotel? Mă tem că nu. Și chiar dacă am avea, cred că asemenea studii trebuie publicate și într-o limbă de largă circulație într-o revistă de specialitate străină sau în *Studii Clasice*. Cât de important ar fi ca, la un moment dat, în prefața unei ediții de prestigiu să fie discutate, acceptate sau nu, și conjecturile lui Alexandru Baumgarten. Evident însă că lucrările serioase de acest tip trebuie semnalate în revistele noastre de cultură, iar imposturile sau lucrările neseferoase, sancționate prompt. Ne aflăm în fața unei inflații de texte din autori clasici în care editurile se întrec în a zvârli pe piața texte cu titluri cât mai tentante. În librării sunt multe lucrări de foarte bună calitate, dar și rebuturi, fie ele realizate în zilele noastre, fie reluări ale unor texte vechi, nereușite și în momentul primei apariții. Avem noi însă reviste de cultură care să fie o casă în acest domeniu? Așa ceva ar fi cu adevărat necesar.

Reluarea discuției pe marginea modului în care se acordă titlurile academice la noi de către Alexandru Baumgarten a fost oportună. Ea trebuie continuată de cât mai multe personalități din elita intelectuală, pentru a putea declanșa operația de asanare a învățământului și a vieții academice românești. Ministerul Educației trebuie să ia măsurile care se vor impune pentru a ne reaseza pe coordonata europeană. Dacă în domeniul economic un guvern duce o politică greșită, aceasta se va repercuta asupra nivelului de trai, dar va putea fi corectată în scurtă vreme. O politică greșită în domeniul învățământului și al formării elitelor – și menținerea actualei stări de fapt este o gravă eroare – este foarte greu de corectat și afectează grav atât toate domeniile de activitate, cât și prestigiul internațional al țării.

Gheorghe CEAUȘESCU

actualitatea

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

Măștile transparente

Unul din cei mai incisivi jurnaliști de după 1990, Carol Sebastian, a fost dovedit drept colaborator al Securității. Il cunosc pe Carol Sebastian de mulți ani și sunt convins că e orice altceva, dar nu un ticălos. Drept dovadă, de pe urma colaborării cu Securitatea n-*a* avut decât ponoase. Decembrie 1989 l-a găsit undeva la țară, ca profesor de limba și literatura română. La sugestia unor colegi, în 1990, l-am angajat la revista „Orizont”. Articolele sale erau, fără excepție, admirabile. Pe la mijlocul anilor '90 s-a mutat la București, unde a devenit unul dintre cei mai activi publiciști ai perioadei post-comuniste.

Oricât de tristă ar fi întâmplarea, cred că s-a ivit un bun prilej de a rediscuta situația din ultimii șaisprezece ani în acest domeniu. De fapt, am asistat la un scenariu monoton: am aflat nume de persoane care, dintr-un motiv sau altul, au ajuns să dea note informative Serviciului Secret comunist. Prea puțini dintre noi, oripilați de gestul celor în care, poate, am crezut, ne-am arătat interesați să vedem întregul tablou. Și anume, contextul în care cineva ajungea să fie racolat de Securitate. E posibil să fi existat numeroși „benevoli”, indivizi cărora faptul de a-și turna vecinii sau prietenii să le fi produs o plăcere adâncă. Dar marea majoritate au fost, cu siguranță, niște victime.

În tot acest interval, când turnătorii ne erau livrați spre oprobriu, beneficiarii turnătoriilor, ofițerii de Securitate, și-au văzut liniștiți de avansări, misiuni, ori și-au rumegat filozofic pensiile. Unii ne sfidează din depărtare, ca „fini diplomați” expediți prin țări exotice, alții s-au baricadat în palate kitsch cu zeci de camere, ori ne privesc flegmatic de dincolo de geamurile negre ale limuzinelor ce trec în viteză pe bulevarde. și când te gândești că această viață paradisiacă e clădită pe schilodirea psihică a unor copii de doisprezece ani, pe șantajarea unor tineri neexperimentați care-au comis cine știe ce măruntă greșeală... Oricum am lua-o, situația e hidoasă: omul cu biciușca și lațul zburdă în continuare în voie, pe când bietul animal înhămat la rușinosul car al delatiunilor primește și astăzi picioare în gură.

Dosarul Sebastian e doar unul din cele care, în perioada următoare, vor ieși la suprafață. Cred c-ar fi o dovadă de inteligență ca victimele să le-o ia cu o secundă înaintea celor ce continuă să controleze jocurile. Ele ar trebui să spună, în auzul tuturor, în ce context au devenit sclavii Securității și prin ce metode au fost ținuti la cheremul slujitorilor Infernului. Nu trebuie să pierdem din vedere că securiștii foloseau un întreg aparat „auxiliar”, alcătuit din responsabili de instituții sau din veșnic disponibilul *personal TESA* – femei de serviciu, secretare, portari, pompieri, responsabili cu protecția muncii, șefi de cabinet. În această lume dispusă la orice compromis pentru a-și păstra locul cald – ei neavând nici o calificare specială, nici mare chef de muncă cinstită – trebuie căutați perversitorii societății românești.

Până la un punct, e de înțeles lipsa de curaj a celor care, după 1990, n-au îndrăznit să-și mărturisească vina. Au comis o mare greșeală: fără să-și dea seama, au continuat să facă, într-un fel sau altul, jocul vechilor securiști – fie prin faptul că nu s-au implicat în reformarea vieții publice cu aplombul așteptat din partea lor, fie că, paradoxal, au fost mai stridenți decât era cazul. Lucrurile au devenit, însă, prea grave pentru a îngădui perpetuarea stării de ambiguitate. E cazul să iasă la rampă și să spună tot ce știu. Îi asigur că multă lume le va înțelege cedările și va trece peste episoade care ne-au mutilat în egală măsură și pe cei ce n-am avut de-a face cu sinistru instituție. Iar, în unele cazuri, a fost doar o chestiune de șansă de-a nu fi intrat în vizorul „băieților cu ochi albaștri”.

Nu știu în ce măsură un astfel de apel poate fi urmat. Nu știu cât de profund sunt modificatei cei trecuți prin experiența „simpozioanelor” cu ofițerii de Securitate. știu, însă, că decât să se lase torturați în continuare de dosarele pline de mizerii, dușul rece, chiar înghețat, al ieșirii la suprafață e preferabil. Cu cât vom ști mai multe detalii despre metodele de lucru ale Securității – și ele trebuie aflate de la cei care le-au trăit pe propria piele, nu din savante tratate –, cu atât șansa societății românești de a-și reveni la normalitate va crește. Faptul că trei șefi de Servicii Secrete și-au dovedit incompetența (ca să nu spun mai mult) și au fost eliminați din pozițiile-cheie tocmai într-un astfel de moment e, poate, un semn. Să nu le dăm celor care vor veni după ei ideea de-a se lăsa ispitiți să continue joaca de-a șoarecele și pisica.

P.S. Un individ ce încearcă să-și facă loc cu barda în lumea intelectuală, Adrian Gavrilescu, publică o carte, *Noii precupeți. Intelectualii publici din România de după 1989*, unde-mi rezervă și mie câteva secunde de atenție. O face, însă, nimerind cu propria-i marfă în tejgheaua cu zarzavaturi: dorind, cu orice preț, să mă înghesuie în turbinca lui Ivan a intelectualilor români ce transformă viața publică într-un spectacol al târguielilor și afacerilor reciproc avantajoase, dl Gavrilescu aruncă

afirmații fără acoperire. La pagina 134 a cărții, pretinde că în revista pe care o conduc se „recenzează cu predilecție cărți de la Editura Humanitas” (p. 134). Am serioase dubii că lucrurile stau așa. Dar, de dragul demonstrației, să admitem că, într-adevăr, în „Orizont” sunt recenzate cu predilecție cărțile editurii menționate. În consecința tezei cu „precupețismul”, ar trebui ca serviciile aduse Editurii Humanitas să dea roade, iar „recenzenții” de la „Orizont” să devină, la rândul lor, răsfațați colecțiilor editurii lui Gabriel Liiceanu. Probabil că dl Gavrilescu va fi uimit să afle că absolut nici unul din „recenzenții” (mă includ între ei) revistei din Timișoara nu a publicat vreodată, fie și un singur rând, la excelenta editură bucureșteană!

A doua afirmație, ce se vrea un argument puternic în susținerea aceleiași teorii, potrivit căreia aș fi parte a rețelei de „elitiști” ce practică pe scară largă „întrajutorarea”, îmi arată cât de jalnică e poziția pe care s-a cantonat dl Gavrilescu. Trecând în revistă îngrijitorii de colecții care au și prostul gust de a-și publica acolo propriile opusculi, îmi lipește pe frunte din nou eticheta de „precupeț”, scriind negru pe alb: „Mircea Mihăieș editează interviuri la «Antologii»” (p. 122). Pentru a da sens elipticei propoziții, am să admit că, într-adevăr, sunt îngrijitorul unei colecții la Editura Polirom, intitulată „Antologii”. Numai că în respectiva colecție n-a apărut vreodată un interviu al meu – și nici al altcuiva –, din moment ce e dedicată... poeziei! Mă declar extrem de fericit că am putut să-i public, până în momentul de față, cu selecții consistente, pe Nichita Danilov, Ileana Mălăncioiu, Dorin Tudoran, Șerban Foarță, M. Ivănescu, Gellu Naum și Gabriela Melinescu. „Interviurile” mele au apărut în cu totul alte colecții, alături de nume precum cele ale lui Vladimir Tismăneanu, Adrian Marino, Gabriel Andreescu, Mihai Șora, Sorin Antohi, Alexandru Zub, Andrei Pleșu, Corneliu Mănescu, Serge Moscovici, Adrian Niculescu, Marius Oprea, Vladimir Bukovski și alții. Or fi cu toții niște „precupeți” – mai vechi sau mai noi? Îndoi-m-aș! Îi asigur pr-imprudentul autor că sunt suficient de solicitat de editori pentru a nu fi obligat să recurg dezonorant (aici suntem de acord) procedeu de care mă acuză, cel al autoeditării și autopromovării. Oricum, dacă și restul informațiilor pe care-și bazează execuțiile sunt la fel de consistente, nu-mi rămâne decât să-i transmit un sfat din sfera pe care a ocupat-o cu atâta impetuoșitate: dom' Gavrilescu, las-o jos, că măcăne...

Și dacă tot m-a târât în lumea precupeților, îi propun, în încheiere, un târg: să-mi prezinte de urgență, în mod public, scuze pentru afirmații fără acoperire; în schimb, voi renunța la intenția de a-l acționa în justiție pentru acuzațiile sale grosolan-calomnioase... ■

prezintă

ANONIMVL

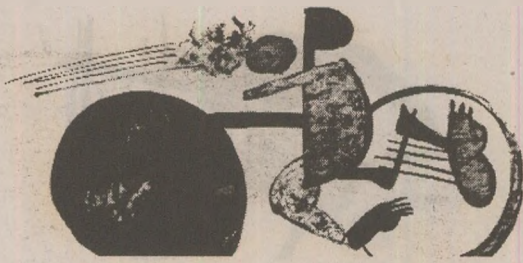
Festivalul Internațional de Film Independent

Delta Dunării – Sfântu Gheorghe
editia a III-a
14 - 19 August 2006

Foto: Mircea Marin

FUNDATIA ANONIMVL

tipar: grafica si tipar

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Caietele lui Crăciun

**Gheorghe Crăciun,
Trupul știe mai mult.
Fals jurnal la Pupa
Russa (1993-2000),
Editura Paralela 45,
Pitești, 2006, 246
pag.**

În general, cărțile autobiografice pun în lumină modul în care *Eu-l* se raportează la lumea înconjurătoare. Succesul de care se bucură jurnalele și memoriile pe piața cărții (*boom-ul*, la noi, al acestor scrieri de nonficțiune, după 1989, a fost pus pe seama mutațiilor survenite în viața socială, uitându-se că și în Occident scriiturile *Eu-lui* au deținut prim-planul vieții literare cam în aceeași perioadă) este relativ ușor de intuit fără a avea însă certitudinea că explicațiile sunt în totalitate corecte. „Consumismul” de produse *mass-media* (diversitatea de publicații, televiziunea prin cablu, Internetul) a modificat relația cititorului cu cartea. Drumul spre inima mesajului s-a scurtat, lumea e tot mai tentată să meargă direct la conținut fără obligatoriile ocoluri narative și stilistice specifice, specifice viziunii tradiționale despre literatură, în general și despre roman, în special. Lumea este grăbită, nu mai are timp de mofturi estetice, vrea fapte, întâmplări, idei (asta mai rar) clare, spuse limpede, pe înțelesul tuturor. Pentru tot mai mulți, literatura nu (mai) este decât o prelungire a faptelor diverse din presa cotidiană, a telenovelelor și a filmelor.

De ce se bucură de audiență jurnalele și cărțile de memorii? În primul rând ele completează cu date inedite informația legată de anumite evenimente istorice: un fost deținut poate oferi mărturie șocante legate de regimul carceral din anii regimului comunist, o personalitate istorică relevă resorturile secrete care au dus la luarea unei anumite decizii (să zicem, arestarea marelui Antonescu), un martor direct dezvăluie care a fost comportamentul participanților la o reuniune încheiată cu un rezultat inexplicabil (cum ar fi cedarea Basarabiei și Bucovinei în urma Pactului Ribbentrop-Molotov). Apoi, în cazul marilor personalități, cititorii au ocazia să reconstituie modul de gândire al celui în cauză, aspectele cotidianului

care îi atrăgeau atenția, modul în care se situa la nivelul vieții culturale și/sau politice. Indirect, acest tip de memorialistică poate fi luat și drept un manual al reușitei în viață. În fine, există și jurnalele savurate pentru dezvăluirile picante despre celebrități. Curtezane mai mult sau mai puțin celebre și-au exhibat cu deplină dezinvoltură viața sexuală, majordomi cu ștaif au uitat brusc toate regulile discreției, punând adesea într-o lumină delicată celebrități ale vieții culturale, politice, științifice, de pe urma cărora au mâncat pâine vreme de mulți ani.

Nimic din toate acestea, în cartea lui Gheorghe Crăciun, *Trupul știe mai mult. Fals jurnal la Pupa Russa (1993-2000)*. Nici un element exterior nu este demn de atenția (scrisă!!!) a cunoscutului scriitor opzecist. *Falsul jurnal* este o carte a ideilor, raționamentelor, obsesiilor și angoaselor unui Eu destul de debusolat, care trăiește deruta semnelor tot mai vizibile ale îmbătrânirii trupului, pe fondul crizei literaturii de la începutul anilor '90. La prima vedere însemnările par făcute la voia întâmplării, gândurile sunt aleatorii, nu există o logică a notațiilor. Totuși, o explicație există și ea este dată la pagina 137: „Am ajuns să scriu ce scriu aici, pentru că mi-am impus să nu scriu despre familia mea, despre viața mea socială, despre dilemele mele de eseist, despre obsesiile mele sexuale, politice, culturale, didactice, cotidiene, despre dorința de a mă exila într-o altă țară sau despre continua lipsă de bani, despre frivolitățile mele de cafea etc., etc. Iată cum excluderile, tabuurile autoimpuse creează teme libere care pot părea obsesii fundamentale de viață”. Ce rămâne în urma tuturor acestor excluderi? Un lung șir de meditații pe teme dintre cele mai diverse de la probleme de filosofie a limbajului până la chestiuni ce țin de soarta scriitorului (unde scriitorul este chiar Gheorghe Crăciun) în tranziție, inutilitatea literaturii, rosturile criticii literare, bătrânețe, miza confesiunii, teoria dispersiei, proza antiepică și chiar descrierea unor vise. Este o carte radical ego-centrică. Paradoxul acestei cărți este acela că, dacă literatura este în mod fundamental un act de comunicare între un autor și un cititor virtual, Gheorghe Crăciun pare a se preocupa doar de comunicarea cu sine însuși. Toate afirmațiile din carte sunt convingerile sale intime, nenegociabile, de care cititorul poate cel mult să ia act, eventual pentru a înțelege mai bine personalitatea (exacerbată?) a prozatorului. Tonul sentențios nu lasă loc de replică, siguranța este totală, nu există nici o nuanță dubitativă, chiar dacă unele dintre afirmații ar trebui să comporte, cu siguranță, discuții. Gheorghe Crăciun nu intenționează însă să pună în discuție idei. El prezintă rezultatul finit al gândirii sale, propriile-i concluzii în legătură cu respectivele chestiuni - unele cât se poate de dilematice - pe care cititorul este nevoit să le ia *tel quel*. Rezultatul este un soi de autoportret interior, companion obligatoriu la scrierea unei eventuale lucrări de doctorat despre opera lui Gheorghe Crăciun, dar de o utilitate cu totul incertă pentru cineva nepreocupat de un asemenea subiect. Nu știu câți cititori detașați ar putea înghiți pe nemestecate aceste sofisme despre morală: „Morală nu privește gândirea, ci simțirea. Morala fără întemeiere afectivă nici nu poate exista. Un suflet simțitor nu poate fi decât bun și onest. Ticăloșia e a celor inteligenți. Deși, firește, nu toți inteligenții sunt ticăloși. Sau poate că - pentru a scăpa de senzația că exagerez -, în realitate amoralitatea aparține gândirii, iar imoralitatea trupului. Este amoralul superior imoralului?” Dincolo de siguranța unui soldat care bate pas de defilare a autorului, acest scurt fragment nu este foarte ușor de înțeles. Morala este, după cum se știe, ansamblul regulilor de acțiune și al valorilor care funcționează ca norme într-o societate. Respectarea acestor reguli și valori nu are nimic cu afectivitatea. Afirmația că „ticăloșia e a celor inteligenți” este și ea puțin șocantă și cel puțin discutabilă. Nu o spun eu, ci Alexandru Paleologu: „Răutatea (la rigoare, ticăloșia) este

inseparabilă de prostie. Oricât mi-ar spune cineva că există oameni inteligenți și răi, nu cred. Un om rău nu poate avea decât o inteligență prinsă în ace, nesigură. Tot ce este iubire, tot ce este prietenie - deci tot iubire -, tot ce este valoare umană vine numai din inteligență și din nimic altceva. Bunătatea nu este accesibilă prostului.” (vezi, *Nostalgia Europei*, Polirom, 2003, p.25). În fine, amoralul nu își pune problema moralei, acționează instinctual, nepremeditat. Imoralitatea, dimpotrivă, presupune o încălcare a normelor cu bună știință, este rodul unei strategii prefabricate. De aceea, între cele două, singura care poate avea legătură cu gândirea (dacă se poate vorbi de așa ceva) este imoralitatea. Adică exact opusul afirmației autorului „falsului jurnal”.

Cugetările lui Gheorghe Crăciun, generos risipite în paginile volumului, au rostul unor fișe care ar putea intra în corpul unor viitoare romane pentru mai buna creionare a personalităților unor eroi fictivi. Altminteri, dincolo de aerul lor apoftegmat, revelațiile raționamentelor nu se impun mereu cu puterea evidentei: „*«Oprește-te clipă!»* Mai important decât orice în această vorba celebra mi se pare curajul de a crede că timpul s-ar putea vreodată opri.” Iată, una dintre concluziile la care, mărturisesc, nu m-am gândit nici o secundă după lectura capodoperei lui Goethe.

Mult mai interesante și mai credibile sunt observațiile directe ale „diaristului”. Ochiul de prozator al lui Gheorghe Crăciun funcționează fără reproș, observațiile sale au precizia acordului fin. Neliniștea vârstei de trecere este admirabil surprinsă în numai două rânduri: „Îmbătrânirea. Oriunde întâlnești din întâmplare o oglindă simți nevoia să (te) privești în ea. Nu ești așa de respingător pe cât credeai. Încă ești suportabil.”

Care este rostul unui asemenea jurnal de idei? Admiratorilor prozei lui Gheorghe Crăciun o asemenea operă le permite familiarizarea cu universul interior al scriitorului favorit, revelarea modului în care obsesiile, temerile și raționamentele omului se reflectă în operă. De asemenea cunoscătorii operei pot vedea geneza anumitor idei, modul în care ele sunt convertite în ficțiune. Este un exercițiu de sinceritate (pe care autorul, o mărturisește de câteva ori pe parcursul cărții, nu are curajul să îl ducă până la capăt), o zi a porților deschise pe șantierul de creație al unuia dintre importanții prozatori români de azi. În ce-i privește pe obișnuiții degustători de jurnale și memorii, aceștia au toate șansele să rămână crunt dezamăgiți după lectura acestui jurnal atipic. ■

www.polirom.ro

■ Ruxandra Cesereanu (coord.)
**Comunism și represiune
în România**
Istoria tematică
a unui fratricid național

■ Amin Maalouf
Scările Levantului

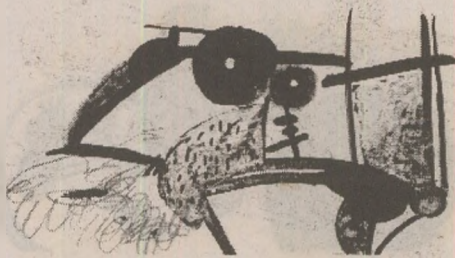
■ Alexander McCall Smith
**Agencia de
detective nr. 1**

■ Amélie Nothomb
Antichrista

**Suplimentul
«CULTURA»**

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași și Gazeta de Sud

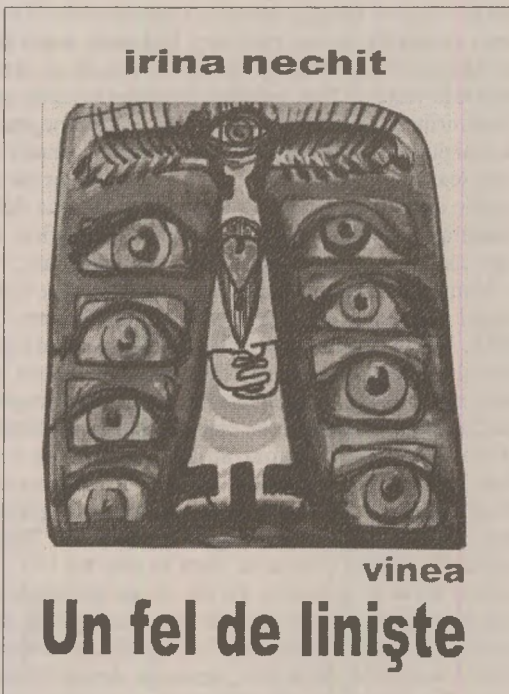
critică literară

Alex Ștefănescu

REAȚII IMEDiate

Texte cu argint viu

irina nechit

vinea

Un fel de liniște

Irina Nechit, *Un fel de liniște*, București, Ed. Vinea, 2006 (versuri). 86 pag.

Colecția Cîntăreala cheală

Irina Nechit

MAIMUȚA ÎN BAIE

Irina Nechit, *Maimuța în baie*, Chișinău, Ed. Arc, 2006 (teatru). 176 pag.

Irina Nechit (născută la 1 ianuarie 1962 în satul Antonești, comuna Cantemir, județul Cahul din Republica Moldova, absolventă a Facultății de Jurnalism – Universitatea de Stat din Chișinău) s-a făcut remarcată ca poetă încă de la prima ei carte: *Șarpele mă recunoaște*, Chișinău, Ed. Hyperion, 1992. Atrăgea atenția inventivitatea jucăușă a gândirii poetice, capabile să dezvăluie infernul sau splendoarea unor situații banale:

„Două cești aburesc pe pervaz/ dincolo, în raza vechiului cimitir/ se sapă fundamentul/ unui nou bloc de locuit.[...] Oare cei culeși/ în căușul excavatorului/ au stat și ei sub candelabre/ au spus și ei povești/ cu triste case populate de stafii/ au aruncat priviri molatice prin geam/ tot amintindu-și ora de iubire?” (*Ora de iubire*);

„Pisică neagră ce ești!/ În tine picotește noaptea/ ghearele moțâie/ în pernele labelor de velur/ mergi încordată/ de parcă duci stele sub blană și/ mărgelile de argint viu/ pe șira spinării/.../ îmi treci noaptea privindu-mă/ ca un vis repetat/ ce ești.” (*Argint viu pe șira spinării*).

Următoarele volume de versuri – *Cartea rece*, Chișinău, Ed. Cartier, 1996, *Un viitor obosit*, Timișoara, Ed. Augusta, 1999, *Gheara*, București, Ed. Vinea, 2003, *Un fel de liniște*, București, Ed. Vinea, 2006 – continuă această direcție: reinterpretarea ingenioasă a unor momente din viața de fiecare zi. Poemele talentatei poete din Basarabia oferă mereu mici, dar încântătoare surprize lirice, ca scânteile înstelate aruncate în jur de artificiile din pomul de iarnă.

Irina Nechit este și autoarea unei cărți de critică de teatru (*Godot eliberatorul*, Chișinău, Ed. Cartier, 1999), ca și a unor volume de teatru propriu-zis: *Proiectul unei tragedii*, Chișinău, Ed. Arc, 2001, *Maimuța în baie*, Chișinău, Ed. Arc, 2006. Cu toată această multilateralitate, ea nu s-a transformat într-o snoabă și plicticoasă „doamnă culturală”, cum sunt atâtea în literatura noastră de azi.

Structural, ea rămâne o poetă, nu chiar totdeauna inspirată, dar totdeauna capabilă să salveze situația, printr-o neașteptată schimbare de perspectivă, printr-o rapidă trecere în alt plan al imaginației. În volumul *Un fel de liniște* există numeroase poeme integral bine scrise, pline de grație și emoționante, cum este cel intitulat *Nectar*:

„Primăvara asta copacul perfect/ i-a dezamăgit pe îngerii/ care pluteau nedmeriți în jurul lui/ așteptând să se desfacă florile roz./ să se prelingă nectarul îmbătător/ pe marginea cerului./ Mugurii n-au mai plesnit/ deși s-au rugat pentru ei/ albinele flămânde și preoții/ cu ochi albaștri./ Nu s-a auzit nici o explozie de frunze/ nici un murmur

de petale./ doar îngerii au mai zburat o vreme/ deasupra copacului uscat/ apoi tăcerea s-a lăsat peste mormânt.” (*Nectar*).

Este primul recviem pentru un copac uscat scris în limba română (despre arbori tăiați sau doborâți de furtună s-a scris frecvent).

Poemele mai puțin convingătoare sunt cele constituite din enunțuri fără legătură între ele, asemenea unor colecții de imagini. Neproductivă este și tendința compunerii unor versuri aforistice explicite și tendențioase, de genul „fără uter se mai poate trăi/ fără vise nu”. În general, însă, versurile Irinei Nechit au în ele acel „argint viu”, care poate da unei înșurui de litere moarte o însuflețire misterioasă. (De menționat că sintagma „argint viu” se numără printre preferințele poetei.)

Despre teatrul Irinei Nechit s-a auzit în România cu ocazia scandalului provocat de piesa sa *Maimuța în baie*, despre care Dumitru Matcovschi a scris în *Literatura și arta* din 15 decembrie 2005 un articol plin de indignare și cu totul nedrept. Piesa, considerată de opacul și furibundul academician „fără conflict, fără caracter, fără limbă, fără morală” (în limbaj caragialian: fără prințipuri), are, după cum constatăm acum, citind-o în volumul recent apărut *Maimuța în baie*, și conflict, și caracter, și limbă și, din păcate, și morală, fiind chiar la un moment dat moralizatoare. Subiectul atrage atenția prin originalitate (deși aduce aminte vag de *Înima de câine* de Bulgakov):

Un medic ticnit-genial din Chișinău, Coșciug, cu studii la Paris, ia acasă la el, de la grădina zoologică, cu complicitatea unui îngrijitor de acolo, Miron, o maimuță, de fapt un maimuțoi, Augustin, pe care îl transformă, printr-o intervenție chirurgicală, în om. Augustin păstrează amintiri din viața lui anterioară, de maimuță și chiar regretă acea viață – situație care rezumă, sarcastic-poetic, condiția umană (și creează, în plus, posibilitatea tratării satirice, dintr-o perspectivă originală, a stilului de viață din Basarabia):

„AUGUSTIN: [...] Ce simplă îmi părea lumea când eram maimuță! Dimineața mă trezeam odihnit și mă bucuram de strălucirea soarelui. Săream în sus, mă cățaram pe gratii, strigam să mă audă toate animalele din grădina zoologică, mă strâmbam la ele, mă maimuțeam, mă tăvăleam prin paie. Vizitatorii râdeau de mine și-mi dădeau covrigi, biscuiți, câte unul îmi aducea o banană, o ciocolată. Se făcea amiază, eu mă întindeam pe betonul cald și simțeam cum soarele mă mângâie pe blană, cum razele mă gâdilă

și mă alintă cu drag. Trupul meu devenea un vârtej de lumină, se strecura afară printre gratii, se ridica spre vârful copacilor, plutea pe sub norii somnoroși, apoi se întorcea în cușcă, eu mă trezeam și mă apucam din nou să sar, să țip, să mă joc! Dar într-o duminică, pe înserat, a venit Miron, m-a băgat într-un sac și m-a dus la Coșciug. De-atunci viața mea a devenit un chin. De când am trup de om și creier de om, nu mă mai simt în apele mele. Nu mai am nici o clipă de liniște, mi s-a umflat capul de gânduri. Mă torturează mii de întrebări: ce este omul?, ce este cerul?, ce este praful?, ce este apa?, ce este focul?, ce este culoarea?, ce este iarba?, ce este materia și mai ales ce este timpul? [...] De ce secunde trec prin mine ca niște gloanțe? De ce mi se rupe inima când mă uit la acele negre ale ceasomicului, de ce privesc cu groază cifrele de pe ecran? Cu fiecare oră, cu fiecare minut, viața mea se scurtează. Câte zile mi-au mai rămas de trăit? Care-i rostul meu pe Pământ?”

Treptat totul virează, din păcate, spre o rezolvare teatral-metafizică. O piesă plină de farmec, începută parcă de Jean Giraudoux, se termină ca o piesă scrisă de Ion Druța. Augustin trage clopotele bisericii Sfânta Vineri (fiindcă funiile îi trezesc nostalgia lianelor din viața lui de altadata, dar și dintr-o aspirație spre dumnezeire) și la un moment dat cade de la mare înălțime și moare:

„OMUL ÎN PALTON NEGRU: Nu te uita în jos! Privește cerul, Augustin! Privește cerul! Nu te uita în jos! Augustin!... A căzut... S-a prăbușit. ADAITAM se contopește cu ANANTAM... Ce păcat! A fost un om bun. A fost un om adevărat.”

Altă piesă de teatru din volumul recent apărut, *Ametist*, o are ca protagonistă pe Maia, proprietara unui atelier de vitralii, a cărei fiică, Cristina, se află la Magdeburg. Ametist este motanul Maiei. El prinde și mănâncă pe loc un papagal răstăcit prin atelier. Stăpânul papagalului, Ciprian, vine să caute pasărea dispărută și se extiază în fața reflexelor aruncate pe pereți de vitralii:

„CIPRIAN: Fantastic! Parcă se joacă spiridușii cu niște oglinzi colorate... Dumneavoastră ați creat aceste opere de artă extraordinare?”

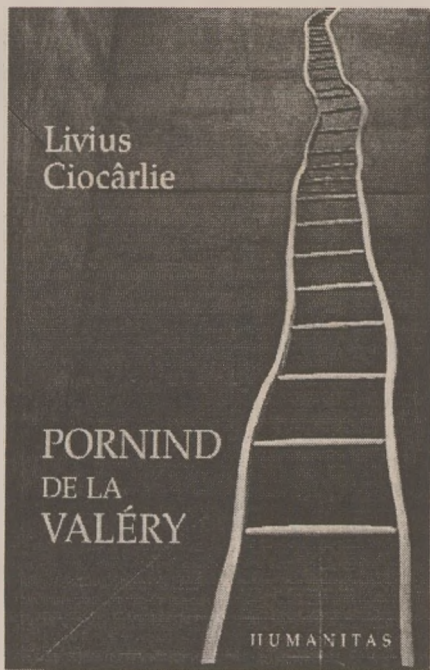
MAIA: Da, sunt ieftine.”

Piesa, alunecătoare și imprevizibilă, dar fără să conduca spre o mare revelație, amestecă proza (vieții de fiecare zi) cu poezia, într-un stil care îi este caracteristic Irinei Nechit. ■

critică literară

Pornind de la Livius Ciocârlie

Livius Ciocârlie, *Pornind de la Valéry*, Editura Humanitas, 2006, 246 p.

Din fericire, pariul pe care-l propune cea mai recentă carte a lui Livius Ciocârlie (*Pornind de la Valéry*, Editura Humanitas, 2006) nu e atât de apăsător pe cât ar părea. Și nici atât de impersonal cum se anunță. Iar aceasta fără a-i știrbi în vreun fel din merite. Nu e puțin lucru ca un grupaj de note fragmentare pe marginea textelor unui autor ca Paul Valéry să evite pericolele din gama didacticismului, a erudiției seci sau a admirației necondiționate. Și pare de-a dreptul incredibil să-ți menții umorul, savoarea personală, luciditatea, fie că pornești de la, fie că te oprești la Valéry. Este tocmai ceea ce lui Livius Ciocârlie îi reușește fără efort și fără ezitări. Aproape jumătate dintre comentariile de aici au apărut în rubrica omonimă pe care autorul a ținut-o în paginile **României literare**. Publicate în foileton, ele au tot dinamismul necesar unei asemenea teme. Din acest punct de vedere, volumul reprezintă o surpriză activă pentru aproape orice cititor; un (fals) îndreptar de lectură cu creionul în mână și o (insidioasă) tentativă de a scrie, la rândul său, pe manșeta cărții.

Autorul fragmentar

„Un autor fragmentar n-ar trebui citit pe fragmente, ci întreg. Cel puțin nu dacă vrei să-l cunoști. Sigur, nimic nu te împiedică să glosezi înainte de a-l fi parcurs de la un cap la altul, dar te expui la frecvente dezmințiri. Ca să preîntâmpin neajunsul, mi-am spus: pornesc de la Valéry, nu scriu despre el. Degeaba. E numai o consimțită iluzie pe care mi-o fac. În realitate, pornind «de la» o frază, implicit socotesc că așa gândea Valéry. Dacă aș avea privirea de ansamblu (ceea ce m-ar transforma în exeget și m-ar plictisi), aș ști că el nu s-a sfiit să se contrazică. De altfel, poate că tocmai în această libertate față de propriile sale afirmații constă rațiunea de a fi a autorului

fragmentar.” Înainte de a fi un comentariu, pasajul acesta are toate datele unei foarte subtile confesiuni. Despre Livius Ciocârlie, și nu despre poetul francez al *Cimitirului marin*, ni se vorbește aici. Sau, mai exact, despre un tip de lectură a cărții lui Livius Ciocârlie. O lectură în care autorul și cititorul schimbă între ei terenul de la o propoziție la alta, cu o naturalețe care le face rocadele insesizabile, dar care explică întreaga sumă de retractări de care ne izbim. În loc să instaureze un sistem restrictiv de reguli, partiționarea discursului instaurează un personaj: cititorul fragmentar. Pereche a scriitorului fragmentar și adesea *alter ego* al lui, acesta e uneori ținut la distanță, alteori simpatizat pe ascuns.

Cititorul fragmentar

Să intrăm, temporar, în acest rol și să citim cartea în sens invers. Cu alte cuvinte, pornind de la Lichtenberg: ultimele pagini ale cărții sunt rezervate unei „anexe” în care algoritmul exersat până acum în cazul lui Valéry e aplicat unui obscur autor german de aforisme, din secolul al XVIII-lea. Mi se pare extrem de important faptul că eseistul atașează acest capitol sub titlul explicit de „anexă”. De ce o poziționare subalternă? Ce explică sau ce completează, în fond, finalul? Nimic legat de Valéry, sunt convingeri. Clarificarea ține doar de atitudine, pe care prima parte – prin forța lucrurilor – o obtinuse. Avem un text cu mult mai scurt, cu mult mai ludic și un autor al cărui nume nu inhibă; de aici reiese, evident, o imagine ceva mai limpede a lui Livius Ciocârlie. Elegant și puțin melancolic, amuzat superior și implicat cu sinceritate, el își asumă de fiecare dată cultura ca pe un amănunt personal.

Pornind de la Lichtenberg

Notațiile devin tranșante, iar în spatele lor stă un umor autentic, de la care toată lumea se împărtășește, pe rând. „Nu știu de ce se vorbește de aforisme în legătură cu Lichtenberg. Sunt însemnări de tot felul și atâtă tot. Adică ceva mai viu și deloc scrobrit. Iată un aforism: «În ziua de 6 martie m-a durut în gât»” Senzația de dialog deschis ne însoțește permanent. Aproape toate replicile sunt citabile: „«Aș dori să fiu rege doar pentru ca, cu talentele mele, să mă numesc L. cel Mare.» Frumoasă, hazlie, ironică sinceritate. N-aș vrea să fiu împărat nici dacă m-aș numi Napoleon. Nu de alta, dar când mă gândesc câte treburi și câți nepricopsiți mi-ar sta pe cap...” sau „L. ne dă asigurări că nu din melancolie face o anumită mărturisire: «N-am putut să citesc niciodată pe Young din doască în doască, atunci când era la modă, și îl socotesc astăzi un om mare.» Autoironie să fie? N-o sesizez. Prostie? Parcă. Sau, de ce nu, o vorbă de bun-simț. Pe câți Camoëns (nu se face să spun Joyce) nu-i ținem de mari, cu toate că nu-i citim?”. „«Primele semne ale bătrâneții le-am observat când a început să-mi slăbească memoria.» Mi s-a întâmplat la fel. Pe la șapte ani”.

Ajungând la Valéry

Cu asemenea premise, raportarea la Valéry capătă, dintr-o dată, câteva fațete neașteptate. Disocierile radicale (numeroase, de altminteri) nu mai apar ca acte de ireverență, după cum tonul aprobator nu e o consecință a vreunei amorțeli critice. „Problema e că Valéry l-a văzut pe Verlaine

mai mare decât Baudelaire după ce trecuseră câteva decenii. E – spus cu maximă blândețe – uimitor.” Raportările comparative la alte cărți sau la alți autori (Flaubert, Mallarmé, Cioran, Călinescu, Mircea Cărtărescu etc.) sunt tot atâtea puneri în context. Cartea în ansamblul ei constituie nu neapărat un eseu, cât mai ales un imens exercițiu de re-lectură, o demonstrație exemplară de relativizare a discursului. Nu prin argumentele vreunei școli teoretice (de care Ciocârlie se desparte acum, nu fără oarecare nostalgie) ori prin artificii tehnice, ci prin simple permutări de fragmente. Inversarea ordinii unor paragrafe duce la serioase și fertile modificări ale dispoziției de înțelegere. Exact ca în nesfârșitele zappări cu telecomanda, ceva se transmite, inertial, de la o imagine la alta. Succesiunile aleatorii sunt, la urma urmelor, forme de împropățare a textului. Triumfuri repetate ale cititorului fragmentar.

Relectură

Să nu generalizăm, totuși. Ar fi, de pildă, o greșeală să credem că, detașabile una câte una, reflecțiile lui Livius Ciocârlie pot ușor alcătui un tom independent. S-ar pierde însă, astfel, mai bine de trei sferturi din substanța reală a cărții. Nu mă refer la un număr de pagini, ci la anularea unor surse culturale organice și a unor contexte absolut necesare, în absența cărora jocul combinatoriu al fragmentelor s-ar banaliza. Pe scurt: un amplu eseu pe care l-am citit integral și pe care mă aștept să-l reiau, într-o zi, pe sărite. O decizie pornind de la Livius Ciocârlie.

Cosmin CIOTLOȘ

Fototeca României literare

literatură

stele și cruci

M-am născut între drumuri
Nici noapte nici zi
În mijlocul unui secol încă fumegând de sub lespezi de
piatră

Stele și cruci

Nici un cuvânt nu era la locul lui

Cuceritorii își lingeau rănilor deja plănuiind alte utopii
Părinții aruncau cu pietre în zidul din fața casei
Și istoria le întorcea și celălalt obraz
Grăbită să-și spele păcatele odată cu fețele noi
Care-și aranjau coafura în oglinzi paralele

Ursitoarele mele au ajuns cu întârziere
Bine dispuse și leneșe
Mă priveau neatente cum așezam cuvinte pe o lamă de
cuțit

N-au tresărit nici când primul strop de sânge
Colora carpeta iraniană adusă de un marinăr
Din țări imposibil de ajuns
Și pe care mama aranjase cu grijă destinul în obiecte mici
Așa cum ar fi vrut ea să curgă netulburat
În marea clocotitoare de vise

Până azi cicatricea din degetul arătător
E mărturie că totul s-a întâmplat de-adevărat
Într-o noapte cu stele și cruci
Când animale neinventate forfoteau în grădina din
spate

Și ținându-mă cu ochii lor fosforescenți
Mă obligau să le admit existența
Să le fac loc în camera strâmtă unde toți abia așteptau
Să se termine tot circul acela și să treacă la masă

Le-am văzut: fiare cu chip omenesc
Plăsmuirea cuvintelor prin care băjbăiam nepricepută
Doar ca să nu dezamăgesc
Așa cum mai târziu scriam poezii
Numai după ce iubiții aveau să adoarmă

M-am născut după potop și înaintea dezghețului
Nici noapte nici zi
La intersecție de imperii care nu duc niciunde
Acolo unde câmpia mușcă din piatră
Și fiecare strop de ploaie e o conspirație împotriva deșertului

Ziua se plânge înfundat în pumni
Și noaptea se fură blana ursului din pădure
Eroii pământului meu nu au gât
Își ascund ouăle de aur adânc în nisip
Cât nici ei să nu și le mai găsească

În gara centrală de unde nu se pleca decât la armată sau
în Capitală

Am așteptat răbdătoare supersonice portocalii
Anii zburau fluturându-și iluziile
Ca florile pe rochia ușoară de vară a mamei

Doar să le dau satisfacție ursitoarelor
Care încă și-acum se mai prăpădesc de răs
M-am mutat într-un melc cu ferestre spre sud
Și vedere totală: cimitirul pe deal, oceanul la picioare
Un secol nou de stele și cruci
Dispariții ca o hipnoză în masă, nașteri cu dinții strânși

Sufletul tumat în sticle plutește la-ntâmplare lovindu-se
de maluri
Ca un colet în așteptarea rătăcirilor viitoare.

cămașa de apă

Locuiesc în cuvânt. M-am mutat în el cu arme, bagaje
și păcate

Ignorând profeția părinților:
Să nu-ți faci casă cu scară la cer
Să nu te minți când singurătatea te scapă pentru o clipă

Carmen Firan

din brațe
Să nu ajungi să tânjești la iluzia altuia
Și mai ales nicidecum
Să nu te încurci cu propriul cuvânt, păcătosul de sfânt.

Locul e strâmt. Ne auzim unul altuia respirația
Vocale de aer, consoane de pământ.
Îmi plătesc cotele la timp și sting lumina după fiecare
silabă.

M-aș putea considera un chiriaș norocos
Dacă nopțile nu mi-aș auzi visele date la maxim
Obligându-mă să privesc în față toate nerostitele
Care nu au mai încăput în mansarda noastră extravagantă.
Propriul meu cuvânt mă bântuie ca un strigoi
Își strecoară limba perfid în cărțile rămase nescrise
Tot ce vrea e ca stăpânindu-l să-l recunosc doar pe el de
stăpân

Capul de plumb biciuind marginea lumii.

Locuiesc în cuvânt ca într-o cămașă de apă
Mimez libertatea din încheieturi
Metafore gata mestecate mi se lipesc de pleoape.
Dumnezeu încearcă pe vârful limbii gustul propriei lui
slăbiciuni.

E o sfidare, îmi spun vizitatori de pe alte țărâmurile
fluide,

Râni camuflate cu iluzia rostirii până la capăt
Tatuaje pe artere deschise.

locul unde nu moare nimeni

Cuvintele pe care le-am rostit
Se adună toate în același loc

Cârjele umblătorilor prin măruntaiele pământului
Sunt părăsite după saltul mortal la mare înălțime
Se sprijină unele de altele
Munți de aer și lemn în ruină

Înainte și după noi aceeași liniște de început
Bolboroseala moleculelor într-un crater încins
Sunete prelucrate în plexul solar
Împerecheate după alte legi
Întrupându-ne.

obsesii

Mereu aceleași vise
Bufnitura pe cearșaful încins după fiecare zbor
Urma aripilor bine ascunsă
Din teama de ridicol dimineța
Când lumina dă buzna în viața ta anulând toate legile
Distanța și timpul își intră în drepturi
Nimic mai absurd decât dimensiunea normală

Alerg fără glas și brațe de luptă prin valuri concentrice
Mă afund în mări stătute înghițită de nisipuri mișcătoare
Înainte și după mine miturile nu mai au nici o acoperire
Întunerice de vată rostogolit pe gâtul pâlniei
Până în măruntaiele pământului

Fugărită de trupuri fără chip
Nu voi ajunge să încui ușa de dincolo
Îmi salvez respirația în delir
Abandon în mâna destinului
Care pompează inima inecatului
Mult după ce sufletul a intrat într-o altă cochilie

Nu e rușine mai mare decât cea din vis
Goală în mijlocul unor perechi de ochi și guri
Mișcându-se hămesite
Balet grotesc în absența cuvintelor

Undeva foarte departe
Orizontul bănuie ca un măr decojit pe vârful de cuțit.

sărbători

Gândul măsluitorului împinge din spate care alegorice
Înșesate cu toată aberația triumfului
În coifuri și trompete lucitoare glorificând spaima
De a rămâne singurii cuceritori ai pământului
Femei cu sâni de plastic își mișcă soldurile pe lambada
Intuind singurătatea care urmează după fiecare strigat de
luptă

Veteranii sug din tubul cu oxigen aburii altor imperii
Scaunele scoase la soare rămân libere
Scamatorii își păstrează dieta cu tumbe măsurate
Papa ne redă dragostea în ritmuri de Gospel
Pregătindu-și pantofii cu vârf ascuțit pentru Înviearea la o
viață lucida

Defilarea pe bulevardul principal poate fi privită din toate
colțurile planetei

Ecranele electronice din Times Square amestecă cifrele
cu rapiditate

Temperatura de azi, cotele inecaților, noii născuți în ultima
secundă în India

Numărul obezilor care vor înghiți și ultima picătură din
Golful Persiei

Bărbați înșelați, așteptări contrazise, visele exilaților
întinse la uscat

Ironia destinului și hohotul de răs al măsluitorului încântat
de experiment

Petale de flori căzând din cer ca niște manifeste pe dos
Îndeamnă la tăcere și ordine dansatorii deja resemnați cu
picioarele lor de lemn

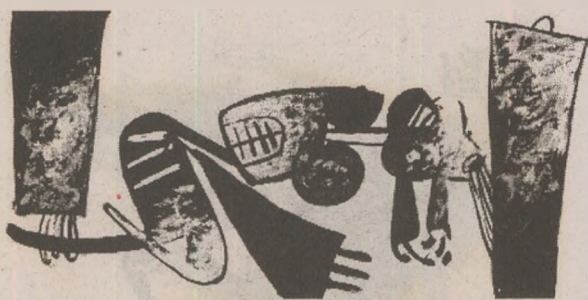
Ne îndepărtăm în pas alergător de noi înșine
Mai la dreapta, în arhitectura castelelor înșelătoare de
nisip

Mai sus, în economia minciunilor presărate ca boabele
de diamante

Într-o plăcintă cu mere McDonald
Și chiar așa iluzia găsește locul cald

Moartea ne țintește de sus și pocnește din bice. ■

New York, 2006

Literatură

Mihai Zamfir
PLECÂND DE LA CĂRȚI

Documentul pierdut și regăsit (III)

Suntem obligați să constatăm că *Jurnalul portughez* al lui Mircea Eliade reprezintă marea „operă secretă” a savantului. Lectura lui ne afundă într-o lume a cărei existență o bănuiam, dar a cărei semnificație iese abia acum la iveală.

Se poate stabili un paralelism între suferința insuportabilă (psihică, morală, chiar fizică) și ascuțirea la maximum a acuității reflexive? În cazul lui Mircea Eliade, răspunsul pare a fi afirmativ. Dacă glosele sale pe marginea cărților, mereu paradoxale și surprinzătoare, se transformaseră de multă vreme într-o specialitate a autorului, frecvența și strălucirea lor merg crescând, pe măsură ce *Jurnalul portughez* se apropie de sfârșit. Ele existaseră bineînțeles și în primii ani ai însemnărilor, dar izbucnesc cu forță impresionantă de la jumătatea anului 1943 încolo, mergând într-un vizibil crescendo. Pe măsură ce viața de zi cu zi își arată inconsistența, iar tăvălugul distructiv al istoriei strivea totul în cale, revanșa spiritului rămânea unica șansă de supraviețuire.

În culegerile de articole alcătuite cu grijă de Mircea Eliade (*Oceanografie ori Insula lui Euthanasius*), însemnările pe marginea cărților se supuneau unei logici a intențiilor bine determinate; oricât de ingenioase, ele marcau punctul final al unei raționări. În *Jurnalul portughez* însă, concluzia ținește pe neașteptate, fulgurantă, într-un scurt-circuit mental ce ne lasă cu răsuflarea tăiată.

Astfel, în timp ce scria la o carte de mari dimensiuni începută cu ani în urmă, *Prolegomenele...*, autorul are deodată, în ziua de 2 august 1945, revelația propriei sale viziuni asupra fenomenului religios. Drept consecință, în doar câteva fraze, el sintetizează esența unei materii care va lua ulterior forma seriei de volume consacrate istoriei religiilor din anii parizieni.

„Însăși morfologia experiențelor religioase – experiențe

în bună parte iraționale – este coerent elaborată și presupune cadre logice. Nici chiar cea mai demoniacă experiență, nici cea mai „haotică” ceremonie nu e exclusiv irațională; ea se încadrează într-un ansamblu de credințe și rituri care e perfect consonant cu o viziune integrală și rațională a lumii. Numai că, în loc de idei clare și silogisme, întâlnim simboluri și ideograme (...) Labirintul nu e produsul unor împrejurări istorice, nu e creația unui anumit popor și a unui anumit moment istoric – ci e un „dat imediat” al luării de conștiință a omului în Cosmos, o revelație. Istoria religiilor e făcută din asemenea revelații, din hierofanii. Și fiecare hierofanie poate fi formulată în termeni logici. Așa cum o înțeleg eu, istoria religiilor alcătuiește puntea de trecere între metafizică și biologic.” (*Jurnalul portughez și alte scrieri*, vol. I, p. 373).

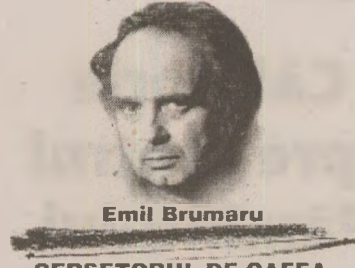
Revelația eliadescă plutea oarecum în aer. Cu doar câteva luni înainte, pe 2 ianuarie 1945, nemulțumirea lui Eliade față de filozofia și de ideile curente luase forme exasperate. Iar extraordinara notație reprodusă mai sus nu reprezintă decît urmarea logică a acestei exasperări:

„Citește pe Dilthey, pe Heidegger. Toate bune: filozofia începe printr-o analiză existențială, prin deosebirea dintre *res* și *sum* etc. Dar toate aceste analize pornesc de la omul de azi, europeanul de azi, cu știința și cultura lui în spate! Nu e *omul* în genere. De ce să luăm întotdeauna ca obiect omul decăzut, omul European de astăzi? De ce să nu țin seama și de capacitatea, de libertatea altor oameni, de voința lor creatoare? Filozofia existențială modernă, ca și cea speculativă de altfel, e valabilă pentru propriii lor autori și nimic mai mult.” (*op. cit.*, p. 282)

În aceeași atmosferă de disperare și de extremă excitare mentală, Mircea Eliade pare a întui răspunsuri la întrebările ultime, la întrebări pe care pînă atunci nici nu îndrăznise să le formuleze. Reticențele au dispărut, fondul ultim al problematicei existențiale se lasă în sfârșit evocat:

„Problema *post-mortem*. Fiecare își întâlnește universul *post-mortem* pe care l-a acceptat prin tradiție religioasă sau și l-a conceput prin gândire personală. Un mistic sau metafizician budist va întâlni vidul, beatitudinea neființei etc. Un mahomedan, un evreu, un creștin vor parcurge *post-mortem* geografiile thanatice știute, învățate sau rectificate în timpul vieții. Dar un necredincios, unul cărui i se pare că totul se sfîrșește aici, va întâlni vidul, neantul, neființa. Pentru el, moartea înseamnă sfîrșitul. El a avut dreptate, dar numai în măsura în care a vorbit despre sine. Ceilalți cunosc o nouă modalitate de a fi: degradată, provizorie, și totuși un nou mod de a fi.” (*op. cit.*, p. 331)

Odată declanșată, cascada de adevăruri și de concluzii peremptorii nu mai poate fi oprită. Paginile scrise de Mircea Eliade după „momentul nenorocirii”, adică după toamna lui 1944 (cînd România este ocupată de

Emil Brumaru
CERȘETORUL DE CAFEA

Blues pentru Absurdica

Nu te grăbi, mi-ai spus.
Nu m-am grăbit.

.....

Și-acum stau singur
Și își scriu un blues

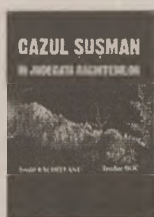
Pe masa udă de cafea,
Cu un chibrit ...

sovietici, iar Nina moare), denotă o profunzime a trăirii pe care autorul n-o va mai atinge apoi niciodată, cel puțin în zona însemnărilor intime. Tocmai momentele cînd durerea îl făcea pe Eliade să se teamă că își va pierde mințile (o spune el însuși deseori), printr-un ciudat proces de compensare, inteligența sa pomește să facă ordine în realitate și să întrevadă cu claritate construcțiile la care avea să lucreze apoi tot restul vieții.

În „sera” portugheză, ferite de privirile publicului, rod al unor meditații pe care le găsim consemnate doar în *Jurnalul portughez*, luau naștere cele mai originale intuiții ale viitorului teoretician. Sub acest aspect, documentul publicat acum de Editura Humanitas are valoare excepțională: în arheologia personalității lui Eliade, posedam astfel piesa esențială, modulul central al unui puzzle care ne va înfațișa, după război, un personaj atît de diferit de cel al anilor '30, de cel al perioadei românești. Volumul pe care Mircea Eliade îl va scrie mult mai tîrziu, *Nașteri mistice*, a avut, se vede, la bază o îndepărtată experiență proprie. ■

Lecturi

O altă față a luptei împotriva comunismului

In lipsa unor figuri carismatice precum Vaclav Havel sau Lech Walesa, grupurile de partizani care se refugiau în munți pentru a înfrunta aparatul de represiune al partidului-stat au devenit simboluri ale rezistenței anticomuniste din România și au căpătat un statut aproape legendar. Volumul *Cazul Șușman în judecata răchiteților* (Casa de Editură Napoca, 2005), scris de Teofil Răchiteanu și Teodor Boc, este o încercare de a demonstra că nu toți partizanii își merită aureola de eroi. Cazul pe care îl studiază cei doi autori este al lui Teodor Șușman, care în perioada interbelică fusese primar al comunei Răchitele, din Munții Apuseni, iar după instaurarea comunismului a devenit conducătorul unui grup de partizani.

Volumul are un evident caracter polemic; el a apărut ca replică la o altă carte, *Suferința nu se dă la frați*, scrisă de istoricii clujeni Cosmin Budeancă și Cornel Jurju și apărută în 2002. Răchiteanu și Boc îi acuză pe cei doi istorici că i-au creat lui Șușman o imagine de erou, fără a consemna fărâdelegile pe care acesta le-ar fi comis, atît în perioada

în care a ocupat funcția de primar, cît și după fuga sa în munți. Lucrarea de față pornește de la aceleași fapte pe care le relataseră și istoricii clujeni în volumul din 2002: Teodor Șușman, om instărit, a fost îndepărtat de comuniști din funcția de primar și anchetat pentru vânzarea unor bunuri pe care refuzase să le predea statului. Convinși că regimul comunist va fi răsturnat în curînd de trupele americane (după cum auzise la postul de radio *Vocea Americii*), Șușman a fugit în munți, împreună cu fiii săi și cu câțiva oameni de încredere. Securitatea și armata au declanșat o masivă operațiune de capturare a partizanilor. Toți sătenii care erau suspectați că au oferit ajutor fugarilor au fost arestați, torturați și condamnați la ani grei de închisoare. Membrii grupului au fost prinși și uciși unul câte unul, iar Șușman s-a sinucis pentru a nu fi capturat.

În aparență, povestea nu este foarte diferită de alte relatări despre grupurile de partizani care au acționat în primii ani ai comunismului. *Cazul Șușman în judecata răchiteților* conține, însă, numeroase episoade care modifică radical imaginea fostului primar. Șușman apare ca un personaj total lipsit de scrupule, care făcuse avere jefuind casa de bani a primăriei, însușindu-și cu forța sau prin înșelăciune loturile de pături ale sătenilor și folosindu-se de munca țăranilor săraci. Din relatările supraviețuitorilor reiese imaginea unui veritabil psihopat: Șușman se distra obligându-i pe oameni să-l care în spate, plătindu-i pe cei care îl înjurau mai bine (considera că injurăturile îi poartă noroc) și declarând că după moarte vrea să fie aruncat într-o râpă. După fuga

sa în munți, fostul primar devine un infractor periculos, care îi silește pe țărani să-i ofere provizii, îi jefuiește pe casierii care transportau salariile muncitorilor forestieri din zonă, își ucide cu sânge rece principalul adversar politic, după ce îl torturase câteva zile. Mai mult, Șușman nu ezită să ucidă și doi membri ai propriului său grup, întrucît avea suspiciunea că aceștia ar fi oferit informații despre el Securității.

Bineînțeles, nu putem decît să ne întrebăm care dintre cele două imagini este cea reală: Șușman-eroul sau Șușman-criminalul? Răspunsul la întrebare va mai întârzia, probabil, multă vreme: cei mai mulți dintre actorii principali ai acestei drame sunt morți de aproape șase decenii, documentele oficiale (dacă mai există) sunt lipsite de credibilitate, iar mărturiile pe care se bazează cele două cărți provin de la persoane a căror imparțialitate poate fi pusă la îndoială: lucrarea din 2002 pornește de la relatările Lucreției Jurj, fostă membră a grupului Șușman, iar unul dintre autorii volumului *Cazul Șușman în judecata răchiteților*, Teofil Răchiteanu, este fiul unui alt membru al grupului, care ar fi fost ucis de Teodor Șușman.

Nu putem ști dacă faptele relatate în volumul de față sunt în deplină concordanță cu adevărul istoric, dar inițiativa de a face lumină în cazul Șușman este laudabilă și sperăm că ea va contribui la menținerea interesului pentru unele episoade mai puțin cunoscute ale instalării comunismului în România.

Mihai MANDACHE

literatură

Prin anticariate

Călătorie spre centrul Pământului

În '90, pe la-nceputul iernii, ieșea în librării un roman de trei. Cu titlu ori de film, ori de tablou: *Femeia în roșu*. Ceva în legătura lui nu bate cu tipicul de la Cartea Românească: coperti groase, cartonate (grafică – Dan Stanciu), îmbinate cu un ștraif de pinză verzuie.

Față de roman popular, eventual în traducere. Pe lângă asta – firește că sînt simple potriviri, atît putea tipografia – paginile, de culoare incertă, prinse în fascicule de nuanțe diferite, mai spre verde, mai spre bej, au taman oglinda folosită pentru genul ieftin, de călătorie sau, oricum, de-o singură, grăbită, lectură. O ediție neprietenoasă.

Cam pe cînd cartea reapărea, la Polirom, în cu totul alta prezentare, prima variantă umplea, de-acum, anticariatele. O găsești, și-n zilele astea, peste tot. La Universitate, pe bulevard, chiar la tarabele cu volume vechi din zona Amzei. Un roman *retro*. Ispita vechimii, și a restaurării unui gen, a avut-o, de altfel, de cînd s-a scris. De-ar fi să facem un ocol simili-teoretic ceva mai larg, generația *Femeii în roșu* a spus, despre balzacianismul lui Călinescu, precum, bunăoară, despre baladele Cercului de la Sibiu, că, dincolo de forma pe care au pretins că o introduc, într-o literatură care n-a avut-o, ticăie un cu totul alt mecanism. Același lucru, cu ițele ceva mai la vedere, se întîmplă în romanul la șase mîini (tăcînd la mașină)

al lui Nedelciu, Babeți, Mihăieș. N-am avut nici cine știe ce romane de călătorie, care s-o dea, în final, pe monografie de zonă, nici povești cu tam-tam-uri avocătesc-medicale. S-ar putea găsi cîte ceva aici. Genul polițist, și el eșuat într-o foarte puțin respectabilă serie B, nu i-a ispitit pe romancierii noștri, cu excepția, poate, a vreunui Leon Negruzzi. *Femeia în roșu* poate trece și de *policier*. O ecranizare bună, ținînd de firul poveștii, s-ar putea, așisderea, face.

Aici e, de fapt, *clue*-ul experimentului pe care, știind – sau nu... – ce-o să le iasă îl fac cei trei autori pricepuți, de bună seamă, în ale teoriei. Premisa de la care pleacă spune că poveștile se pun cap la cap din bucăți. Și, așa sînd lucrurile, le poți controla, autor stăpîn pe naratologie, pe tratate și dicționare, cursul, cum ai duce, printr-o albie artificială, o apă, cît ar fi ea, altminteri, de năvălășă. Pornesc, deci, meșteșugeste, la treabă, cu toate armele lustruite și puse în ordine. Un *deus ex machina* pe trei roți. Cine dă drumul la acțiune, cine caută personaje, cine falsifică mărturii. Toate se știu. Și, firește, se adaugă jurnalul „făcături”, singurul în stare să-i dea în vileag pe cei trei, de fapt, să ni-i facă simpatici, să-i transforme din simpli romancieri cu tehnică, înaintea de orice, în eroi civilizatori ai noii proze. Una imună la narativitatea „mare”, din care, dacă te-ai apropii cu bisturie bună, poți să desprinzi felii înleiate mai trainic sau mai slab.

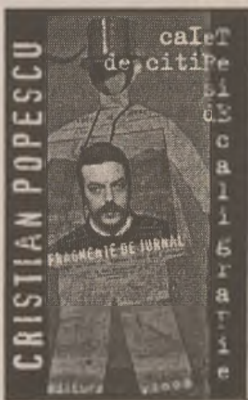
Doar că – ironie! – călătoria lor și relatarea diaristică a călătoriei se dovedesc a fi numai două dimensiuni ale unui Pămînt, totuși, rotund. A treia, care le leagă și face dintr-un roman experimental, prea lung pentru genul lui, unul perfect citibil, este o poveste așa-zicînd clandestină. De-ar fi să ne gîndim la perechea de cari imbarcată pe furiș în Arca lui Noe, care, spune povestea potopului, în timp ce mestecă la lemnul salvator, din *O istorie a lumii în zece capitale* și 1/2 a lui Barnes, cam la fel pătesc și naratorii noștri, doar că pasagerul lor este chiar *story*-ul

pe care îl scriu. *Femeia în roșu* e comedia mai multor ochi, care vād sau nu o crimă, și a mai multor mîini care consemnează. Printre acești ochi, de autor, de personaj, de persoană, un *face à main* e al poveștii. Ea e supra-rama în care privești și laboratorul, și notițele laboranților. O fereastră cu două geamuri. De fapt, o suprafață. Numai că, pentru a ajunge să afirmi, în cunoștință de cauză, existența suprafeței, trebuie să fi făcut o călătorie dincolo de ea. Din această călătorie, purtînd marca unei autopsii, exploratorii nu se întorc cu nici o concluzie. Se întîmplă așa fiindcă, între timp, concluzia e deja acolo, în romanul care s-a adunat, printr-un efect de tunel, în spatele încercărilor lîr de a scrie un roman. Ecou controlat? Probabil, într-un joc de-a enunțarea regulilor care stimulează imprevizibilul, centrul de atractivitate peste puțină povestitorului de-a construi acțiunea ascuns în orice roman. Dovadă că povestea, detectivistic-istorică, purtînd toate stigmatele trecutului recent, pe care o scot ei în față e greu de rezumat. Narativitatea situației, în schimb, filmul paralel în care joacă și acțiunea, și jurnalul care-i ține socoteala, se simte și se povestește ușor. Așadar, dacă există o planetă *de l'écriture*, făcută din sedimente de literatură, în care optzeciști să vrea să sape, în căutarea unor miezuri vii, forja dă la lumină exact capacitatea asociativă pe care, independent de construcția lor, o au poveștile. Pe structura asta de plasă stă posibilitatea de-a răscoli și de-a reaseza canonul. Literatura, în schimb, trăiește din forme. Romane ample despre măruntaiele romanului nu s-au mai scris de cînd *Femeia în roșu* a prins patina de manual. În schimb, exersîndu-se în tipare pe care experimentul lui Nedelciu, Babeți, Mihăieș le-a zburat, ca o morișcă, în arenă, povești despre vestul apropiat și satele lui cu secrete (vezi *Lindenfeld*) se scriu...

Simona VASILACHE

Lecturi

Cadre din lumea de dincoace

Cristian Popescu,
Caiet de citire și de caligrafie,
Editura Vinea,
București,
2003, 127 pag.

În 1995, la doar 36 de ani, bolnav de schizofrenie și cu trei volume de poezie lăsate în urmă, se stîngea din viață Cristian Popescu, cel în care mulți au văzut un soi de port-stindard al poeziei anilor '90 și o mare speranță. La aproape 8 ani de la moartea lui, Editura Vinea lansează o carte destul de bizară, *Caiet de citire și de caligrafie*, pe scurt C.C.C., reproducerea unuia dintre caietele lui Cristian Popescu, cuprinzînd texte rearanjate și asamblate cu grijă de Nicolae , one.

Majoritatea textelor nu sunt o noutate, ele fiind publicate de-a lungul vremii în presa literară. Ineditul vine din felul în care au fost ele așezate și sortate în volum, fiecare capitol numind și exorcizînd totodată obsesiile, temerile și angoasele lui Cristian Popescu: *Hohotul*, *Scris-cititul*, *Scene cu ingeri*, *Crîșme*, *Zile* etc.

C.C.C. este o carte eminentemente confesivă. Scrisul lui Cristian Popescu, indiferent de temele abordate, pare mereu marcat de obsesia mărturisirii, a spovedaniei lente și complete, a speranței că paginile scrise onest și febril îi vor aduce mîntuirea: „Sunt vinovat și păcătos. Mă gîndesc la asta și simt cum lumina galbenă a lămpii mi se scurge-n ochi ca urina galbenă-n pișoare. Atîta merit. (Aici cititorii izbucnesc în ropote de aplauze. Urale.) Îngerul meu pázitor a căzut din înălțuri nu pentru că ar

fi păcătuit cu ceva, ci pentru că m-am născut eu. Acum el e stafia mea care bănuie pe lumea cealaltă. Iar eu sunt stafia lui care bănuie pe-aici, pe la noi. Nu am dreptul să-l întîlnesc decît la vorbitorul poemului. De-asta scriu. Atît merit.” (p. 32)

În aceste așa-zise fragmente de jurnal există deopotrivă nu puține pagini încărcate de notații filozofarde desuete (pasajele despre iad, despre dragostea adevărată, amante ori statutul piticilor în societate), dar și nenumărate bucăți splendide în care situații pitorești și bizare sunt izolate perfect, scoase din context și analizate cu o minuție desăvîrșită. Tocmai aici stă arta lui Cristian Popescu, în abilitatea de a surprinde și reconstrui mintal cadre neobișnuite ale realității: „Pe la una noaptea, în fața unei vitrine cu jucării a magazinului *Romarta* (vezi nepieritoarea glorie a artei naționale!), un măturător de stradă bătrîn, cu mătura în mână, sprijinită-n caldarâm, contemplă îndelung, aplecându-se pentru a vedea mai bine, șinele de tren întinse în vitrină, mașinuțele colorate. Moș Crăciunul de carton înconjurat de becuțe strălucitoare. În tot acest timp mîngăie calm, afectuos, bățul lustruit al măturii sale”. (p. 38) În cazul lui Cristian Popescu clișeu poet-vizionar nu funcționează și ar trebui mai degrabă înlocuit cu acela de poet-fotograf. În cadrele surprinse uneori cu o nemăsurată voluptate predomină lucrurile simple,

adeseori naive, adeseori fără un scop în sine, fără o finalitate sau utilitate evidentă. Un copil orfan rostogolește bolovani în miez de noapte și se ia la întrecere cu el însuși, altul mărturisește cu candoare cum crede el că se face dragoste cu o femeie: „o mîngăi, o pupi, iar o mîngăi, iar o pupi și după aia faci pipi pe ea”, altul își invîrte de zor brațul în ritm cu metroul, ca și cum trenul s-ar mișca numai și numai datorită eforturilor sale motrice.

Ultima parte a volumului, capitolul *Zile* arată cel mai mult a jurnal, un jurnal în care disperarea și neputința domină. Sunt pagini nu neapărat reușite stilistic, cît mai ales pline de viață și suferință. Și pline de moarte. Mărturisirile lui Cristian Popescu sunt cu atît mai tulburătoare, cu cît cititorul are posibilitatea de a le așeza față în față cu destinul poetului, cu realitatea: „Mi-aduc aminte, în plină noapte trează, de visul nocturn de-acum cîteva zile, vis în care străbăteam un labirint întunecat, maroniu, cenușiu, luminat parcă, pe dinăuntru, sub tavanul foarte scund de o lună moale. Eram condus de o persoană blîndă care îmi arăta cum e cînd mori. Când, la capăt, am întîlnit chiar moartea, înmănușată la singura ei mîna vizibilă cu o mînușă roșie, fără degete, ca de schilod, m-am repezit spre ea pofticios, ahtiat, nerăbdător. Am simțit ușurarea sufletului care începea să iasă din trup și m-am trezit (pentru orice eventualitate!) ca să nu mor *din cauza visului*. M-am trezit cu ușurare; dar și cu părere de rău că *experimentul* nu fusese dus pînă capăt” (p. 116).

Caiet de citire și de caligrafie e o carte compusă, recompusă și inegală, un soi hibrid de jurnal – eseu – confesiune. De aici, pe lângă o nostalgie contagioasă și malignă, se pot reține însă cîteva pasaje extraordinare în care imagini desprinse din lumea de zi cu zi, din lumea de dincoace pe care Cristian Popescu s-a grăbit s-o părăsească, se vād foarte limpede. Aceste imagini ale miraculosului cotidian au îndeajuns de multă forță încît să salveze și restul volumului și să-i aducă lui Cristian Popescu un strop de glorie postumă.

Răzvan Mihai NĂSTASE

critică literară

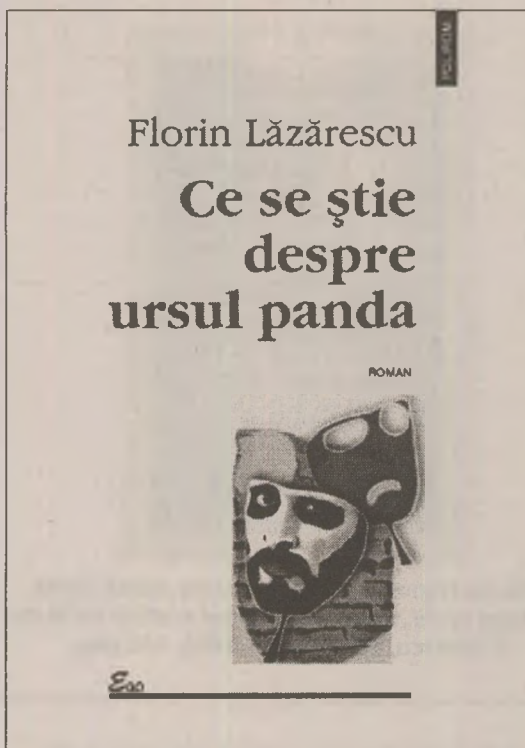
↑ ntre prozatorii apăruiți și afirmați, în ultimii ani, pe scena noastră literară (coagulați într-un grup profesional, cum este cel ieșean, sau făcând figură de lupi singuratici), Florin Lăzărescu are un profil bine precizat. Dacă despre debutul său editorial, cu volumașul de povestiri *Cuibul de vâsc* (2000), s-a scris și s-a vorbit extrem de puțin, cărțile ulterioare, romanele *Ce se știe despre ursul panda* (2003) și *Trimisul nostru special* (2005), au avut parte de numeroase cronici favorabile, criticii (cu precădere tineri) arătându-se încântați de inventivitatea inepuizabilă a autorului.

Aceasta e însă mai degrabă de ordin compozițional decât ficțional. Primul roman, de mici dimensiuni, nu are nici bătaia lungă, nici consistența epică a construcțiilor epice masive, polifonice, pe care generația tânără (cu excepția Florinei Ilis) le privește încă de la semi-distanță. Considerate în sine, în materialul faptic rulat narativ, multe dintre paginile cărții sunt plate, iar unele chiar compromițătoare, prin debilitatea „experiențelor” înfățișate. Tânărul prozator avea la îndemână cel puțin un filon care, o bună exploatare, ar fi ridicat semnificativ densitatea poveștii și calitatea romanului. Viața grupului de aulolaci condus cu mână forte de înțeleptul Șobolanu ar fi putut deveni un fir epic distinct și o linie de forță, dacă Florin Lăzărescu s-ar fi documentat cu adevărat asupra subiectului utilizat. El patinează cu dexteritate (și superficialitate) pe suprafața acestei lumi amare postrevoluționare, integrând-o exclusiv la modul dialogal, prin replicile schimbate de copiii străzii. Dar nu e suficientă o declarație de intenție a liderului („îmi scui sufletu’ ca să vă învăț rostu’ vieții”) și pigmentarea intervențiilor sale cu laitmotivul „căcaturi”, pentru ca limbajul, baremi, să devină o pată de culoare. Jagoși în ficțiune, ca și în realitate, eroii lui Florin Lăzărescu vorbesc curățel- amatical, apărând și amuzându-ne ca niște aulolaci de operetă. Să vedem un fragment: „A’ dracului popă, băga-mi-aș! Mă face el pe mine ușă de biserică! Da’ poate n-am chef să fiu ușă lui de biserică! Se crede mare bunătate c-a lăsat niște nenorociți să doarmă într-un mormânt, laolaltă cu ciolanele morților! Îi cunosc eu pe ăștia. «Doamne ajută!» și s-au spălat pe mâini. Îl lasă pe Dumnezeu să facă toată treaba. Mai bine-ar zice că-i pasă mai mult de ciolanele, lu’ Boieru! Sau de ciolanele lui! Că-l rupe poliția dacă aude că ne-a dat voie aici!... Bă, vă spun eu, toți își apără mai înainte de toate ciolanele lor! Îi doare-n cur de ciolanele altora! Vă spun că tre’ să-nvățați asta! Tre’ să știți să-ți vezi de ciolanele tale cât trăiești, că pe urmă, vedeți și voi ce rămâne! (...) Crezi că Boieru n-a avut în bibilică tot felul de prostii? C-adună bani, că se culcă cu aia, cu ailaltă, c-o să moștenească pământu’ și-o să trăiască cel puțin ca Mahala ăla de care-ai citit tu? Ia să vedem care-i problema. Ce ziceți voi că-i mai bine: să trăiești cu toate prostiile alea boierești în cap sau să te împotrivesți. Să dai cu bătu-n balta de belele. S-apuci taurul de coarne și să dai cu el de pământ!” (pp. 106-107). Șobolanu *dixit*.

Aproape la fel de puerile sunt și amintirile din copilărie ale lui Toma, protagonistul cărții, lipsite de miez și de culoare afectivă, fără acel halou de senzații primare ce însoțește, tremurător, paradisul infantil. Ratând registrul sarcastic, autorul nu obține rezultate mai bune nici în cel liric, destule scene reprezentând transcrieri involuntar comice ale inocenței pierdute. Cum se explică, atunci, impresia totuși favorabilă pe care ne-o lasă romanul în ansamblu? În primul rând, prin montajul realizat de prozator, cu alternarea rapidă a planurilor (pe orizontala evenimentelor prezente și pe sinusoida *flash-back*-urilor memoriei), dublată de suprapunerea lor simbolică. De o mare economie a resurselor, cu un „buget” ficțional redus, filmul lui Florin Lăzărescu surprinde plăcut prin imprevizibilul înlanțuirii scenelor, ca și prin co-participarea acestora la o structură de adâncime coerentă, unitară. Urmărind, în debutul cărții, un ziar ce trece de la un personaj la altul, naratorul procedează ca un regizor profesionist, panoramând realitatea cu aerul că nu o face, că ajunge, cumva, din întâmplare în proximitatea eroilor săi. Jocul acesta continuă, perspectiva, voit limitată, restrângându-se la ceea ce se poate afla despre gândurile și sentimentele omului de lângă noi. Povestitorul ajunge să stea lângă Toma, să-i ia pisica în brațe și s-o

Un film cu buget redus

Florin Lăzărescu, Ce se știe despre ursul panda, roman, prefată de Ovidiu Șimonca, Editura Polirom, Iași, 2003, 204 p.

mângâie, făcând deci tot ce e necesar pentru a pătrunde în intimitatea personajului său, pentru a-l forța pe acesta să se devoaleze. Dar granițele sunt întotdeauna menținute, omnisciența demiurgică din romanul realist tradițional fiind spartă de Florin Lăzărescu, ca și în volumul anterior, într-o puzderie de incertitudini. În primă și ultimă instanță, problema fundamentală a romanului (supratema lui, atent figurată) este însoțită de un mare semn de întrebare. Ce gândesc și ce simt semenii noștri, cum putem ajunge în forul lor launtric? Asta ar vrea tânărul Toma să afle, într-o lume în care, chipurile, „Totul în jur îți vorbește” (reclama la Dialog, frecvent citată), dar în care, de fapt, ești *singur* de la început și până la sfârșit, însoțit doar de dublul tău demonic: „Dintre toate minunile lui Dumnezeu, Toma se gândea în seara aceea la oamenii de pe stradă... Uite, treci la câțiva centimetri de ei, aproape că întinzi mâna, să le atingi creștetul capului sub care frământă frânturi de vise, amintiri, idei, dar nu știi niciodată ce închipuiri le poartă într-adevăr pașii (...) Dacă oamenii ar fi o mașinărie, pac, pac, pac, ce i-aș mai desface, bucată cu bucată, să văd ce și cum, dar sufletul să li-l pot desface,

nu corpul, că așa dădeam la medicină și învățam să desfac oamenii, să-i desfac și să-i fac la loc, dar așa, cu sufletul, n-am cum să li-l desfac, în schimb, pot să-mi imaginez cum se desface un suflet, \$\$\$, \$\$\$, \$\$\$, filetul de la suflet, poftim, amintirea unei zile călduroase de vară, un gândac cu un picior lipsă care se strecoară prin iarbă, mirosul de cauciuc al pielii arse de soare și tu, ca prostul, privindu-le și mirându-te deodată că ești, \$\$\$, \$\$\$, \$\$\$, filetul la suflet, poftim, spaima aceea, sari de sub pătură, aprinzi toate luminile, căutând cotlonul cu mogaștea ascunsă care se holbase pe întuneric la tine, te zgribulești în prag, aștepti să se lumineze, ieși pe balcon, înghiți aburii zorilor, intri, bei o cafea și-ți zici că nu, nici vorba, nu putea fi ce cred, sunt prea tânăr, mai târziu, mai târziu, a fost doar o închipuire, \$\$\$, \$\$\$, \$\$\$, filetul la suflet, mai are o carcasă și minunea tot nu ți se dezvăluie...” (pp. 161-162).

Între o biserică în curs de renovare, de care se îngrijește luminosul părinte Nicolae, un cavou boieresc, în care și-au găsit sălașul aulolacii, și un spital de nebuni necercetat pe dinăuntru, dar adesea evocat în roman, Toma începe să o ia razna, fiind totodată conștient de alunecarea sa. Cu același, remarcabil, fler compozițional, autorul întoarce ficțiunea asupra ei înseși, unind capetele între ele într-o postmodernă bandă a lui Möbius. Protagonistul uimit de cele ce i se-nîmplă și naratorul care îi realizează desfășurătorul existențial par a fi una și aceeași persoană. Un eu scindat între viața pe care o trăiește și textele pe care le scrie la calculator. Povestitorul ar vrea să se oprească, dar nu mai poate: eroul (de)scris – el însuși – se îndreaptă spre un sfârșit ghicit, întrevăzut, deodată atins. „Luați-vă adio de la Toma”, ne avertizează naratorul, cu două pagini înainte ca autorul să-și încheie cartea. Cele două fire, al vieții și al povestirii, merg în paralel până la scurtcircuitul final.

Un roman, până la urmă, meritându-și realmente lectura. Chiar și cu prefata lui Ovidiu Șimonca, din care voi cita câteva fraze memorabile: „trebuie să-ți cauți altă viață și altă menire în orașul Iași, ca să nu te sfoci și dacă vrei să fii cinstit cu tine, cinstit până la lacrimă, oftat, suduit, crez”; „tot ce ține de ipocrizie te îndepartează de marea cultură, de marea trăire, de marea întâlnire cu încă nespusul”; „așa a ajuns Editura Polirom să susțină risipirea. Este vorba de o *risipire fecundă*, nu e risipirea spre pierzanie, ci risipirea care împrășteie lumini proaspete, rouă pe mâini și ridicări din așternuturi tandre și entuziaste”; „Editura Polirom este la a doua experiență de prezentare, de scoatere în lume, de oferire spre ofrandă cititorilor a tinerilor prozatori ieșeni”. La multiplele registre ale tânărului prozator suntem așadar nevoiți să-l adaugăm pe cel penibil-extatic al prefatatorului său. ■

cărți primite

- Eugen Simion, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*, jurnal parizian, ediția a V-a, text integral, prefată de Antonio Patraș, Editura Corint, București, 2006, 654 p.
- Dan Stanca, *Morminte străvezii*, roman, ediție definitivă, prefată de Alex Ștefănescu, Editura Corint, București, 2006, 248 p.
- Radu Aldulescu, *Proorocii Ierusalimului*, roman, ediție definitivă, prefată de Mihai Zamfir, Editura Corint, București, 2006, 422 p.
- Silvia Cinca, *Ofensiva curajului, Înfruntări răzlețe la reîntoarcere*, proză eseistică, Editura Ruby, București, 2006, 164 p.

critică literară

Tentativele lui M. Ivănescu de-a se detașa de sine sînt dintre cele mai stăruitoare. Copleșit de percepția destinului său individual (factor imuabil asemenea oricărei predestinări), „depărtîndu-se, apropiindu-se – prin timpul oprit”, caută scăparea în fluiditatea eposului, în mobilitatea povestirii, a „imagnarului” ca un corelat al libertății. „elul său devine ipostaza de narator, în rostirea căruia faptele congelate sub semnul ineluctabilului își recapătă libertatea, lunecînd în voie sub zodia ficțiunii. Anecdotică povestitorului trezește lumea la o libertate care, în planul realului, i s-a blocat, una înzestrată cu forța irepresibilă a începuturilor. Fără însă a se pierde drojdia „experiențelor” consumate „în chiar inima întunericului”, ale damnării care face posibilă povestirea ca o spovedanie criptată: „povestitorul acela, care de multe ori noaptea le înfățișează/ ascultătorilor strînși pe punte scene din experiența lui/ de viață, acela a ajuns o dată (de mai multe ori)/ în chiar inima întunericului – și acolo, cum bine știa,/ – și i-a învățat asta pe mulți – a descoperit oroarea, oroarea –/ șoptele întunericului, astea îi stăruiau în cămara sufletului,/ și asta le spunea el impasibil, privindu-i, cu ochii lui insistenți,/ pe cei care stăteau să-l asculte – numai că în lumea experiențelor lui/ nu erau ele, ea – lumea acestuia era mai cu seamă/ o lume a bărbaților, a celorla dintre ei care se pricep/ să întindă pinzele pe furtună și să stea cu fața în vînt,/ sau să răstoarne mesele, după ce au băut rom mult și cred/ că se surprind bănuindu-se în jocul de cărți / – și atunci își aplică/ unul altuia lovituri viguroase peste nas – și povestea asta privindu-i/ impasibil, însă cu ochii aceia care să îi învaluiască în ceva din întunecimea pe care el o cunoștea bine” (*denisa și virginia woolf*). Povestea: o entitate complexă în care coincid mirajele începutului și sfîrșitului, ale amintirii care imaginează și ale speranței care-și amintește, într-o circularitate ea însăși mirabil interogativă: „poveștile astea sînt minciuni? și nici nu există/ incheieri, cercuri adică ci doar vorbe, închipuiri –/ (chiar fără vorbe) și care se risipesc – poate chiar merg/ înainte – dar înainte spre cer? (parcă tu nu ai ști/ că toate înaintările, toate risipirile în lături, și toate opririle/ tot același înțeles îl au la sfîrșit?)” (*povești în cerc*). Supus inițial lumii obiectelor date, poetul acceptă treptat supremația poveștii care e o lume a obiectelor făurite de el însuși.

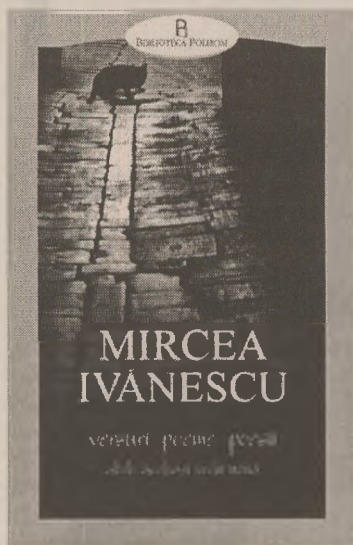
Nesubordonat, în fond, realului, așa cum pare la prima vedere, fapt ce ar certifica „biografismul”, Mircea Ivănescu nutrește, dimpotrivă, o funciără neîncredere în real, pierzîndu-se nu o dată într-un degradeu al acestuia figurat de imaginea straturilor de materie ce se dezarticulează, se dizolvă: „aș vrea să merg, tot mai departe de ea, cu un umbrel/ apăsător de ploaie, și vîntul care îi bate/ ei în fereastră să-i amestece chipurile acestea toate” (*către seară mă așez la picioarele tale...*). Sau: „nu mai rămîne, adevărat nici un gest, chiar așezat/ pe stradă cu capul în mîini?/ și lumina, care se spulberă pe obiecte,/ și obiectele se fac frunze,/ și se fac frunze” (*frunze*). Realul e pentru poet perfid repulsiv și la fel de perfid atractiv, asimilat unui joc al aparențelor, parte din absconsul joc metafizic abia întrezărit: „eu pot povesti despre asta acum,/ și asemenea regelui și reginei într-un joc de șah,/ ei mă ascultă în scaunele lor lent sculptate./ dar cea despre care eu povestesc cu vorbe ocolite/ pentru ei nu e reală” (*joc de șah*). Percepția devine fantomatică: „eu ascult/ în mersul tău sunete și lumini care abia/ se mai potrivesc cu ce-am știut pînă acum” (*fără titlu*). Cunoașterea se volatilizează în perspectiva incredibilului: „și n-ai să mai știi/ ce spunea ea, ce credeai tu că spunea ea. să încercăm/ într-o dimineată, ea spunea / ninge afară/ (și era doar o scenă privită printr-o fereastră uscată,/ cu linii nemișcătoare, ca un desen/ și nu credeai nimic)” (*ibidem*). Reflecția nu mai e în stare a însoți decît iremediabila incertitudine: „stăteam jos, pe gînduri/ și nu mai credeam nimic” (*ibidem*). Desfacîndu-se de sensuri, lumea se reduce la un mediu cvasimaterial în care ființa și neființa se confundă: „și pe urmă lumina/ își pierde orice înțeles – și pe urmă tăcerea/ își lasă deoparte înțelesul – și suspendat/ în ceva care

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Jocul de-a impersonalizarea (II)

Mircea Ivănescu, *versuri poeme poesii altele aceleași vechi nouă*, antologie și prefață de Matei Călinescu, Ed. Polirom, 2003, 440 pag.

nu mai are vreun înțeles – și pe urmă, nici/ descarnarea de înțelesuri, plutirea în nimic,/ cu scheletul neîntinței, gură în gură,/ nu mai există. pe urmă nu mai este nici un pe urmă/ dar nici vreun acum, și nu mai este nici moarte” (*despre moarte ca revedere*). Așadar substanța autobiografică se invalidează, își declară imposibilitatea în circumstanțele unei crize a realului care se pierde în ficțiunea ultima, globală, bună conducătoare de absurd: „se face o vreme cînd nici nu mai știi/ ce este adevărat”. Ori: „și nici nu era adevărat nimic/ acolo, peste gesturile tale, și nici nu mai/ crezi acum decît că a fost o vreme oarba și frig”. Ori: „există dorința de a fi alături de ceva, cineva, asta ar putea să răscumpere, să dea semnificație? dar astea s povești/ într-adevăr – și adevărul este acel lucru de afara/ pe care poveștile spun că l-ar oglindi” (*povești în cerc*). Dispariției realului îi răspunde dispariția unei instanțe raționale articulate, a unui spirit funcțional. Clausturat în incertitudine, apăsător de negativitate, mistuit de tăcere, M. Ivănescu se recomandă drept o jertfă a Neantului dimpreună cu umbra sa – poezia, întrucît „tot ce a fost adevărat” s-a terminat pînă acum și „continua numai vorbele lăuntrice și asta nu înseamnă nimic”. Așa cum s-a remarcat, obiectul versurilor lui M. Ivănescu îl constituie visarea la nimic, adică la realul demis din propria-i condiție, circumscris unui spațiu-timp de-o fabuloasă inautenticitate. Nimicul vibrează în conștiința poetului pustiită de gînduri, arenă a unei des-ființări fără drept de apel (potrivit lui Platon, Neantul este alteritatea față de ființă): „dimineata m-am întors acasă - mă străduiam să fiu fara gînduri. (*pisica se leagă de casă*). Vidare ce se prezintă în diverse variante, precum o despovărare de sine a intelectului: „o, aș fi vrut să stau pe marginea patului, cu capul în miini./ am străbătut camerele. liniștite. aer închis. nu mai știu/ ce am făcut – nu mă gîndeam la nimic” (*ibidem*), sau tăios apoftegmatică: „ea, alături, îl întreaba deodată: «la ce te gîndești?» - și el îi răspunde automat: «la nimic»” (*la stînga lui*), sau dezarmat nostalgică: „vara, lumina în care/ în copilărie mă duceam la școală, și atunci fără gînduri./ mult mai tîrziu mi-am dat seama că nici n-am știut/ cînd am început să mă gîndesc”. (*pisica se leagă de casă*). În rezumat: disimulîndu-și eul, poetul se pierde în universul obiectelor, dar acestea nu întîrziesc a se pierde în imaginar, care e „gol de orice determinare”. „Personismul” ce-a încercat, cu o inaparentă deznădejde, a se lega de real cu lanțurile expresiei apoetice e pînă la urmă contrazis de impersonalitatea supremă, cea a Nimicului pe care l-a purtat ca un germen implacabil. ■

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

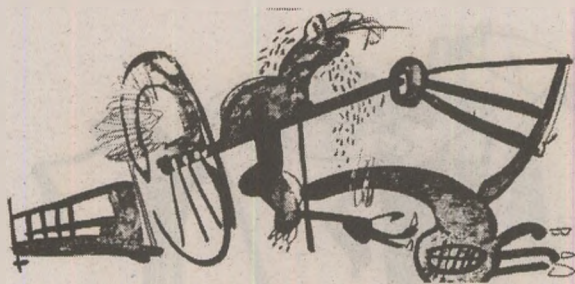
Nou în seria de opere „Alexandru Paleologu”

Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu

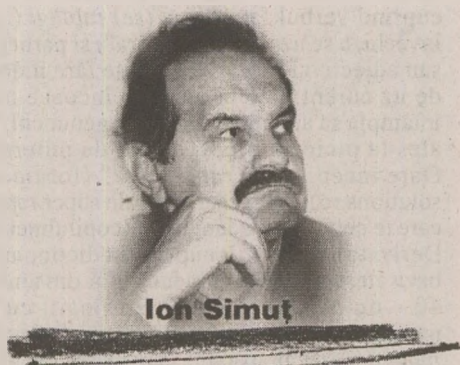
Au mai apărut:

Bunul-simț ca paradox
Despre lucrurile cu adevărat importante

istorie literară

Ion Simuț

Scriitura unei agonii

Vladimir Beșleagă,
Zbor frânt.
Pădurea albastră.
Cel de-al treilea
dacă ar fi fost acolo.
Viața și moartea
nefericitului
Filimon,
Editura Hyperion,
Chișinău, 1992,
464 p.

O pera lui Vladimir Beșleagă nu poate fi redusă la romanul *Zbor frânt* (Chișinău, 1966), oricât ar fi acesta de reprezentativ pentru prozator, pentru o epocă și pentru generația șaizecistă basarabeană. (Am scris despre el în **România literară**, nr. 20 din 25-31 mai 2005.) Nu ar putea fi acceptată această simplificare, profund nedreaptă. La o maximă exigență, raportată, desigur, la context, ar fi de luat în seamă și alte scrieri epice ale aceluiași autor: romanele *Ignat și Ana* (1979), *Sânge pe zăpadă* (1985) și *Cumplite vremi* (1990), ultimele două fiind părți ale unei trilogii dintr-o narațiune istorică despre Miron Costin. Într-o selecție riguroasă, din 1992, destinată să-l reprezinte dincolo de orice conjuncturi, prozatorul a mai reținut, alături de *Zbor frânt*, microromanul *Pădurea albastră*, nuvela *Cel de-al treilea dacă ar fi fost acolo*, din diferite etape de creație, și un roman de sertar, extrem de interesant prin tehnica narativă, asupra căruia vreau să mă opresc acum în mod preferențial.

Romancier de vocație, Vladimir Beșleagă își desfășoară foarte bine posibilitățile analizei psihologice în „poemul tragic” (așa se subintitulează) *Viața și moartea nefericitului Filimon sau anevoioasa cale a cunoașterii de sine*. Romanul fusese scris în intervalul august 1969-mai 1970, dar nu a putut fi publicat până în 1988, când apare prima ediție la Chișinău. Nu seamănă cu nimic din ce am citit până acum din literatura basarabeană. E un roman de virtuozitate a analizei psihologice, din categoria manolesciană a ionicului. Regăsim în construcția lui aproape toate

elementele care definesc specia: autoscopia, subiectivitatea explorării interioare, fragmentarismul confesiunii, identificarea dintre narator și personaj, relativismul psihologic, frustrarea socială, dependența dezvăluirilor de meandrele sentimentelor de adversitate dintre personaje, reflecția stăruitoare despre identitate. Titlul lung și (aparent) explicit dă o idee aproximativă despre intențiile întortocheatei narațiuni. Simțim din primele pagini tensiunea și că se desfășoară un dramatic proces de conștiință. Dintre scriitorii basarabeni, nici unul nu are ca Vladimir Beșleagă o asemenea disponibilitate a limbajului analitic și reflexiv. Autoanaliza „nefericitului Filimon” e tot ce a dat mai bun proza basarabeană în sfera „anevoioasei căi a cunoașterii de sine”, pe care o poate străbate un personaj.

Cine este acest Filimon, anunțat din titlul romanului? Fără alt determinativ, e nume sau prenume? „Tu nici numele nu-ți știi!” – exclamă cineva la un moment dat (p. 298). E și întrebarea stăruitoare a personajului despre sine însuși, de-a lungul întregului roman. El nu e cine credea că e. Aflat în comă, la limita dintre viață și moarte, într-o stare de semi-conștiință, el imploră destinul să-i mai dea trei zile și trei nopți pentru a dobândi suficiente deslușiri despre sine. Fusese victima unui accident sau, cel mai probabil, al unor agresiuni, în urma cărora se trezește zdrobit sub un morman de bolovani și peste o stivă de scânduri. Camera în care, într-o noapte, este prins fugarul Filimon de către Nichifor Fătu, în casa lui, se prăbușește într-o galerie subterană, una din multele care macină pe dedesubt localitatea, galerii săpate nu numai pentru piatra obișnuită, ci și în căutarea prețioasei pietre galbene, interpretată în mitologia locală ca un fel de comoară ascunsă.

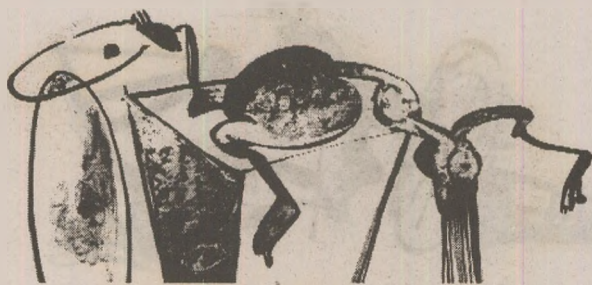
Deși prin rememorări dureroase află ceva despre sine, Filimon plutește în incertitudini, până la sfârșit: „ultima oră ți-a mai rămas – ultima – să te descurci, acum ori niciodată! Adu-ți aminte cum te-ai târât în genunchi și în coate – dar valurile acestea fierbinți mă înecă, îmi intră pe gură, pe nas, prin urechi, cubii aceștia, cubșoarele, eu nu mai sunt eu, eu sunt altul, aaaaa! și privirea îi rămâne ațintită la ochii sticliți pe fața neagră de lângă fereastră – pe ei îi acuză vocea de lângă ușă, pe ochii aceia înghețați parcă, dar nu pricep cuvintele, sunt grele, sunt amare, și deodată i se ridică un țipăt din adânc: de ce? de ceee? – te mai întrebi? îi răspunde acesta de lângă ușă, era cazul să calci tu, dar l-ai împins pe dânsul, și zidul s-a surpat și l-a strivit, erai acolo și ai văzut – eram acolo, face cu capul nepăsător, parcă ar fi vorba de un altul și nu de dânsul, care stă aici, la fereastră – la fereastră? dar el e la ușă! – la ușă? – stai, ce-i cu mine? cine-s eu? unde sunt? – ascultă! răsună iar glasul dinlăuntrul lui, îți dai seama ce faci, te-ai rătăcit, aiurești! unde-i locul tău? – locul meu – aici, lângă ușă?” (p. 436). Am dat un eșantion edificator din acest discurs narativ al incertitudinii, al căutării permanente într-o stare de neputință organică și semitrezie psihologică. Tot romanul e o îndelungă și chinuitoare zbatere în ceață: o explorare a memoriei fragmentate și a conștiinței tulburi, sub presiunea unui ultimatum. Acționează o somație interioară a sfârșitului amenințător. Filimon se simte ca și cum ar fi chemat la „ziua judecății” (p. 386), într-un proces lumesc al propriei vieți. Dar cine e acuzatorul? Un anume Nichifor Fătu, care îi spusese lui Filimon că e un copil găsit în zona gării și plasat apoi într-o colonie din preajma carierei de piatră. Acesta i-a creat lui Filimon în permanență impresia unui ins nefast, a unei autorități opresoare, pe care o detestă și cu care intră în conflict. Iar aceste conflicte se soldează de fiecare dată cu înfrângerea lui Filimon. Nichifor Fătu era șeful unei cariere de piatră, unde a lucrat și Filimon. Se declanșează obscure rivalități între cei doi, deși primul era de două ori mai în vârstă decât al doilea. Elucidarea firelor nevăzute care îi leagă într-un destin comun pe cei doi o realizează în final (în capitolul XIV, care e unul de deznodământ) Ghior, revenit dintr-un azil de bătrâni. Filimon este copilul lui Nichifor Fătu, rezultat al unui șantaj odios săvârșit în tinerețe sa de comisar asupra unei fete de șaptesprezece ani pentru a-i salva tatăl. Ulterior a fost smuls mamei, căreia i-a spus că a murit. Filimon o va regăsi însă în mod misterios pe mama sa în „bunica Ștefana” și va înțelege

că fiica acesteia, Cristina, față de care avea o afinitate obscură, este sora lui (capitolul X este excelent prin poezia acestei comuniuni). Filimon va manifesta însă o atracție fatală față de soția lui Nichifor Fătu, Gafa, care va recunoaște că Rena este fiica lor. Maistrul Fatu, gelos și umilit, îi va înscena lui Filimon, drept răzbunare, un accident de producție (o ciocnire de vagoane), dar tot el îl va scoate de la pușcărie înainte de termen și-i va obține locuință. Între fiu (Filimon) și tata (Nichifor Fătu, necunoscut și nerecunoscut de fiu ca atare) se naște nu doar o rivalitate, ci și o ură de moarte. Episoadele acestei crunte adversități sunt numeroase. Frânturi din acestea reapar, pâlpâie în conștiința muribundului Filimon. Starea de confuzie a faptelor se menține pe tot parcursul romanului și e nevoie de un cititor foarte vigilent pentru a înțelege toate conexiunile și pentru a face toate deducțiile. Impresia de bâjbăială prin întuneric, prin pâclă, starea depresivă de imposibilă dezmeticire dintr-un coșmar se mențin copleșitor, compunând scriitura dificilă a unei agonii și a unei incertitudini existențiale. Romanul transcrie procesul obscur de conștiință a lui Filimon din ultimele sale trei zile de viață. E inevitabil ca scriitura unei agonii să se transforme într-un discurs narativ agonal, greu de suportat, greu de parcurs și la fel de greu de înțeles. Eu însumi m-am dumirit în unele privințe abia la a doua lectură. Poate că în primul rând datorită acestor neclarități, care conduc la deruta cititorului, romanul nu a fost acceptat de cenzură în anii '70. Nu-i mai puțin adevărat că fondul epic evocă aspre convulsii pasionale și etalează cruzimi ale unui destin social atipic, cruzimi totuși estompate într-o narațiune tulbure, cețoasă.

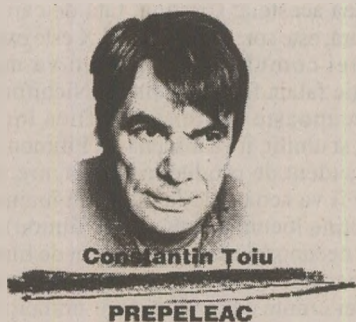
O narațiune fluctuantă, cu numeroase discontinuități și incertitudini, cere cititorului să reconstruiască motivațiile faptelor, logica episoadelor, coerența conflictului și a evenimentelor. Înțelegi progresiv confruntarea fatală dintre Filimon și Nichifor Fătu, iscata dintr-o paternitate ascunsă, vinovată, și amplificată de o nefirească rivalitate în dragoste dintre fiu și tată. Vladimir Beșleagă redă foarte bine stările de vertij, de confuzie interioară, de dedublare, de frică, de semitrezie, de prag dintre viață și moarte – necesar a fi echivalate printr-o tehnică narativă specială a vocilor conștiinței tulburi. Rezultatul e un roman de investigație psihologică, având schițate câteva elemente de roman-anchetă, în spiritul înnoitor al deceniului opt al secolului XX, așa cum îl cunoaștem, exersat pe alte teme, din proza lui Augustin Buzura, D. R. Popescu sau Nicolae Breban. E remarcabil faptul că Vladimir Beșleagă estompează politicul și privilegiază existențialul, atenuează stilul de anchetă judiciară, în care existau roluri clare de anchetatori, martori și victime, pentru a evita clișeele justițiarismului (vinovăția nu e de-o singură parte) și pentru a da astfel câștig de cauză scrutării interioare plutind printre cele mai neliniștitoare incertitudini.

Într-o literatură de poezi, cum e cel mai adesea perceputa literatura basarabeană, Vladimir Beșleagă consolidează de unul singur un reper al epicii reflexive, conectate la sensurile modernității. De cealaltă parte, Ion Druța a perseverat în direcția prozei de inspirație rurală și de viziune tradiționalistă, îmbinând o pronunțată apetență lirică și sentimentală cu o evocare epopeică a colectivității. Individualitățile lui Vladimir Beșleagă, excepții insolite, personaje labirintice în narațiuni labirintice, străbat anevoios un proces de conștiință morală și existențială, pentru a ieși epuizate la limanul eșecului și pentru a accede în zona tragicului modern. Ionicul basarabean are un foarte bun exemplu în *Viața și moartea nefericitului Filimon*. Romanul *Zbor frânt* al aceluiași prozator fusese primul în acest stil al psihologiei autoscopice.

Vladimir Beșleagă (născut la 25 iulie 1931 în localitatea Mălăiești din Transnistria), unul dintre cei mai importanți scriitori ai Basarabiei și ai întregii literaturi române, împlinește în această vară 75 de ani. Opera sa epică merită să fie mai bine cunoscută în România, unde nu a beneficiat până acum de nici o editare. Nu e nedrept că facem atât de mici eforturi pentru o recunoaștere „oficială” a literaturii române din Basarabia, față de cât de generoase (și justificate) eforturi facem în favoarea literaturii române din exilul occidental? ■

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Despre roman

După ce-l tunde și îi ia puterea, Dalila îi mărturisește lui Samson: „Ce am făcut eu, tu mi-ai dat ideea să fac. Înainte de a te trăda, te trădaseși singur.”

Morala acestei mărturii este legea Existenței, de gen feminin, mai totdeauna, asemeni iubitei eroului *tuns de orice vigoare...* Slăbiciunile personale te devitalizează. Fie că ești romancier sau jucător de fotbal.

Cu alte cuvinte: orice ai face, orice ți s-ar întâmpla, orice înfrângere ai suferi, rezistă ispitei de a da vina pe altceva sau pe altcineva, decât pe tine însuși, pe propria ta moliciune generatoare de iluzii, de insuccese, așa cum lipsa de luciditate, somnul rațiunii... naște monștri.

Nu vreau să spun că aceștia, monștrii, dacă nu te privesc, obiectiv vorbind, nu pot fi și ei interesați, când viziunea estetică desfigurează natura. Bosch atrage, fiindcă sperie. Delirul imagistic al Nefăcutului, ori Făcutului anapoda ne turbură, deoarece, în omul evoluat, acestea corespund conștiinței vinovate, vizitată de păcat.

Ne recunoaștem cu un fior rece în cele fantastice, deviind de la firea umană...

*

Am toată stima pentru *de-reglarea* voită a confrăților de obicei mai tineri, ce preferă somnolența, partea de somn a pământului, și îndrăznesc să spun că eu mă situez în partea de veghe. În fond, diversitatea de stiluri permite.

Cât despre dereglarea pomenită, în sensul în care ea face să se lege aiurea formele, datele existenței, sub presiunea instinctelor, ori firile omenesti rău, prost întocmite, de autori, *deviate*, folosind un termen de psihanaliză; cât despre aceste distorsiuni, așadar, acești monștri (nu neapărat sacri) se pot găsi destui rătașiți și în partea de veghe... De care în mod firesc e mai ușor să te ocupi, dacă îți aparțin, tu plămându-i, făcând parte din închipuirea ta.

În plastică există o sferă întreagă de reprezentări în această privință. Muzeele mari ale lumii cu pânzele lor celebre agățate de pereți sunt panorame inuiliabile de gesturi, atitudini, fizionomii ale genului uman. La Luvru, ieși năuc, cuprins de un vertij. La Uffizi, ... delirant. La Prado... (cel puțin subsemnatul)... la întoarcere, pe străzile Madridului, urmărit de viziunea *Tapului gigantic*, șiret, stând în noaptea de sabat pe șezut cu etichete din față întinse, binecuvântând soborul de vrăjitoare strâns înaintea lui...

Totdeauna, scriind, m-am simțit mai aproape de Goya, decât de Giotto; culmea, eu, care pretind că nu figurez în partea de *somn a realității*; ci în registrul ei treaz, ținând ochii cât mai deschiși. (Cu toate că, monștri, produce și excesul de luciditate). E câteodată însă în noi, despre noi, o imagine ce înfioară, dacă-i sinceră, neprefăcută și exactă.

*

Un scriitor francez lua partea vitalității contra aristocratismului estetic (el reprezentându-l).

De câte ori venea vorba de vreun roman nou, acesta declara cu vulgaritatea înșilor obosiți de atât rafinament: că el preferă scrisul... *care miroase a popor, a mațe și sudoare...*

Da. Dar... Fiindcă tot el, mai zicea despre realismul socialist, portdrapelul populist, că este făcut ca pentru *bibliotecile roz ale domnișoarelor, de totdeauna, fie burgheze, ori proletare...*

Norocul... (și nenorocul)... nostru e că, în dramatica înfruntare de astăzi a inteligențelor umane din toată lumea, nu avem o cultură consumată; că, în linii mari, nu am ajuns încă la o plictiseală distinsă; că mai avem, vom mai păstra în noi, câțva timp, copilăria de a crede în povești; de a asculta și, eventual, chiar de a scrie povești. ■

Limbajul jurnalistic e atras în mod irezistibil de registrul ironic și depreciativ: aproape orice realitate își poate descoperi imaginea caricaturală în știrile de actualitate. În ultima vreme, de pildă, termenul *rabla* a fost foarte prezent în primele pagini ale ziarelor, în titluri construite astfel încât să atragă atenția. Programul de scoatere din circulație a mașinilor vechi a fost desemnat, necruțător, prin formule ironice, evocând parodic nume de cod, acțiuni militar-strategice: *Programul Rabla*, *Acțiunea Rabla*, *Operațiunea Rabla*: „Programul «Rabla» aproape epuizat” (*Libertatea*, 18.07.2006); „Acțiunea Rabla are motorul puțin cald” (*Cotidianul*, 10.07.2006); „Ministerul mediului a demarat «acțiunea rabla»” (*Săptămîna Financiară*, 69, 2006); „Operațiunea «Rabla» a demarat în trombă” (*stiri.kappa.ro*) etc. Desigur, textul legislativ pe care se bazează comentariile jurnalistice nu cuprinde termenul *rabla*; titlul său exact este „Programul de stimulare a înnoirii Parcului național auto”. Trebuie să admitem că inovația jurnalistică are mari avantaje în ceea ce privește scurtimea și transparența: cuvîntul-cheie *rabla* trezește interesul cititorului în mod mult mai concret decât o fac perifrizele din jargonul birocratic. În rest, comentariile jurnalistice alternează epitetul depreciativ cu sintagme descriptive neutre („autoturismul vechi”, „mașina uzată”). Publicitatea pare a fi și mai dispusă să atragă prin termenul colocvial: există deja un site (*rabla.ro*), pus sub genericul – tot de natură militară – „Misiunea Rabla 2006” și conținând mesaje de tipul: „Renunță la *rabla* ta și vino să achiziționezi un automobil nou Opel, Chevrolet sau Daewoo!” Efecte comice provin din procedeul de transformare a termenului familiar într-un fel de nume de marcă: „*Rabla* avans la Maserati” (*Ziua*, 16.04.2005). Tendința de tratare în cheie parodică e și mai puternică în tiparul care imită titluri de film de succes: „Programul «Rabla» revine” (*infonews.ro*); „Programul «rabla» se întoarce” (*stiri.rol.ro*); „Operațiunea «Rabla» se întoarce” (*Ziua*, 4.03.2006).

Dincolo de expresivitatea stilistică, exemplele de mai sus și alte sute de citate similare care se pot găsi pe Internet arată fără echivoc că astăzi unul dintre sensurile stabilizate ale termenului *rabla* este acela de „mașină (uzată)”. Alte utilizări sunt mult mai rare și se referă tot la mijloace de transport – „așa că au adus o *rabla* de microbuz” (*poezie.ro*); „o *rabla* de elicopter rusesc a provocat un accident aviatic” (*gardenul.ro*) – sau în genere la aparate, instrumente, obiecte tehnice: „am întrebat dacă n-au cumva o *rabla* de calculator fără monitor și care nu-i trebuie niciui” (*moldova.net*). Tipică este – ca în exemplele de mai sus – folosirea termenului ca epitet depreciativ, cu precizarea obiectului, în construcția o *rabla* de...

În DEX nu este înregistrată specializarea semantică *rabla* = *mașină*; ea poate fi totuși dedusă în context din sensul general indicat de dicționar: „lucru vechi, uzat sau de calitate proastă; vechitură”. Dicționarul (care citează un termen bulgăresc ca sursă pentru românescul *rabla*; etimologia este totuși controversată) cuprinde și semnificații mai puțin actuale („animal bătrân și slab; *gloabă*”; „om îmbătrânit și sleit de puteri, *ramolit*”). În dicționarul academic (DLR) apar în citate „niște rable de mânuși” sau „rabla lui de cal”; aplicarea la ființe sau la obiecte care nu sînt mecanisme a scăzut însă considerabil în ultimul timp.

Pe de altă parte, dicționarele atestă productivitatea derivativă a termenului. Cele publicate în a doua jumătate a secolului XX

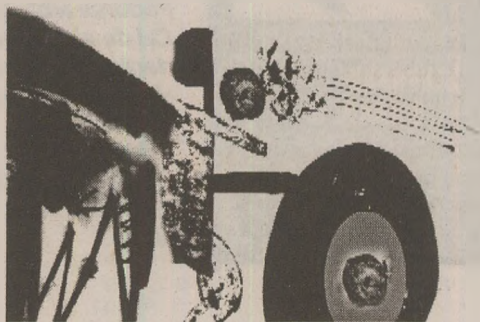
cuprind verbul familiar *a (se) rablagi* („a se învechi, a se uza, a se deteriora”) și participiul său adjectival *rablagit*, cuvinte fără îndoială de uz curent: „de la un timp încoace mi se întâmplă să am unele dureri de genunchi, mai ales la piciorul drept, destul de puternice. Oare încep să mă *rablagesc*?” (*forum.top-solutions.ro*); „mai este liftul ala super *rablagit* care te coboară în adâncuri?” (*copilulmeu.ro*). Derivatul *rablagiu* – cuprins în dicționare pe baza atestărilor și a comentariilor din anii 30-40 – nu pare însă a mai fi folosit; cu atât mai puțin verbul *a răblări* și participiul adjectival *răblărit* („uzat, prăpădit”), care fusese înregistrat

Rodica Limbii

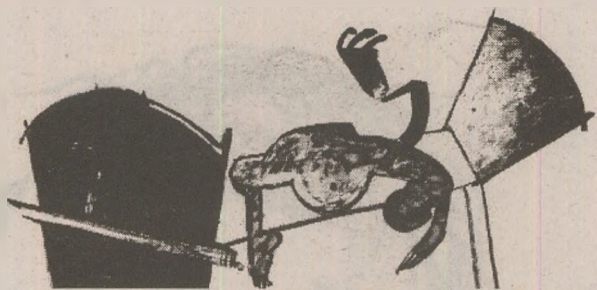
PĂCATELE LIMBII

Rabla

la Vlahuță („hainele cele mai răblărite”). În DEX avem surpriza de a descoperi și cuvîntul *rablionetă*, cu definiția „automobil vechi, uzat” și cu explicația etimologică „din *rabla* (după *camionetă*, *cabrioletă*)”. E desigur o creație ad-hoc, un cuvînt-valiză glumet, efemer, care nu s-a fixat în uz. Doar întîmplarea a făcut să fie consemnat.

Internetul furnizează și cîteva cuvinte mai recente, necuprinse în dicționare, din familia lui *rabla*. Tipice pentru uzul familiar-argotic contemporan sînt diminutivul *răbluța* și formația glumeată *rablament*. Valoarea afectiv-ironică a diminutivului se asociază mai ales cu sensul „mașină, automobil”: „timp de o oră – o oră jumătate stăteam pe lîngă mașini și discutam fiecare ce-l mai doare la «*răbluța*», «*zambilica*», «*carolina*» sau «*grăsunica*» lui” (*daciclub.ro*); „neapărat carnet și după aia o *răbluța* la mîna a 2a” (*romanian-portal.com*). La cuvîntul *rablament* – „un om la 65-70 de ani, care are de dramuit o pensie și de condus un *rablament* de Dacie” (*weblog.ro*) – e interesant procedeul de formare: sufixarea suplimentară, care nu schimbă sensul cuvîntului, ci îi conferă doar o marcă familiar-argotică; efectul comic provine din contrastul între caracterul popular și familiar al bazei și nota de distincție intelectuală a terminației culte, savante. ■

cronica ideilor

Și tiți cîți oameni mor anual în întreaga lume? Între 50 și 60 de milioane. În majoritatea lor covîrșitoare, decesele nu sînt provocate de războaie sau de cataclisme naturale, ci de un adversar mult mai banal: bolile. De pildă, în 2003 au murit 56 de milioane de oameni, dintre care 16 milioane au decedat din cauza bolilor cardiovasculare (infarctul miocardic avînd înțîietate), 7 milioane au murit de cancer, 3,5 milioane de boli cronice ale căilor respiratorii și un milion de diabet. Urmează imediat bolile infecțioase și bolile degenerative.

Am început cu acest pomelnic macabru al tributului pe care îl avem de plătit maladiilor nu cu gîndul de a-l înfricoșa pe cititor, ci de a-l face să înțeleagă un lucru pe care îl intuia cu siguranță de mult: că oricît ar părea de mari și de îngrijorătoare aceste date, ele se încadrează totuși în limite normale, și asta grație unei singure științe: medicina. Fără ea, statisticile privind mortalitatea umană ar atinge cifrele unui veritabil progrom. Am dispărea căsăpiți fără milă de niște adversari cărora nu ne-am putea în nici un fel împotrivi: virusuri, bacterii, ciuperci, noxele din mediul înconjurător, alimentația aberantă sau mutațiile genetice din propriul nostru organism. Acești dușmani cu care împărțim același areal de existență sînt mult mai distrugători decît orice ideologie sau război născocit de mintea umană. Și asta pentru că sînt tăcuți, consecvenți și lipsiți în întregime de virtutea dialogului: te omoară fără discuții și fără negocieri preliminare.

Numai că mai avem un adversar redutabil și distrugător, dar unul a cărui eficiență e cu atît mai mare cu cît nu vrem să știm de existența lui: ignoranța noastră. În această privință, medicina are parte de paradoxul nefericit al științelor ezoterice: cu cît se încearcă mai mult popularizarea ei cu atît neînțelegerea oamenilor sporește mai drastic. Cauza nu stă atît în incultura noastră – de altminteri reală și cît se poate de explicabilă pe fondul progresului uluitor al științelor medicale –, ci în puzderia de superstiții aiuritoare în a căror plasă ne lăsăm cel mai adesea prinși. Cu alte cuvinte, nu atît neștiința ne dăunează, cît încercarea de a suplini această neștiință printr-o imaginație temătoare și exuberantă. Imaginația aceasta debordantă funcționează ca un filtru perturbator prin care aproape toate cunoștințele provenite din domeniul unei specialități medicale ajung la noi sub forma degenerată a unor eresuri populare. Se pare că destinul oricărei științe este ca, pe măsură ce pătrunde în mentalul colectiv, să sufere o deformare ciudată și ireversibilă, din cauza căreia semnificația propriu-zisă a unor cunoștințe să fie înlocuită cu înțelesul lor popular. Cunoștințele în sine sînt aceleași, în schimb mecanismul la care se recurge pentru explicarea lor este de-a dreptul fantasmagoric. De pildă: cine nu știe că morților le

Sorin Lavric

Pseudocunoașterea medicală

Werner Bartens, *Lexiconul erorilor medicale*, trad. din germană de Ioana Dinescu, Editura Paralela 45, 2006, 274 pag.

recent pe loturi de pacienți cardiaci.

Culmea este că nimeni nu scapă de aceste prelucrări folclorice a achizițiilor medicinei. Fiecare dintre noi avem o zestre de cunoștințe medicale de a căror temeinicie nu ne îndoim și de a căror proveniență nu ne mai amintim. Pur și simplu ne-am trezit că le știm, fără să mai ținem minte cine ni le-a spus pentru prima oară. Ciudățenia este că, împinși de o sinceră bunăvoință filantropică, vrem la rîndul nostru să le împărțim cunoscătorilor și prietenilor, pentru a le lumina mințile sau pentru a-i ajuta la necaz. Și astfel, treptat, colportarea din om în om a pseudocunoștințelor medicale ajunge să formeze atmosfera de eresuri medicale a unei epoci istorice. Și cum fiecare epocă are prejudecățile și credințele ei științifice, tot așa epoca noastră își are propriile ei superstiții medicale. Aceste fabulații sînt precum aerul pe care îl respirăm în mod automat și precum ideologia dominantă căreia ne supunem fără s-o recunoaștem. Ne alcătuiesc și ne hotărăsc comportamentul.

Despre aceste pseudocunoștințe medicale e vorba în *Lexiconul erorilor medicale* al medicului german Werner Bartens. Titlul poate induce în eroare: în paginile dicționarului nu e vorba atît de ideile greșite ale medicilor dintr-un timp sau altul, cît de părerile noastre eronate cu privire la ființa umană atunci cînd o privim prin prisma medicinei. Nu e vorba așadar de cît de mult s-a greșit teoretic în medicină, ci de cît de deformată ajunge la noi această teorie. Pe scurt, e vorba de ceea ce credem fără să știm, de acele cunoștințe în care avem toată încrederea și pe care ne biziim cu ochii închiși, fără să fi stat să le verificăm vreodată.

Autorul și-a propus să adune toate opiniile al căror conținut au o legătură cît de vagă cu domeniul medicinei, de la rolul benefic sau malefic al colesterolului pînă la eficiența liposucției și a liftingurilor, de la incidența cancerelor pînă la influența hormonilor asupra psihicului, sau de la eradicarea unor boli infecțioase pînă la recurența lor recrudescență în epoca contemporană. E un lexicon din paginile căruia afli cît de puțină cunoaștere se află în mulțimea de cunoștințe ferme cu care ne-am încărcat mintea. Cu alte cuvinte, afli cîtă pseudocunoaștere populară plutește în jurul disciplinelor medicale.

În fond, în afara medicilor, toți sîntem niște diletanți în materie de cunoaștere a trupului uman. Iar progresul din ultima vreme a preschimbât medicina într-o disciplină ocultă de ale cărei adevăruri nu se pot bucura decît inițiații. Citiți vă rog un tratat modern sau o lucrare de specialitate medicală. Veți primi o lecție de umilință care vă va zdruncina încrederea în ființa cultivată pe care o reprezentați. Motivul stă în amănuntul întristător că, străbătînd paginile lucrării, veți fi siliți să recunoașteți cu nu înțelegeți aproape nimic. O terminologie de o precizie neomenească, menită uzului unor oameni care au ajuns să se înțeleagă între ei într-un limbaj la care noi nu mai avem acces, vă va tăia pofta de a continua lectura. Și ceea ce este mai umilitor este că nu doar terminologia medicală a atins un prag inaccesibil minții noastre, ci și tehnica ei. Procedeele, intervențiile și operațiile medicale au atins o finețe ce frizează magia. Tocmai de aceea medicii apar tot mai des în ochii noștri învăluiți într-o aură de vraci, vindecători și terapeuți taumaturgi. Ce fac ei numai ei știu, iar nouă nu ne rămîne decît să chibîțăm pe margine.

În privința terminologiei, lexiconul lui Werner Bartens e scris într-o limbă la îndemîna oricui. Îl citești cu plăcere, cu atît mai mult cu cît autorul nu-și înfrînează umorul pe care îl are din plin. Rezultatul este un dicționar pe care îl poți străbate ca pe o carte amuzantă și totodată instructivă. O singură observație critică: la p. 206, în articolul privitor la boala reumatică, s-a strecurat o frază al cărei sens ne scapă: „Dar una din formele principale ale reumatismului este artrita reumatoidă, așa cum i se mai spune reumatismului poliarticular acut.” Cu neputință. Artrita reumatoidă e una, iar reumatismul poliarticular acut e cu totul altceva. Patogenia, simptomatologia, tratamentul și evoluția lor ne spun că avem de-a face cu două boli complet diferite, a căror singură asemănare stă în apariția radicalului „reuma” în numele lor. Nu am intenția de a insinua că traducerea Ioanei Dinescu nu ar fi bună. Dimpotrivă, varianta românească a lexiconului e fluentă, plăcută și firească, lucru cu atît mai îmbucurător cu cît e vorba de o traducere din limba germană. Și totuși, în fraza anterioară s-a strecurat o greșeală. În rest, numai cuvinte bune despre dicționarul pseudocunoașterii noastre medicale. ■

Radio România Cultural

Când vine vorba de cultură, o discuție care începe într-un fel se poate termina cu totul altfel

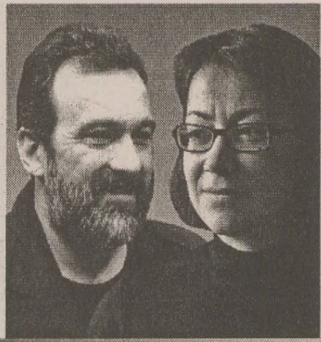
Emo Stere, Attila Vizauer și invitații lor celebri aduc vorba de cultură într-o întâlnire, posibil polemică

În fiecare zi
de luni până vineri
de la ora 12.00

Vorba de Cultură

vă propune
mari teme
mari preocupări
mari obsesii
ale zilelor noastre

fm

Arad 106,8 | București 101,3 | Bacău 101,8 | Bihor 105,8 | Brașov 105
Buzău 103,7 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Mărgărita 106,8 | Oradea 96,1
P. Neamț 100,3 | Petroșani 90,6 | Sibiu 103,7 | Suceava 101,6
Timișoara 100,7 | Tulcea 105,4 | Vatra Dornei 107,7 | Zalău 105

O hartă epistolară „cu probleme”

Cele 11 volume ale Dosarului de Urmărire Informativă al lui N. Steinhardt (despre care am mai avut prilejul să scriu, inclusiv în paginile **României literare**) conțin, printre altele, un impresionant tezaur epistolar. Scrisori confiscate de Securitate și „reținute din circuit”, scrisori fotocopyate și repuse în circuit, scrisori rescrise ori rezumate (așa-zisele „note de relații”) etc., toate acestea punând în evidență, pe de o parte, extraordinara disponibilitate comunicatională a lui N. Steinhardt, iar pe de altă parte, cu o intensitate pe măsură, „vigilența” paranoică a poliției politice comuniste.

După cum am mai scris, una din temele centrale ale urmăririi lui Steinhardt de către Securitate a fost relația lui cu „emigrația reacționară din Occident”. Dacă am încerca să reconstituim o „hartă epistolară” a celebrului memorialist am constata, fără echivoc, că o asemenea hartă este foarte extinsă: de la Paris îi scriu și primesc scrisori de la N. Steinhardt: Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Marie-France Ionescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Sanda și Vlad Stolojan, George Tomaziu, Toma Pavel ș.a.; de la Santa Cruz de Tenerife – Alexandru Ciorănescu; de la San Diego ori Washington D.C. – Virgil Nemoianu; de la Ottawa – același Toma Pavel; de la Sidney – Lucian Boz; de la New York – Eugene Jenney; de la Bruxelles – Emanuel Neuman; de la Mănăstirea benedictină Chevetogne – Michel von Paris ori Prieur P.; din Israel – Alexandru Mirodan, Victor Rusu, Lilly Rosenthal, Hugh Wybrew și multe rude și prieteni; de la Chicago – Mircea și Christinel Eliade; de la Zürich – Stella Sonnenschein; de la Lugano – Svetlana Paleologu Matta; de la München – George Ciorănescu ori Sanda Șora; de la Toronto – Sanda Teodosiu; din Essex – Rafail Noica; de la Londra – *The Times Literary Supplement* etc. etc. La care se adaugă o substanțială corespondență din țară, transgredind generațiile, profesiile, gusturile literare, diferențele spirituale și – e drept, mai rar – ideologice ș.a.

O „necanonică” vocație comunicativă pentru un *pustnic*, s-ar spune. Replica în fața unei astfel de mefiențe, pe care ar putea s-o formuleze unul sau altul dintre Feraponții de serviciu ai acestei lumi, ne-o dă, însă, tot Steinhardt, într-un dialog cu Ioan Pinteș: „Poate că, venind la Rohia, am repetat și eu la cel mai umil nivel ceea ce Efreim Sirul spune despre ultimul proroc al Vechiului Legământ: «Nu s-a dus în pustie spre a se sălbatăci, ci spre a îndulci în pustie sălbăticia lumii»” (*Primejdia mărturisirii*, ediția a III-a, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, p. 67-68).

Putem face acum un lejer exercițiu de imaginație: să ne închipuim – în contextul în care orice legătură cu străinătatea ajunsese în comunism o „culpă” teribilă – reacția ofițerilor de Securitate în fața atîtor trasee epistolare avîndu-l ca punct de incidență pe monahul de la Rohia.

*

Printre corespondenții lui N. Steinhardt se află și Ștefan Baci, plecat din 1946 din România, stabilit din 1964 la Honolulu, profesor de literatură hispano-americană la *University of Hawaii at Manoa*. Cele mai multe epistole ale sale sînt, de fapt, poeme pe care i le trimite lui Steinhardt, însoțite de desene (toate într-o manieră ludico-ironică, dar și melancolic-nostalgică) și de tradiționalul salut din *Arhipelagul Sandwich*: Aloha! Cîteva – scăpate din chingile Securității – se află în arhiva Mănăstirii Rohia: *Baladă pentru ruine și sirene* (1973), *În stație la Sfinții Apostoli* (1975), *Tramvaiul 5* (1976), *Sorocova cu o foaie de palmier* (1979-1980), *Urare din dealul Pacific* (1983-1984) etc. Pentru că ele sînt însoțite de precizarea autorului – „Interzisă reproducerea!” – și pentru că, din nefericire, n-am verificat reeditarea lor, las acest drept deținătorilor de *copyright*.

Altele se găsesc în volumele 7 și 8 ale Dosarului de la CNSAS al lui N. Steinhardt. Există și scrisori rezumate și repuse în circuit (ACNSAS, Dos. nr. 207, vol. 8, f. 112) și texte confiscate și – faptul nu ne mai surprinde – piese lipsă din dosar. De pildă, în vol. 8, la fila 114, se află o adresă a U.M. 0647 către S.M.B. (Securitatea Municipiului București), prin care aceasta din urmă este anunțată de trimiterea unui material „adresat obiectivului dvs. N. Steinhardt, care cuprinde o fișă bibliografică și o poezie a lui Ștefan Baci – Honolulu”. Atît bibliografia, cît și poemul nu se găsesc, însă, în dosar. În schimb, o „Bibliography of Ștefan Baci (1935-1984)” se află în vol. 7, la filele 166-169.

Ceea ce propun în acest număr al **României literare** sînt două texte, ambele confiscate. Este o confiscare irevocabilă, dactilogramele fiind însoțite nu numai de „adresele” Securității, în care se cere imperios: „Se reține din circuit!”, ci și de plicurile purtînd antetul Universității din Hawaii.

Primul text, surpriza acestui documentar, este un „Colind” pe care Ștefan Baci îl trimite lui Steinhardt cu ocazia Crăciunului din 1988 și care este dedicat „brașovenilor” (Dos.

Portret de Eugen Jbeleanu

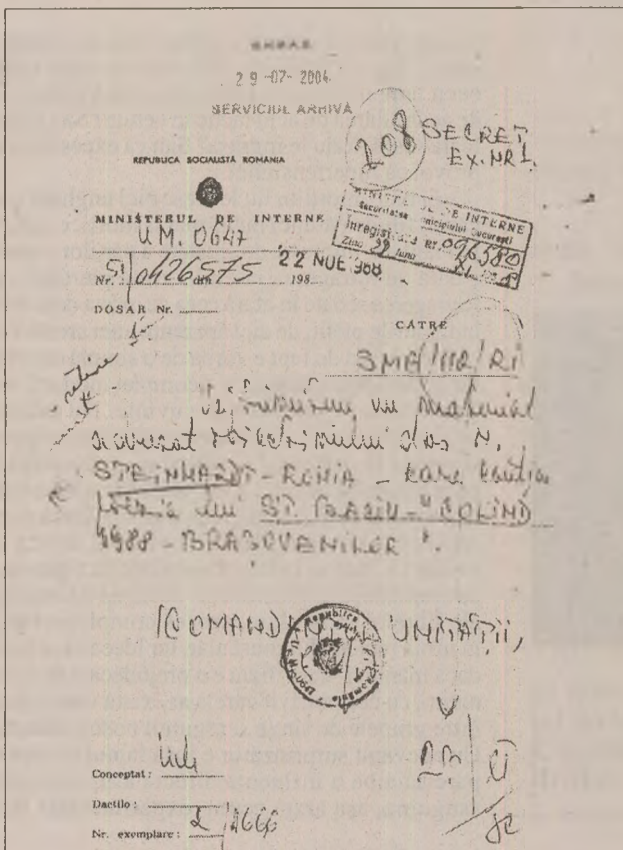
cit., vol. 8, f. 208-210). Ne aflăm la un an după revoltele de la Brașov, din 1987, iar terenul pe care vine un asemenea text este, evident, minat. Obişnuita notă ludică, „urmuziană”, a textelor lui Ștefan Baci este înlocuită aici cu o notă gravă, nostalgică, iar poemul se pretează curente citiri „printre rînduri”. „Hermeneuții” Securității, nu numai cititorii obişnuiți, se exersaseră și ei într-o astfel de practică a lecturii. De altfel – simplă coincidență? – textul ajunge la destinatar în noiembrie 1988.

Să nu uităm apoi multiplele sensuri ale conceptului de *dedicație poetică*...

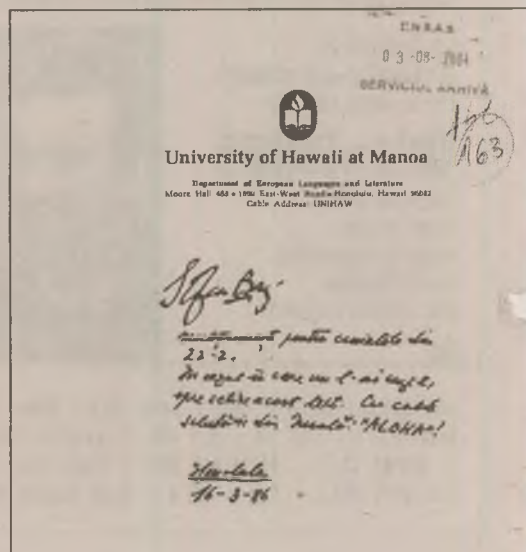
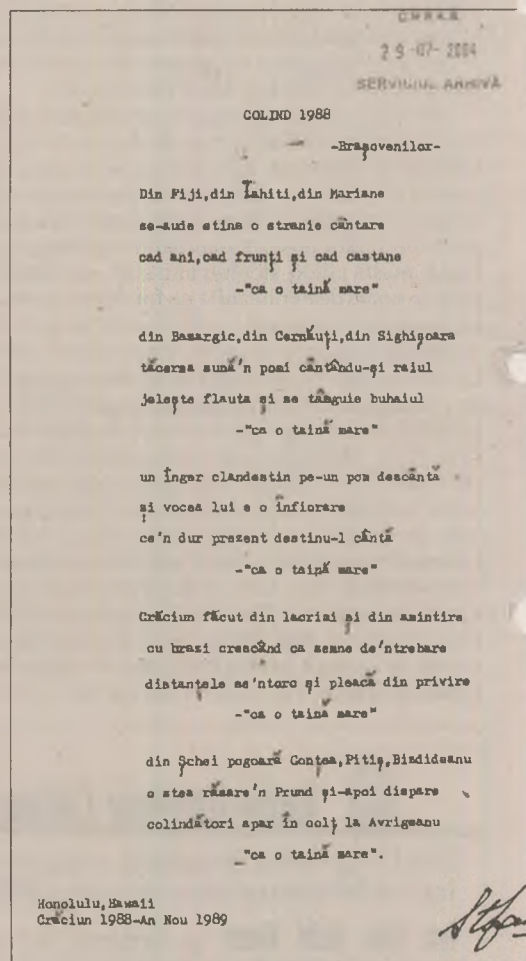
Al doilea este o recenzie a lui Ștefan Baci la volumul lui N. Steinhardt *Critică la persoana întâi* (Dos. cit., vol. 7, f. 163-165). Îl propun nu numai pentru ilustrarea unui fenomen (confiscarea textelor de către Securitate), nu numai pentru entuziasmul profesorului din Hawaii în fața eseurilor sprînjare ale călugărului de la Rohia, ci și pentru că reflectă – cum se spune – o epocă.

Sper, în același timp, ca aceste texte, recuperate din arhivele fostei poliții politice, să fie folositoare recent înființatului Muzeu „Ștefan Baci” din Brașov.

George ARDELEANU

„Corespondență de Ștefan Baci”

interceptată ritate

N. Steinhardt

Colind 1988
– Brașovenilor –

Din Fiji, din Tahiti, din Mariane
se-aude stins o stranie cântare
cad ani, cad frunzi și cad castane
– „ca o taină mare”

din Bazargic, din Cernăuți, din Sighișoara
tăcerea sună'n pomi cântându-și raiul
jelește flauta și se tânguie buhaiul
– „ca o taină mare”

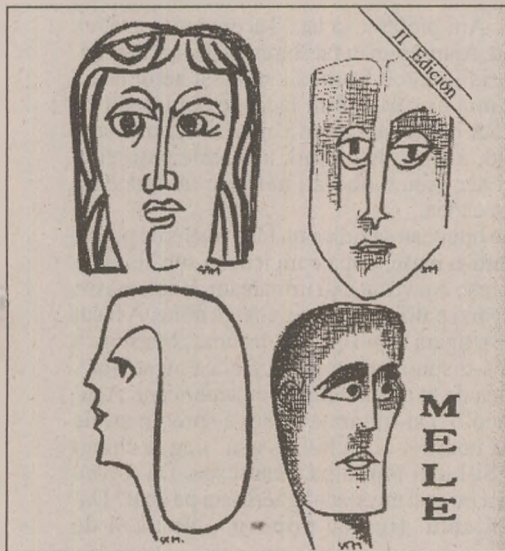
un înger clandestin pe-un pom descântă
și vocea lui e o înfiorare
ce'n dur prezent destinu-l cântă
– „ca o taină mare”

Crăciun făcut din lacrimi și din amintire
cu brazi crescând ca semne de ntrebare
listanțele se'n torc și pleacă din privire
– „ca o taină mare”

din Șchei pogoară Gonțea, Pitiș, Bizdideanu
o stea răsare'n Prund și apoi dispare
colindători apar în colț la Avrighianu
– „ca o taină mare”.

Honolulu, Hawaii
Crăciun 1988 – An Nou 1989
Ștefan Baciu

[ACNSAS, fond informativ, Dos. nr. 207, vol. 8, f. 210]

Portret de Mihaela Șchiopu

Ștefan Baciu

Critic mai presus de orice critică

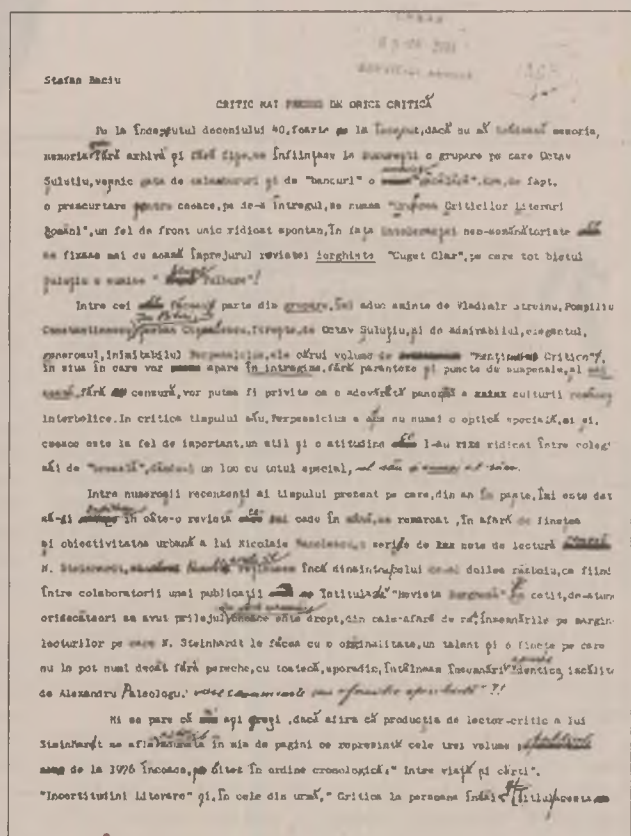
Pe la începutul deceniului 40, foarte la început, dacă nu mă trădează memoria, memoria mea fără arhivă și fără fișe, se înființase la București o grupare pe care Octav Șuluțiu, veșnic gata de calambururi și de „bancuri”, o numise „găcălără”. Era, de fapt, o prescurtare pentru ceea ce, pe de-a întregul, se numea „Gruparea Criticilor Literari Români”, un fel de front unic ridicat spontan, în fața intoleranței neo-sămănătoriste ce se fixase mai cu seamă împrejurul revistei *iorghiste* „Cuget Clar”, pe care tot bietul Șuluțiu o numise „Muget tulpure”!

Între cei ce făceau parte din *grupare*, îmi aduc aminte de Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Ion Biberi, Șerban Cioculescu, firește, de Octav Șuluțiu și de admirabilul, elegantul, generosul, inimitabilul Perpessicius, ale cărui volume de „Mențiuni Critice”, în ziua în care vor apare în *întregime*, fără paranteze și puncte de suspensie și, mai cu seamă, fără cenzură, vor putea fi privite ca o adevărată panoramă a culturii românești. În critica timpului său, Perpessicius a adus nu numai o optică specială, ci și, ceea ce este la fel de important, un stil și o atitudine ce l-au ridicat între colegii săi de „breaslă”, dându-i un loc cu totul special, al său și numai al său.

Între numeroșii recenzenți ai timpului prezent pe care, din an în paște, îmi este dat să-i întâlnesc în câte-o revistă ce mi cade în mână, am remarcat, în afară de finețea și obiectivitatea urbană a lui Nicolae Manolescu, o serie de note de lectură semnate N. Steinhardt. Numele acesta îl reținusem încă dinaintea celui de-al doilea război, ca fiind între colaboratorii unei publicații intitulată „Revista Burgheză”. Am cetit, de-atunci, ori de câte ori am avut prilejul în foile vremii, ceea ce este drept, din cale-afară de rar, însemnările pe marginea lecturilor pe care N. Steinhardt le făcea cu o originalitate, un talent și o finețe pe care nu le pot numi decât fără pereche, cu toate că, sporadic, întâlneam însemnări aproape identice, iscălite de Alexandru Paleologu: vase comunicante sau „familie spirituală”?

Mi se pare că n-aș greși, dacă afirm că producția de lector-critic a lui Steinhardt se află astăzi adunată în mia de pagini ce reprezintă cele trei volume publicate de la 1976 încoace. Citez în ordine cronologică: *Între viață și cărți*, *Incertitudini literare* și, în cele din urmă, *Critică la persoana întâi*. Titlul acesta extrem de original este extrem de reușit, nu numai pentru că e original, ci pentru că, mai presus de toate, identifică un stil și un om. De fapt, Steinhardt este, mai mult decât un critic, un moralist și un memorialist - dar și un poet! -, martor al timpului său, interpret al timpurilor trecute, pe care, ca și pe cele prezente și chiar foarte prezente, le disecă și le tâlmăcește cu pricepere, finețe și luciditate mereu informată, mereu cordială.

Mă refer, de pildă, la portretul pe care îl face lui E. Lovinescu, pornind de la o adolescentină teză de bacalaureat, până la

ultimele luni din viața celui care, începând din strada Câmpineanu 40, a fost o conștiință intelectuală a epocii în care am trăit. Dar cu aceeași acuratețe și inspirație, într-un stil ce merită să fie subliniat, Steinhardt se referă la autori atât de deosebiți, de îndepărtați - ca să zic așa - unul de altul, ca, de pildă, Léon Daudet și Paul Morand. Portretele acestora răsar excepțional de conturate din notele de lectură pe marginea unor opere fundamentale pentru epoca lor, nu întotdeauna înțelese la justa valoare, cum ar fi, de pildă, cazul autorului faimosului pamflet despre „Stupidul secol al XIX-lea”, Léon Daudet.

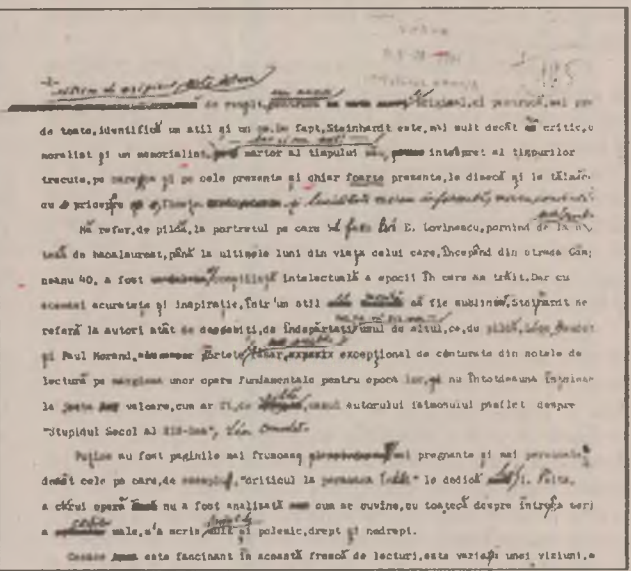
Puține au fost paginile mai frumoase, mai pregnante și mai personale, decât cele pe care, de exemplu, „criticul la persoana întâi” le dedică lui I. Peltz, a cărui operă nu a fost analizată cum se cuvine, cu toate că despre întreaga serie a cărților sale, s’a scris destul de mult și polemic, drept și nedrept.

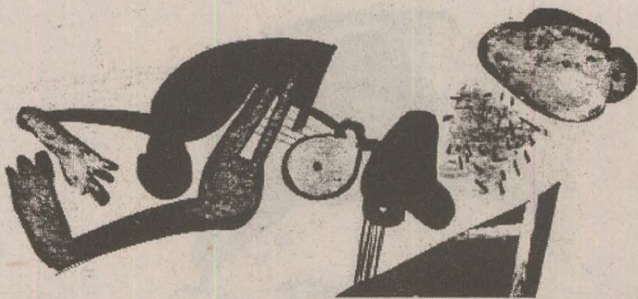
Ceea ce este fascinant în această frescă de lecturi este variația unei viziuni ce merge de la teatrul absurdului la psihoanaliză, trecând de la Sigmund Freud la Arthur Schnitzler, până la Johann Strauss, operei căruia Steinhardt îi dă, pe drept cuvânt, loc de frunte în cultura timpului său.

Ce emoționante reîntâlniri cu cărți și oameni ca Ion Biberi, Ștefan Popescu, Mateiu Caragiale (prezentat multiplu și măiestru), trecând prin Iser, George Mihail Zamfirescu, Jack London și chiar și Emil Gârleanu, fără a mai vorbi de Jean Cocteau, C. Sion (cu a sa *Arhondologie a Moldovei*) până la contemporanii Eugen Ionescu și Emil Botta.

Să mulțumim așadar „criticului la persoana întâi” pentru acest dar, astăzi atât de rar și de prețios, al unui caleidoscop memorialistic care este și fantezie, și artă, într-un cuvânt: *viață*.

[ACNSAS, fond informativ,
Dos. nr. 207, vol. 7, f. 164-165]

literatură

↑
ntr-un început de decembrie, Ester m-a dus la Văcărești. Leșisem dimineața împreună în oraș. Erau primele ninsori. Nu aveam chef de mers la serviciu. Nici ea nu avea chef de ceva anume. Rătăceam înlănțuiți în susul Bulevardului, lăsându-ne troienii de acei fulgi mari, deși, pufoși, de început de zăpezi.

Mergeam bucurându-ne, fără o bucurie anume. Clipe din răgazul iubirii, când descoperi, iar și iar, din simplă fulgure, din beția unui aer troienit, din nepăsarea fulgilor învântejiți, că Lumea se naște în fiecare clipă, uimită și pură, lăsându-se în aceeași clipă pângărită, ca într-un suprem dar pe care ni-l aduce din depărtările Cerului din care a fost trimisă.

În astfel de clipe, toate ale tale dintr-odată depărtate îți devin, tu însuși depărtați îți ești, fără nimic din ceea ce crezi că mai însemni. Simți atunci cum, în rotocoalele sale, un fulg de nea este mai greu și mai adevărat decât întreaga ta viață.

Am intrat la „Capșa” și am săvârșit ritualul ceaiului. Dom’ Argint încă mai servea. Abia se mai mișca încins cu fața aceea de masă scrobă, aducând încet, ca pe trofee bine păzite, ceainicul, zaharnița, ceștile, cleștile pentru zahăr, oul acela argintat pentru esență și toate celelalte ale unui ceai cu dichis. Se chinuia bietul om să mai păstreze ceva din vechile ritualuri ale anilor de demult, bucurându-se când niște tinereți ca noi chiar îl luau în serios, rugându-l să-și desfășoare toate măiestriile de odinioară.

De fapt, ne jucam și noi, în gol de timp, mimând gesturi ale unora de demult, tolăniți pe canapelele roșii-vișinii așa cum, odinioară, ne imaginam, stătuseră cei despre care citisem prin cărți, sau, unul ca mine, mai auzise și din povestirile câte unuia care trăise pe atunci. În aerul proletar al Capșei, în cofetăria devenită doar un vestigiu incoșat de timp pierdut, ne plăcea, Esterei și mie, să ne cufundăm ca și cum am fi alunecat, fie doar și în curgerea unei simple închipuirii, în poveștile păstrate încă în plușul acelor canapele sau grele draperii, în apele marilor oglinzi, în scrijeliturile scaunelor sau în încrețiturile mușamalelor de sub cristalurile de pe mese.

Din studenție ne obișnuisem să mergem uneori la „Capșa”, când pur și simplu vroiam să ieșim pentru câteva ceasuri din timpul nostru bicornic, să ne amăgim, instinctiv, că se putea trăi și altfel, nu numai cu cartele și cu clipele de la „Colombo”. Că ne putem aventura, ghidați de câte un însoțitor precum dom’ Argint, pe aleile unor amintiri netrăite, că ne putem ameteți cu miresmele unui timp în veci pierdut pentru toți cei asemeni nouă. Ne mințeam, căutând minciuni, rugându-ne aproape să fim mințiți cu semne ale unui trecut netrăit, înstrăinat, dar de care parcă nu vroiam să ne despărțim.

Ne rugam parcă, unor stăpâni neștiuți, să ne lege de acel timp care simțeam că se duce fără noi cu astfel de odgoane ale amăgirilor de a respira aerul „Capșei” de odinioară, de a sorbi aroma unor ceaiuri selecte, rafinate, servite cu tot dichisul unor ceremonii inițiatice. Ceream parcă minciuni spre a nu uita ceea ce nu era al nostru refuzând, instinctiv, poate, de a lua chiar tot ceea ce eram nevoiți să trăim și să ducem. Mimam nu spre a ne amăgi, ci doar spre a mai salva, în puținul nostru, puțin din marile pierderi.

Răsfoiam un ziar și nu știu cum mi s-a oprit privirea pe un anunț despre câteva lucrări de salvare a complexului medieval de la Văcărești. Auzisem că pușcăria fusese golită și acum se proiecta un muzeu de artă feudală, parcă. Discutam cu Ester despre asta, când dintr-odată ea: „Ce zici dacă mergem la Văcărești? Chiar acum, că tot nu ai ce face. M-am întâlnit zilele trecute cu o cunoștință, inginerul N., care m-a invitat să-i văd șantierul. Zice că-i teribil. Încă se mai văd celeule și ce-a mai rămas din pușcărie. Îi telefonez și dacă-i acolo, mergem”.

Era acolo. Am mers. Inginerul ne-a așteptat. După fața cu care ne-a primit, mi-am dat seama că nu ar fi vrut să fie acolo în acel moment, și nici prin preajmă, în următoarea sută de ani și, mai ales, ar fi vrut să fie ciung, să nu o țin pe Ester de mână, ea să nu se sprijine de brațul meu și, dincolo de toate acestea, să nu-mi scuture ea zăpada de pe umeri. I-am zâmbit înțelegător inginerului, aproape îmi venea să-mi cer scuze pentru deziluzia cu care îl pocnise revederea cu Ester. Am zâmbit de câteva ori încurajator, „Înghite hapul, n-ai ce-i face inginer, viața e mult mai înțeleaptă decât noi”. Și m-am lăsat dus pe calea pe

care, odinioară, intrau pușcăriașii.

Încă erau masive zidurile. Încă înfiorau trecerile dintr-o poartă în alta, pe sub grele bolți, pe lângă muri doar în parte dărâmați. Încă mai păstrau pereții aceia de fum, de mucigaiuri, mirosuri grele de cărămidă spartă și damfuri de pivnițe, întunecimi tășneau din cotloane cu bârne arse. Erau aievea sau doar mintea mea le deslușea în tencuiala scorjită inscripțiile scrijelate cu litere șchioape, găurile îndelung răcâte, piroanele masive de care mai atârnav capete de funii, fierăraie și sârmăraie, lanțurile și zdrențele de pături, hârtiile zburătăcite, saltelele pline de pete negre, sfâșiate, cu paie vineții ieșind din acele răni ale cârpei, umbrele pândind în câte un colț de culoar și izbucnind în chiote demente când ne îndreptam pașii într-acolo?

Undeva într-o curte interioară, la capătul unui lung și strâmt culoar, o macara cu o mare bilă ruginie atârnată de un fel de pară izbea într-un turn. Bușituri surde, gemete aproape umane, de trup chinuit de lovituri grele, icnete de ins care nu vrea să țipe, se chinuie în dureri atroce doar cu buzele încleștate, ultimă, disperată dovadă că a rămas viu și nu vrea să se lase învins, biruit.

Privea și Ester într-acolo, înfrigurată strângându-mă de braț ori de câte ori bila aceea imensă, după lung balans, lovea zidul care se îndârjea să rămână în picioare, aruncându-i demolatorului, din când în când, câte o bucată de tencuială, o ciozvărtă de zidărie sau câte o halcă de pietroaie. „Dăm peste câte o făcătură de-asta”, a oftat inginerul, văzându-ne cum urmăream loviturile bilei ruginii, „de ne vine să credem că inadins nu se lasă spartă, să ne arate de-al dracu’ că-i mai puternică decât tehnica noastră. Și când te gândești că are peste două sute de ani. Da’ și noi avem stavolele astea. Știi cât are biluța aia?” s-a întors spre mine, lăsându-mi să-i citesc clar în ochi adâncul regret că nu mă aflam chiar în clipa aceea pe zidul tumultului unde bila tocmai lovea încă o dată. „Cinci tone”, a oftat nedumerit că mai eram în fața lui și nu o simplă pată pe zidăria aceea care se îndârjea să reziste.

A zâmbit nădăjduind că, poate, în clipele următoare, îmi cade vreo grindă în cap sau, de ce nu, Fiorosul, faima pușcăriei prin anii ’30, cu șaisprezece omoruri la activ, toate din gelozie, iese de undeva, din beciul în dreptul căruia ne oprisem, și-mi înfige șișul răzbunării în inima care, intuia inginerul, în acele clipe bătea numai pentru Ester.

Dezamăgit, nedumerit, gânditor, întristat, bântuit de metafizica insului care a luat plasă tocmai când desfăcea prohabul, prăbușit, subit învins de marile taine al sufletului de femeie, inginerul a mai mers totuși câțva timp cu noi, apoi ne-a părăsit. Nu mai vroiam să se lase fierd de aparența mea indiferență cu care mă lăsam purtat printre acele ruine ale durerii, părănd doar preocupat să nu-mi cadă cumva mâna de pe *behindul* Esterei, atât de învăluitor legănat prin tot acel ținut al groazei. I-am dat dreptate inginerului care, scuizându-se că are treabă la comandament, ne-a spus că mai putem să ne plimbăm încă jumătate de oră.

„Nu mai mult”, a precizat el, privindu-mă țintă, ținând morțiș să-mi transmită sinceră lui părere de rău că se desființase pușcăria și că nu mai păstraseră măcar o celulă, de monstru, în care m-ați fi zăvorât cu tot entuziasmul său din acea clipă. „Asta-i situația. Viața este extrem de nedreaptă îndeosebi cu intelectualitatea inginerescă”, l-am compătimit. „Tu ești la lucru, te cheamă șefu, poate-ți trage și o beleală, eu chiulesc de la serviciu, sunt cu Ester și abia aștept să te roiești ca s-o înghesui puțin acolo, după ușa aia care văd că a mai rămas cu tot cu vizeta ei închisă”. Inginerul mi-a surprins privirea. „De-acolo începea sectorul viețășilor”, a precizat el. „Mai tragem la zidărie. Lucrătură zdravănă”, a mai oftat apăsător, ferm convins că acolo era locul meu, nu lângă minunea aceea de Ester, zâmbind într-una pierită de farmecul ascuns al temniței năruite.

Am renunțat să mă îndrept spre sectorul viețășilor. Mă gândeam că inginerul ar fi fost în stare să facă cine știe ce scamatorie, să deschidă vreo trapă secretă care să mă înghită sau să trântască ușa aceea grea după mine, să pună și un drug imens cu un lacăt pe măsură și eu să rămân ca un șobolan în capcană în timp ce el ar sta și s-ar agita pe lângă Ester. Îl credeam în stare de așa ceva după semnalele pe care tot mi le trimitea, mirându-se întruna că nu mă volatilizasem încă.

Nu am întrebat-o mai târziu nimic pe Ester. Simțeam că inginerul doar o dorea, îi dăduse probabil târcoale,

Ioan Lăcustă

Neaua de la Văcărești

nu-l lăsase Ester să se apropie prea mult și acum crezuse că, lovită dintr-odată de tembelismul remușcărilor, venise la el să i se ofere. La pușcărie.

Amuzat de idee, am început să chicotesc. „Chiar nu te înfioară grozăviile astea?”, s-a răsucit Ester spre mine. „Nu-ți dai seama ce oribil loc, au suferit oameni aici, au murit...”

Nu i-am răspuns. Nu vroiam să amestec ceea ce simțeam eu, jucându-mă doar cu gândul că îl chinuisem puțin pe inginerul acela. Am preferat să tac. Tăcere încordată, ca un tipăt continuu. Ajunsesem în fața bisericii. Fostei biserici. Doar turlele, pridvorul cu frumôșii stâlpi și aerul acela tainic din preajma oricărui sfânt lăcaș te copleșeau cu frumusețea năruită, batjocorită acum a bisericii de odinioară. Mirosea a grajd, a siloz de cartofi, a cereale putrezite, fermentate, un aer greu, coborât, nefiresc în curățenia ninsorii care tot cădea.

Doi țigani se opinteau să ridice un bloc imens de piatră. Sau să-l tragă într-o parte, după cum icneau sub chingile cu care erau încinși. Au văzut că-i urmăream. Unul, masiv, într-o bluză de garzi patriotice, a venit lângă mine. A făcut gestul de a duce o țigară la buze. I-am dat una. „Maistore”, a oftat el. „Dacă-ți spun cum e viața, zici că nu se poa’”. Ca-n filmele alea de le dă pă bulgari, cu americani. Acu’ doi ani eram acolo”, și-mi arată undeva spre un șir de camere din fața noastră. „La chilii, ș-acu’ trag la chingi la monument. Și-l mai injură pă Ceaușescu. Da’ de nu venea el cu ideea nu mai era ș-acu’ gherla aci pă deal? Da’ uite că comunismu’ ține cu poporu’. Ne dă și de muncă”.

Nu aveam chef să-l ascult. În fața bisericii aceleia

literatură

Calendar

Iulie

ruinate mă simteam chiar vinovat, rușinat. O stare confuză, grea, de mocirlă sufletească. Am strâns-o pe Ester de mână. Tăcea și ea, privind închisă în ea, minunea aceea pângărită. „Cum de se poate așa ceva”, a șoptit de câteva ori, clătănând parcă nedumerită din cap. Se putea.

O știam prea bine. Dar parcă niciodată nu avusesem în față atât de clară imaginea a ceea ce de atâtea ori auzisem tot repetându-se, *tăvălugul istoriei*. Tăvălugul trecuse chiar pe acolo, poate chiar se mai mișca în preajmă nepăsător, atroce. „Și, la doispe ne dă și slănină”, l-am auzit ca de peste timp pe țiganul care se hlizea în fața noastră. „La lichidare, cum e ca acu”, c-am tras la culoamne, po' să iau și șapte bătrâne”.

Celălalt țigan se așezase pe ciotul acela de coloană și scosese o sticlă cu un lichid verzuliu. Bău cu sărg. Dădu să se ridice să vină spre noi, se răzgândi și se întoarse la locul lui. „Zi lu' domni că e bine, să ne dea la ziar, că avem meserie”, strigă spre noi. „Ne-a dat și pufoici, și cizme și mănuși, de toate ne-a dat partidul. Facem icspre planu”, să nu se zică că nu corespundem”.

Ester mi-a făcut semn să plecăm. Dinspre comandament venea alergând inginerul. Ne făcea semne disperate. Am zorit spre el. „Dom'le”, a găfâit el. „Plecați repede, că a ieșit scandal. V-a văzut tov. Dobre, de la Municipiu, și s-a enervat. N-aveam voie să vă introduc în obiectiv. Am făcut-o doar pentru că m-ai rugat dumneata domniță, pe barba mea, o persoană mai mergea, dar așa, un cuplu, a ieșit cu sesizare, s-a' ntâmplat că a venit tov. Dobre cât erați la biserică și s-a enervat. Zău, imi pare rău, dar instrucțiunile sunt precise, nu glumesc. Tov. Dobre vine zilnic aici, să controleze operațiunea. Raportează personal sus de tot”. Și inginerul arăta cu capul undeva spre înaltul cerului din care continua să cadă năvala acea de fulgi jucăuși, rotindu-se unul după altul, învârtjându-se, urmărindu-se într-o goană bucurioasă, hârjoană tăcută, clăbușită de minunea libertății, într-o zbenguială nepăsătoare, așezându-se peste pietrele acelea hârlave, rânite, peste trupurile noastre cotropite de lehamitea acelei dimineți cu tot ceea ce ne fusese dat să vedem.

Zoream spre ieșire. Ester dădea să se scuze că n-a știut, că a crezut, că mai bine, că vai ce ninge, medievală ninsoare, că zău că-i pare rău, dar n-a crezut că, nu-i așa, că și tov. Dobre-i om, înțelege că, în fine, sincer speră că nu i-a făcut probleme, că a impresionat-o chiar că, vezi (câte mine, mângâindu-mi obrazii niși), noi am venit aici să privim ca la muzeu, dar dumnealui trebuie să, și zilnic, vai câtă durere mai este în lume și noi nu știm, ne bucurăm ca niște fulgi care fug întruna de uitare.

Ascultând-o, inginerul își lua și el bucățica lui de triumf. Mă studia, ca pe o tencuială pe care atunci parcă o descoperise și constata că mai poartă urme de vopsele de demult, un rest de pictură poate chiar din biserica jefuită, pângărită spre care încă priveam, peste umărul lui. Mă compătimea sincer, bărbătește: „Are o meliță coana' de nu mai dai p' acasă”.

O lăsam pe Ester să-i desfășoare recitalul. Eu doar priveam, parcă atunci vedeam pentru prima dată așa ceva, cum zăpada adunată pe acoperișul înalt, pe turle feciorelnice, făcea biserica să rădă, să se bucure, să lumineze, să răspândească liniște și măreție, chiar și așa cum era, schilodită, rânită, batjocorită. Am simțit, am crezut atunci, că acea ninsoare fusese trimisă de Dumnezeu nu pentru noi, cum îmi închipuisem, ci numai și numai spre a-i ostoi bătrânei ctitorii durerile ultime ale despărțirii ei de Lume.

Inginerul ne-a părăsit la poarta din mijloc a fostei pușcării, acolo unde se făcea odinioară triajul condamnaților. Sub bolta mare de la ieșire ne-am oprit nehotărâți încotro s-o luăm. Timp suficient ca să vedem cum o Dacie papuc încearcă să facă rondul din capătul străzii și șoferul, neîndemânatec, nu ia curba cum se cuvine și mașina se răstoarnă lent, într-o rotire înceată, se rostogolește de câteva ori și se proptește cu roțile în sus în bordura unui strat cu flori.

Șoferul nu pășise nimic. A reușit să se strecoare de sub mașină și, cu brațele în sold, privea nedumerit isprava. Din când în când, neputincios precum inginerul când mă văzuse apărându-i în față cu Ester de brațul meu, șoferul acela trăgea câte un șut răzbunător în roțile mașinii răsturnate.

(Fragment dintr-un roman
în curs de apariție la Editura Curtea Veche)

Poetă ce leagă fără efort mimetic generația '70 de următoarele, Angela Marinescu recurge la un tip de „franchete deplină” care, debarasată de lehamite și oboseală (surdină uzuală pentru anxietate), are exact efectul torturant al picăturii chinezești. Cuvinte neștiutoare de eufemism cad ritmic, aidoma ploilor acide, „instinctive și incet/ Mereu în același loc, mereu./ Până ni se face o rană roșie pe creștet”. Născută la Arad, la 8 iulie 1941, debutează editorial cu placheta *Singe albastru* (1969) pentru ca pînă în 1981, cînd apare *Blindajul final*, să-și elaboreze cu răsplat voluntarism o configurație singulară în lirica nonconformistă. Obsedată de „tragica grecoaică”, împrumută, pe rînd, glasul Antigonei, al Electrei ori pe al Ifigeniei, afișînd o stranie empatie față de aceste simboluri ale suferinței ireductibile: „Eu pot s-o omor pe Clitemnestra, eu îmi pot iubi fratele/ Pentru că sunt ai mei, sunt singe din singele lor”. Psihanaliza le situează pe toate trei în sfera unui complex al fixației afective legate de familie, dar „mitologia” Angelei Marinescu se scurge în subteranele austerității, ca mai toate „confesiunile” ei rostite sub imperiul unei onestități mai presus de rațiune, care pirjolește orice umbră a anecdoticii ori a estetismului referențial. Entropia este, la rîndu-i, în vădit regres, iar cuvintele se leapădă de conotații, aneantizîndu-se: „Mă tem de informație și de capetele ei ce răsar prin text, ca de viermi și de șobolani. Îmi este greață și mă sufoc. Fac abstracție de informația pe care o poate da un vers ca o melancolie sau o propoziție ca un ochi cu pleoapa înăuntru” — spune poeta printre alte *Texte risipite* ce dau măsura unei progresii a angoasei, pînă spre paroxismele cu repetiție. Și totuși, mișcîndu-se cu bizară naturalitate între fondul veșnic abstract al poemelor ei semnalat de M. Iorgulescu și „ardenta senzorială” enunțată de Gh. Grigurcu, Angelei Marinescu nu-i lipsesc unele suavități, chiar dacă melancolia îmbracă tonul sentențios ca pe o armură: „Rostul iubirii ca fumul trece”. Pare că ideea rămîne singurul înveliș al trăirilor (nu o dată „viscerale”) pe care poeta îl mai îngăduie, după sistematice „jupuiiri” ale oricărui țesut protector. Examenul eu-lui tutelar este minufios, curiozitatea și nevoia cunoașterii de sine nu exclude inimaginabile cruzimi: „cu moartea pe pielea capului,/ ca un praf, aspru, de păr,/ atît de aproape, înăuntru,/ cu cuțitul pe pielea altui cuțit,/ spun cuvinte”. Felul direct de a vorbi despre boală și suferință, fiziologicul surprins în ipostaze de coșmar, precizia disecțiilor care vizează sufletul și creierul deopotrivă, o apropiere de Blecher. Revolta ei împotriva bolii „fără leac”

Ochiul magic

Aceeași plăcută surpriză

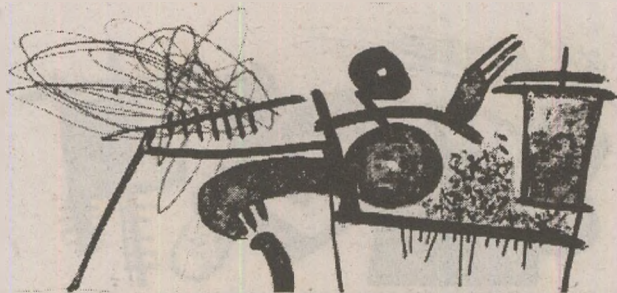
E vorba despre *LETTRE INTERNATIONALE*, de data asta numărul de vară din 2006. Structura pe care i-o știm, îmbinînd grafica *ben trovato* cu articole la care ai ce citi. Coloana către cititori a lui B. Elvin, nelipsit din atmosfera de la *Lettre*, recomandă, din biblioteca, mereu de vizitat (dă lecturi împrumut...), a revistei, o avantpremiză editorială, fragment din *În clapa morții*, romanul lui Jim Crace, în curs de apariție, tradus de Radu Paraschivescu, la Humanitas. E un centru de interes, dar nici pe departe singurul, într-un sumar din care nu știi ce să semnalezi mai întîi. De pildă, convorbirea Matei Călinescu — Ion Vianu, despre potecile și șoselele avangardei, atît de obscure și atît de larg-europene. Tot aici, despre nume și pseudonim, Geo Șerban, deslușind între Urmuz și Demetru. Adrian Mihalache semnează o destăinuire indiscretă despre viața de cititori a eroilor și eroinelor din cărți. Julian Barnes și Ludmilla Ulițkaia, cunoscuți ca romancierii, fie povestesc istoria artei, scriind despre Braque și Picasso, fie mai scot oarece din volumele în pregătire (de citit neapărat, dacă știți *Minciunile femeilor*, și dacă nu, *Fiara*, bucată pe care *Lettre* ne-o oferă din *Primii și ultimii*, cartea anunțată

(la propriu) se traduce prin declarații secătuite de orice intenție stilistică: „viața mea/E o carapace -/ Înlauntrul ei mă zbat eu”. Totul curge spre neant, „fără putință de înțelegere/ Și fără nici o speranță. „Scuturarea podoabelor” în plan lexical pînă la aridități denotative de amploare nu-i anulează, totuși, o anume tentă de ingenuitate, făcînd posibilă respirația versurilor frumoase: „Pustiu fără oază. În depărtare, caravana/ Strălucește ca o stea prăbușită-n nisip”. Irosirea, lipsa oricărui liman, disperarea și moartea se preschimbă într-un neașteptat triumf: „Te-nfiori și visul, din mulțimea grijilor./ Strînse cu patimă, se ridică în sus ca și-o floare”. S-a vorbit mult și nu fără temei despre senzualitatea Angelei Marinescu. Ea însăși pune emblema la intrare: „noi, senzualii”. Într-un *Blues* alătură boala și eșecul permanent de a fi unui „erotism ascuns și tulburător”. În urma puseelor de orgoliu ce țin de „dorința de a spune totul” răsar cuvinte cu amprentă în psihanaliză: masturbare, orgasm, lesbiană (cu sine!). Nu se sfiește să recupereze cite ceva din „partea licențioasă/ a limbajului vieții” în forme prin care nu puțin dintre poezii mai tineri își exhibează nestăvilitelile porniri de semn *anti*: „cum aș putea într-un poem scurt să sugerez/ că mi-ar plăcea (dureros de dulce)/ să am sex de bărbat, să mă joc, să o penetrez/ în creier pe elli, pe ioana/ pe adelina, pe irina, pe nicoleta, pe daniela și iar pe irina./ să le las găuri în timp, să mă cunoască/ să mă simtă cum le arunc singe/ direct în creierul lor micuț și sensibil/ precum sexul de pisică”. Deși unii critici au exclus total simțul ludic al poetei prin neaderența la poemele ei ce alcătuiesc mai degrabă „jurnalul unei autovivisechii în oglindă” (Al. Dobrescu), poeta găsește în sarcasm resursele celui „să mă joc” atît de personal, pe care îl practică cu o abnegație repulsivă, fără a contrazice cu nimic fondul dramatic al versurilor ei: „îmi place să expun/ și o fac în mod ludic. LU-DIC”. Cuvintele îi explodează în față și nu iscă nici măcar o umbră de suris. „Jocurile” Angelei Marinescu sunt sumbre și nu se simte nicio fisură în blindajul celei mai pure deznădejdi: „Zidul poemelor mele este un zid ce are grosimea vieții mele. Moartea mea se va cocoța pe zid și va striga: CUCURIGUUU...”. Oricît s-ar alungi prin sugestii grafice unele sunete, cuvintele nu se ondulează după vreun ecou. Ele nu îngăduie risul. Nici măcar plînsul. Planeta de pe care vin e brazdată de bolgii dantești și are un singur locuitor.

Gabriela URSACHI

tot la Humanitas). Ne oprim aici, doar ca să nu înșiram, filă cu filă, paginile de vizitat. Ca să le citești, și să te bucuri de ele în timp destul (noroc că începe, de-a binelea, vacanța...), îți ia un anotimp.

critica edițiilor

Pentru că nu vreau să-mi fie greșit înțeles, în substratul și în cuvintele lor, comentariile critice din această rubrică, uneori poate prea drastice, mai drastice decât li s-ar părea că le merită cei vizati; pentru că unii din cei vizati par să fie nu numai investitori onești, ci și (aș zice) de bună-credință culturală, dar — ei știu de ce — în nestare de a-mi pricepe scrisese și de a-și pricepe nepriceperile și deci și vinovățiile filologice, și pentru că îmi place polemica, dar scrisă, nu telefonică, cred că trebuie să-ncep acest articol, ultimul (în sfârșit!) din suita „antonpanniada editorială”, nu intrând direct în subiect, ci cu o paranteză-tampon, menită să atenueze șocurile trecute și să le amortizeze pe cele viitoare — dacă vor mai fi... Nu urmăresc prin „critica edițiilor” să-i necăjesc pe editorii de literatură clasică națională în colecții „școlare” și/sau „populare”, și nici, cu atât mai puțin, să le stric „piața”. Nu au articolele din această pagină asemenea putere... bursieră. Creionul meu nu este un creion de afaceri de nici un fel. Vreau să se țină seama cu mare atenție și cu subtilă delicatețe — dacă se poate — de această mărturisire. Intențiile din care îmi izbucnesc indignările și cuvintele lor sint eliminarea din această profesiune, pe care mi-o respect, a impostorilor și potlogarilor de toată teapa, care și-au făcut din editarea clasicilor români o „afacere” oarecare, profitabilă, și adoptarea, recunoașterea de către editorii investitori de bună-credință a necesității de a renunța la nepăsarea lor profesională, la lucrul de mântuială și la plagierea „discretă” a edițiilor bune. Și nu voi renunța la analizele exigente ale edițiilor și la tonul polemic al criticilor împotriva celor ce-mi batjocoresc, conștienți sau inconștienți, meseria. Pe cei ce cred că nu am dreptate în comentariile mele, îi invit încă o dată să-mi facă onoarea de a-mi răspunde prin scrisoare publică, adică publicată. Polemica scrisă îmi place. Ea impune un stil, cu totul altul decât pseudopolemica prin Romtelecom.

Editura Corint — firmă bine apreciată — a publicat și ea, tot în 2004, în colecția „Bibliografie școlară — Clasiци români”, o carte cuprinzând o antologie din *Povestea vorbii*, sub o copertă reprezentând „o litografie de epocă”. Pe versoul paginii de titlu fals se citește, într-o pseudonotă asupra ediției: „Ediția de față cuprinde majoritatea textelor publicate de Anton Pann în volumul *Culegere de proverburile* sau [sic] *Povestea vorbii* (1847)”. Fiind tipic — ca orice textolog care se respectă —, am verificat afirmația citată. Rezultatul? Autorul anonim al ediției a tipărit în fruntea cărții sale o minciună, pentru că din cele 25 de capitole de „proverburile” *Despre...* (sau 27, dacă includ și capitolele *Câte nu vor fi în carte/ le găsiți aici deoparte*, pp. 184-189, și *Proverburile, turcește cu românește*, pp. 190-192) și 31 de anecdote versificate, intitulute *Povestea vorbii*, existente în ediția 1847, corintienii „reproduc” doar 11 capitole de „proverburile” *Despre...* și 12 anecdote versificate, deci nici măcar jumătate din textele publicate de Pann în 1847. Cu alte cuvinte, majoritatea textelor din ediția Corint (2004), 31 capitole de proverbe *Despre...* și 40 de anecdote versificate (*Povestea vorbii*) au fost alese din „ediția Gaster” (1936), „completă” (așa cum e tipărit pe coperta ei interioară), în sensul că nu omite nici un text din ediția 1852-1853.

Dar să trec peste această minciună sau poate eroare de calcul introductivă, insesizabilă de către cititorul oarecare. Să trec și să-mi aduc aminte că am mărturisit într-unul din articolele precedente ale suitei *Antonpanniada editorială*, referindu-mă la metodele de reproducere ale textelor clasice românești de către destul de mulți editori actuali, că unul din procedeele folosite m-a surprins plăcut pentru că introducea o nouă gamă devenită cam atonă, banală, cenușie a psihiclerlăcurilor utilizate în plagierea edițiilor. Noul șiretlic original constă (după cum am spus) în indicarea într-o notă bibliografică a ediției-macă, de prin anii 1900-1945, al cărui text nu este însă reprodus *tale quale*, cu doar modificarea ortografiei, ci, este corectat „adânc” — și, de cele mai multe ori, bine corectat. Dar nu după ediții originale, ci după o ediție recentă, apreciată de profesioniști ca bună sau ca foarte bună, fără însă a i se indica titlul, fără a se menționa numele autorului (îngrijitorului) și celelalte date care o individualizează cel puțin bibliografic între mai multe ediții, unele de-a dreptul proaste, ale aceleiași opere create de același scriitor. Acest procedeu l-a utilizat, în publicarea antologiei din *Povestea vorbii*, Editura Corint.

Antonpanniada editorială (VI)

Felicitându-i pe inovatori, în general, pentru ingeniozitate, nu pot, cărțar textolog fiind, să nu le atrag atenția asupra erorilor comise, care-i trădează, totuși, ca plagiatori și — așa cum declară pe dedesubtul pseudonotei asupra ediției — ca mincinoși.

Afirmând că textile din antologia lor sunt reproduse după „ediția Gaster” (1936), corintienii trebuiau să respecte, în primul rând, punerea în pagină (tehno-redactarea) din ediția indicată. În „ediția Gaster” (1936), Editura „Scrișul românesc” (ca și, în ediția Mihăescu (1941), Editura „Cugetarea”) voind, pesemne, să facă economie de hârtie, a copiat punerea în pagină din edițiile Carol Müller (1895) și Minerva (1904), adică nu a legat proverbele din același capitol prin părți de vorbire neflexibile, sintagme și zicale plasate interlinear, ci le-a plasat la sfârșitul sau la începutul rândului următor, separându-le prin linii de pauză (—). Corintienii, „inspirându-se” fie din ediția Adamescu (1926), fie din ediția Fischer (1967), au respectat, cu câteva cusururi (pentru că, nimic iar nu se poate ca să nu aibă vreun cusur), tehnoredactarea din edițiile originale. Deci nu spun adevărul nici când afirmă că au reprodus textele după „ediția Gaster” (1936), ceea ce, de altminteri, se vede și din transcrierea lor. Iată numai câteva exemple: Alții încarc/ Alții încarcă; orce-n gură mare/ orce-n gura mare; și-eu/ și eu; cum vorbea unii/ cum vorbeau unii; înși/ înși; asfel/ astfel; muțamesc/ mulțumesc; șede/ șade; de ți-e bine/ de-ți e bine; un căuș, doi, cu apă/ un căuș [sau] doi cu apă; colea-n-caile/ colea-n vale; părete/ perete; orcum ți-o fi plăcerea/ orcum ți-o fi plăcerea; vorbe cu iconomie/ vorbe de iconomie; și-incepu/ și-ncepu; în *Povestea vorbii* („Într-un oraș oarecare”), (cap. *Despre vorbire*), corintienii reproduc corect toate refrenele „cântecului” cântat de „neaverea”, pe când în „ediția Gaster” (1936) refrenele identice sînt înlocuite, ca și în ediția Mihăescu (1941), după citarea primului vers, cu „etc.”; Fă-o să-și caște gurița/ Cască, dragă, a ta guriță; și-intr-o/ și-ntr-o; în ascuns/ pe taină; chipzuiește/ chibzuiește; ți-e-n vatră/ ți-e-n vatră; sânta/ sfânta; nu poci/ nu pot; Două pisici dintr-o casă/ Două surori dintr-o casă etc., etc. Ciudat — ca să zic așa — este că formele corecte din ediția Corint (2004) se găsesc aidoma în ediția originală (1852-1853) și în ediția Fischer (1967), ediții despre care corintienii nu pomenesc nimic, niciăieri, deși s-ar fi cuvenit să le menționeze sau pe una sau pe cealaltă, sau pe amândouă, recunoscând cinstit că, verificând calitatea transcrierii textelor din edițiile postume ale cărții lui Anton Pann prin colajonare cu ediția originală din 1852-1953, au constatat că ediția din 1936, asupra căreia se opriese inițial opțiunea lor, nu corespundea exigențelor editurii și că — una din două: ori că au transcris textele după ediția din 1852-1853, ori că au preferat „ediției Gaster” (1936) ediția Fischer (1967). A proceda așa cum au procedat, îndicând-o ca ediție-macă pe aceea din 1936, dar corectând-o, pe șee, după ediția Fischer (1967), înseamnă a minți și a plagia. Verbele acestea, cu înțelesuri mizerabile, s-ar putea să-i supere pe corintieni și să-i indemne să-mi replice că nu au „preluat” întrutotul textul ediției Fischer (1967). Nu e nevoie să facă un asemenea efort, întotdeauna penibil când ai fost prins cu mâța-n sac. Recunosc, sunt, în ediția dumnealor o seamă de deosebiri față de ediția Fischer (1967), dar și față de ediția originală din 1852-1853. De exemplu: sunt/³ sînt (unica formă folosită de Pann pentru ind. prez., pers. 1 sg. și 3 pl. și transcrisă corect

de I. Fischer); ptiiu/ tpiu; măgarul/magarul; smântâna/zmântâna; ouăle/oaule; vine/ veni; sfânta/ sânta; vor veni/ vor vrea; a-l/ a-i; astfel/ asfel; cealaltă/ ceealaltă etc., etc.

La p. 5, glosând cuvântul „cociorbă” prin „vâtrai de lemn”, corintienii adaugă, într-o paranteză, precizarea: „(Notele de subsol aparțin editurii)”. Chiar așa! Dar glosa „vâtrai de lemn” se citește, tipărită cu slove, în ediția originală, deci îi aparține lui Anton Pann! Nota sublineară de la p. 11, agățată de cuvântul „copilăroși”, este și la nelocul ei agățată (exponentul ar fi trebuit să fie pus la cuvântul „pedant”), și deloc clară: „Aparenta confuzie pe care autorul o face între sensul cuvântului pedant (fig. — prețios) și cuvântul copil, pomind de la asemănarea rădăcinii, poate fi și un joc de cuvinte”. Și mai ce? Nota lui I. Fischer, citată de mine într-un articol anterior, era foarte clară, spre deosebire de nota corintiană citată aici, care-i confuza pentru că se referă la... „asemănarea rădăcinii” cuvintelor „pedant” și „copil”, deloc asemănătoare, decât în neogreacă; nota la adjectivul „scurtă” (p. 17), „puțină”, nu-i aparține, de asemenea, Editurii Corint, ci tot lui Anton Pann. Cuvântul „haznale” din versurile „Unde răsuna haznale/ Trântindu-se pe tablale” este greșit glosat prin „comori”, întrucât este vorba de o piață, unde pe „tablale” (= tarabe) nu se puteau trânti „comori”, ci pungi cu bani, cum a fost bine glosat cuvântul într-alte ediții. Și mai sînt și alte glose nepotrivite contextelor. Rezist însă ispitei de a le comenta acum, după cum am rezistat și tentației de-a analiza glosarul ediției Mihăescu (1941), reprodus în ediția Gramar (2004). Rezist pentru a nu intra într-alt desis de amănunte semnificative despre nepriceperile profesionale și despre nepăsările față de cumpărători și de cititori ale multor editori contemporani de literatură clasică română. Dar, în încheiere, cred că se cuvine să le atrag atenția corintienilor că au încurcat și dânsii niște texte, întocmai altora, menționați într-alt articol: *Povestea vorbii* („Unul trecând un rău mare, când vru carul a-și suci”) face parte, într-adevăr, în ediția originală (1852-1853), în „ediția Gaster” (1936) și în ediția Fischer (1967), din capitolul de proverbe *Despre iuteală, mânia și posăcie*, spre deosebire de *Povestea vorbii* („Un vâcar adese să tot mânia”) și *Povestea vorbii* („Unuia sătean odată nevasta i s-a-necat”), care nu fac parte din același capitol, (*Despre iuteală, mânia și posăcie*) ca în ediția Corint (2004), ci din capitolul *Despre iuteală și mânia iarăși*, iar *Povestea vorbii* („Doi ostași odinioară stând cu săbii la duel”) face parte din capitolul *Despre ceartă și neînvoire*, nu din capitolul *Despre amicie sau prietenie*, ca în ediția Corint (2004), unde se citește zicala „Prieten adevărat este acela care te sfătuiește spre bine, iar nu acela care îți laudă nebuniile”, zicală pe care o subscriu.

G. PIENESCU

¹ Ar fi fost bine și corect să se precizeze de unde și după ce (publicație?) a fost reprodusă litografia și dacă are sau nu are un autor. Indicația „de epocă” e foarte generală și îl mai și poate deruta pe cititorul nepriceput, sugerându-i că țărani descult, carele foarte încărcate cu te miri ce și boii din imagine, ca și litografia sunt din „epoca” lui Anton Pann. Ceea ce, fără-ndoială, nu este adevărat.

² = în loc de forma greșită din „ediția Gaster” (1936).

³ = în loc de forma corectă din ediția originală 1852-1853 și din ediția Fischer (1967).

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europeii!

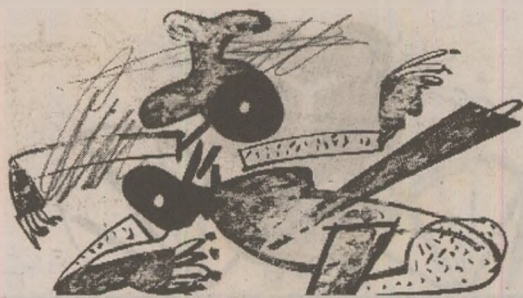

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:
13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!
Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-welt.de

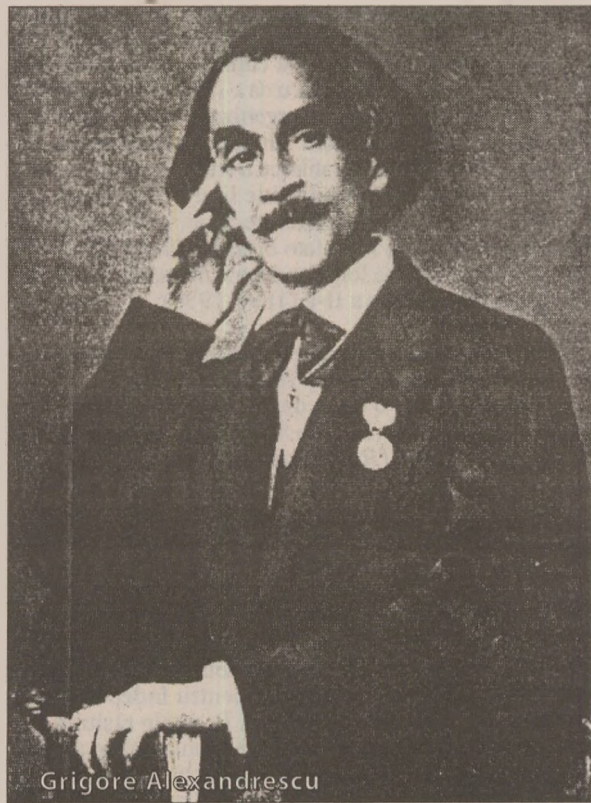

literatură

Hristofor Belokovski

Grigore Alexandrescu

Malurile Dunării

Hristofor Belokovski, înalt funcționar al unei agenții diplomatice din „arigrad, fusese pe vremuri un puști mucos, zdrențaros și murdar, care se juca în țărină într-un sat din nordul Bulgariei. Îl văzuse într-o zi un consul aflat în trecere (copilul, din întâmplare, era proaspăt spălat și pieptănat) și-l luase cu el, să-i croiască un drum în viață. După isprăvirea școlii bulgărești, feciorul va studia în străinătate. Scrisorile lui către părinți, iscălite inițial „Fiul vostru supus, Hristo“, pe urmă „Fiul vostru, Hristofor“, în fine „Fiul vostru, Hr. Belokrovski“, vor înceta apoi cu totul. Vestea despre cel plecat, purtată din gură în gură, ajunge într-un tirziu la urechile tatălui: „E viu, moș Petko, trăiește! E la un consulat din „arigrad și e prieten bun cu consulul.“ Bătrînul își ia traista și toiagul și pornește pe jos spre capitala imperiului. „—Departa-i, bade, „arigradul? — Departa, moșule, departa! Dar ce cauți tocmai la „arigrad? — Am un fecior acolo, la consulat, prieten bun cu consulul!...“ Dialogul se repetă ca într-un ritual, pe măsură ce bătrînul traversează Bulgaria și ajunge în sfîrșit la capătul călătoriei.

„Intră moș Petko în consulat. Paznicul îl cam privește de sus, pe urmă se mai imblinzește cînd călătorul îi spune că-i tatăl lui Belokrovski.

—Mai doarme încă, moșule, așteaptă un ceas, îi spune paznicul și-l poartă în cămăruța lui, unde-l ospătează cu ceai.

—Dar de ce nu s-o fi trezit pînă acum, că doar soarele a răsărit de mult? Să nu fie bolnav? întreabă moșul cu strîngere de inimă.

—Nu-i bolnav, moșule, e sănătos, dar așa dorm boierii, răspunde paznicul.

—Și el e boier? întreabă moș Petko, și inima îi saltă de bucurie, ceaiul se revărsă din ceașcă și-i opărește mîna, dar el nu simte nimic.

—E boier, moșule, boier. Ferice de tine că ai asemenea fecior.

—Boier, ai? He, he, he! Sufletul lui moș Petko e pe cale să zboare. Da' nu v-a spus niciodată nimic despre mine... ai?...

—Nu, nu ne-a spus, moșule, nu prea stă el de vorbă cu noi. Are de-a face tot numai cu consuli.“

În sfîrșit, stăpînul se trezește, iar servitorul îl introduce la el pe bătrîn:

„—Tatăl dumneavoastră, înălțimea-voastră! rosti solemn paznicul.

Doctorul rămase trăsînit, scăpă ceașca cu ceai și... șovăiala lui dură doar o singură clipă... Sări de pe scaun

și, privind cu cel mai mare dispreț la bătrîn, urlă:

—Cum ai spus? Cum de îndrăznești să-mi introduci în birou astfel de...

—Hristo... copile!... îngăimă moș Petko.

—Afară! țipă doctoral cu glasul tremurînd de minie și, înșfăcînd de pe masă un pumn de bani, îi dădu grosolan paznicului, spunîndu-i oțărît printre dinți: Na, dă-i banii ăștia și s-o șteargă de aici, auzitu-m-ai?

—Am înțeles, înălțimea-voastră...

Și înălțimea-sa Hristofor Petrovici Belokrovski trînti în ciudat ușa.

Povestirea *Ferească Dumnezeu să-și capete orbul vederea* îi aparține lui Aleko Konstantinov (1863-1897), creatorul celebrului *Bai Ganiu*. Dar o seamă de detalii ale secvenței decisive ne dau o puternică senzație de *déjà lu*:

Făr-a pierde vreme, vițelul pornește.

Ajunge la unchiul, cearcă a intra.

Dar pe loc o slugă vine și-l oprește:

„—Acum doarme, zice, nu-l poci supăra.“

„—Acum doarme? ce fel! pentru-ntîia dată

După prînz să doarmă! Obiceiul lui

Era să nu șază ziua niciodată;

Ăst somn nu prea-mi place, și o să i-o spui.“

„—Ba să-ți cauți treaba, că mînînci trînteală;

S-a schimbat boierul, nu e cum îl știi;

Trebuie-nainte-i să mergi cu sfială,

Priimit în casă dacă vrei să fii.“

A doua zi iarăși prea de dimineată,

Să-i găsească vreme la dînsul veni;

O slugă, ce-afară îl vedea că-ngheață,

Ca să-i facă bine, de el pomeni.

„—Boierule, zise, așteaptă afară

Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu.“

„—Cine? a mea rudă? mergi de-l dă pe scară.

N-am astfel de rude, și nici voi să-l știu.“

Îl citise oare Aleko Konstantinov pe Grigore Alexandrescu? Românește, oricum, știa. Bai Ganiu al său se fălește a fi cutreierat prin Giurgiu, Turnu Măgurele, Ploiești, Pitești, Brăila, București, Galați, iar la o baie publică din Viena i se adresează casieritei într-o românească

aproximativă: „—Ce frumoza eș domneta! [...] Știi rumunești?“ Capitolul respectiv, *Bai Ganiu la baie*, începe de-a dreptul caragialian: „Eram adîncit în lectura unui articol foarte interesant, în care se lămurea felul în care Constituția poate fi simțitor modificată, modificata chiar cu totul, și totuși să rămînă neatînsă...“

Ștefan CAZIMIR

„Aleko Konstantinov, *Panem et circenses. Scrieri alese*. În românește de Radu Albala și Ion Preda, Ioachim Botez și Tudor Călin. Cu o prefață de Emil Vrăbie. București, Editura pentru Literatură Universală, 1968.

Editura AULA

Nicolae Manolescu		
Literatura română postbelică (Vol. 1-3) *	1.324 p.	299.000 (29,9) lei
Istoria critică a literaturii române. Vol. 1	432 p.	119.000 (11,9) lei
Poeți moderni	224 p.	89.000 (8,9) lei
Despre poezie	208 p.	89.000 (8,9) lei
Lectura pe înțelesul tuturor	256 p.	89.000 (8,9) lei
Julian Boldea		
Istoria didactică a poeziei românești	704 p.	259.000 (25,90) lei
Poezia clasică și romantică	272 p.	89.000 (8,9) lei
Symbolism, modernism, tradiționalism...	208 p.	89.000 (8,9) lei
Poezia neomodernistă	288 p.	89.000 (8,9) lei
Mircea A. Diaconu Poezia postmodernă	192 p.	89.000 (8,9) lei
Emil Brănuțiu Poeme alese (1959-1998)	192 p.	89.000 (8,9) lei
Mircea Ivănescu Poeme alese (1966-1989)	272 p.	89.000 (8,9) lei
Florin Ianu Poeme alese (1975-1990)	208 p.	89.000 (8,9) lei
Alexandru Mușina Poeme alese (1975-2000)	224 p.	89.000 (8,9) lei
Antologia poeziei generației 80	400 p.	109.000 (10,9) lei
Matei Vișniec		
Istoria comunismului povestită pentru ...	176 p.	129.000 (12,9) lei
Ovidiu Vendeș Muzici și faze (roman)	384 p.	199.000 (19,9) lei
Ioan Grigorescu		
O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p.	109.000 (10,9) lei
Oana Tănase Filo, meserie!	208 p.	99.000 (9,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

literatură

Carte românească la Londra în 1906

Din Carpați în Pind

Păunașul Codrilor, Mihai Copilu, Român Gruie Grozovanul, toate luate din colecția lui Vasile Alecsandri. Nu lipsesc referirile la povești și snoave (acestea cu personajele principale, Păcală și Tândală). Jocul popular este prezent cu tipuri specifice, precum *Hora, Bătuta, Brâul*, date cu melodiile lor. În mod firesc, da ilustrații ale unor instrumente populare: cobză, telincă, trîșcă, fluier cu dop, caval, nai, buciium, cimpoi, drâmbă, buhai, daira. Proverbele sunt prezente în toată lucrarea, unele dintre ele figurând ca motto-uri la unele capitole: *Apa trece, pietrele rămân, Apa trage la matcă și românul la teapă, Să nu dea Dumnezeu românului cât poate răbda*. Nu este o lucrare ticsită de informație istorică, preocuparea de a da cursivitate expunerii, de a nu o încălca de note este vădită, și tocmai pentru aceasta a fost lăudată de Simion Mehedinți în recenzia din *Convorbiri literare*: „De la început, o calitate prețioasă: descrierea în aceste *pictures* nu e în genul ieftin și inutil al impresioniștilor, care încarcă paginile lor de multe culori și multe detalii așa-zise pitorești. Autoarea a avut ideea originală de a descrie pe țăran, pe cât se poate, prin el însuși, adică prin poezia populară. Pentru publicul englez așa de cunosător în ce privește descrierile de călătorii, maniera aceasta de a descrie va fi, suntem siguri, foarte apreciată... În totul tot lucrarea d-rei Stratilescu face impresia unei picturi; nici tristă cu intenție, nici luminoasă cu pînă. Lipsa totală a notelor subpaginale arată că n-a voit să fie o operă de erudiție, dar e o încercare originală

de a prezenta poporului englez o icoană sinceră a vieții noastre. Și credem că scopul a fost deplin atins. Nu numai oamenii de societate, dar și literații, oamenii politici, folcloriștii... vor putea lua informații prețioase asupra neamului românesc. Englezii preocupați de valorile culturii populare românești cunoscuseră deja, prin două traduceri, făcute de englezi, câte ceva din acest domeniu, în *Doine or the National Songs and Legends of Roumania*, 1854, E. C. Grenville Murray, Londra; Lord Stanley, *Rouman Anthology Collection of the National Ballads of Moldavia and Wallachia*, Hertfort, 1856; E. B. Mawer, *Proverbele românilor, English Proverbs, Proverbes français, Deutsche Sprichtwörter*, London, București, 1882. Revenind la opinia lui S. Mehedinți, că folcloriștii vor găsi în cartea Terezei Stratilescu informații prețioase, avem, din spațiul englez, un singur exemplu, și anume Helen Beveridge Murgoci, care în studii ale sale despre spiritualitatea populară românească, tipărite în celebra publicație engleză *Folklore*, a folosit informații din cartea autoarei române. Peste ani, în cartea amintită, N. Iorga scria că Tereza Stratilescu „a dat în englezește o bună carte despre români.” Cât îi privește pe etnografii români, aceștia nu s-au aplecat asupra cărții din 1906.

Și acum câteva date biografice ale autoarei. S-a născut la 13 aprilie 1862 la Tarcău, județul Neamț, și-a făcut studiile liceale și universitare la Iași, unde a fost, din 1895, profesoară de istorie și apoi, din 1902, directoare la Externatul de Fete din Iași, devenit, din 1905, Liceul „Oltea Doamna”, instituție de învățământ pe care o va prezenta în *Istoricul Externatului de Fete din Iași* (Iași, 1907). A fost o militanta pentru drepturile femeilor, editând în această direcție revista *Unirea femeilor române* (1909-1916). S-a stins din viață în 1931, la Iași. Din câteva scrisori, către N. Iorga și G. T. Kirileanu, deducem că a fost o fire voluntară, care nu se sfia să-i dea sfaturi lui N. Iorga: „nu ești oare câteodată prea pripit, prea impulsiv, cum zic englezii? Nu prea lesne crezător câteodată?” Aceleași reproșuri și le face sieși. Pe G. T. Kirileanu îl somează să plătească abonamentul pe trei ani la amintita publicație. Acesta își nota în jurnal că emitenta este „o femeie insistentă și cam egoistă, care merge direct, fără să cruțe omul”. „Vai de bărbatul care o va lua de soție” nota Kirileanu. Am evocat o carte uitată, care merita să fie redescoperită măcar la un secol de la apariția ei.

Iordan DATCU

Carnet

Vocalize-n vid

Plasindu-mă, întimplător, în spatele unui june computerman ce navighează, *crawl*, pe valurile unui site cu artă, deși nu mă număr printre ahtiații procedurii, rămin, mai și schimbînd chiar păreri cu navigatorul, lăsîndu-mă contaminat de apetitul lui, bucurîndu-mă — probabil, pentru prima dată — de înlesnirile unei atari soluții contemplative.

Da, numai că junele computerman — știam bine asta — e un foarte dotat desenator.

Ei, aici e-aici.

O dată cu schimbarea lumii, feței lumii moderne, și artele vizuale, și ele s-au schimbat, poate prea mimetic după gustul meu (și nu numai), mimînd apăsător manfișismul general și producînd, ele însele, soluțiile cele mai rebarbativ manfișiste. Doar pentru a atrage atenția, de cele mai multe ori, doar pentru asta. Dedesubt aflîndu-se, nu?, vidul lipsei de vocație. Excepțiile — puține, dar cu atît mai elocvente — se sufocă sub magma uniformizatoare, sub isteriile soluțiilor alinate.

Care?

Păi, ultimul salon românesc la bienala venețiană propusese chiar vidul, imensul pavilion oferîndu-se, fără slip, eventualilor rătăcitori prin hăul său. Evident, n-ar fi fost soluție mai fericită umplînd spațiul cu Balașa, dar, oricum, din moment ce tot ne frăsuim că nu avem audiență internațională, poanta vidului nu rezolvă prea multe. O cinstită simeză cu fotografie — pentru că, între provocările de ultimă oră, fotografia ocupă un loc

extrem de revendicativ — ar fi fost de o mie de ori mai fericită.

Dar care fotografie?

Supraevaluîndu-și orgoliile, soluțiile foto la zi încearcă — și, din păcate, de n-or fi și reușind — să surclaseze pictura, făcîndu-i genul de cinică propagandă proastă, doar-doar se va sălta propriei condiții. Una de altfel demn intrinsecă, slujită cu atita onestă vocație de mari fotografi ai celui-alt secol.

De revenit la momentul inițial, cel al contemplației computerizate.

Dar ce contemplă junele navigator?

(Care, spuneam, e și un dotat desenator.)

Imagini superbe, pe ample suporturi, aparținînd unui Nordic (al cărui nume nu-l rețin/ nu țin să-l rețin, neajungînd, acesta, probabil niciodată, să fie memorabil).

Plecînd de la fotografie, chiar pe fotografie, admiratul nostru din această dimineață ajunge la somptuoase compoziții — deși contrarijate pentru... tradiționalistul din mine — teribil de convingătoare din unghiul vocației. Fotografia se supune exercițiului de mare virtuozitate grafică, iscînd un gen... ambigen — după unii puriști oricum dubios — foarte acoperitor stilistic. Ne extaziem amîndoi observînd ce duct alert și credibil probează nordicul. Care — dacă nu s-ar supune... tiraniei fotografiei — ar convinge la fel de bine numai și desenînd în sine. De la obediente supuneri, la evadări libertine, gestica nordicului (fără nume memorabil) ne fascinează și chiar ne incită propriile ambiții.

Iată, îmi spun în dimineața nesperată, încă o excepție, încă cineva care nu vocalizează în vid...

Altfel, filarmonistul ce sînt n-ar rămîne, o oră, computerizat, lîngă el.

Vai GHEORGHIU

Radio România Cultural

Când vine vorba de cultură, o discuție care începe într-un fel se poate termina cu totul altfel

Ema Stere, Attila Vizauer și invitații lor celebri aduc vorba de cultură într-o întâlnire, posibil polemică

În fiecare zi de luni până vineri de la ora 12.00

Vorba de Cultură

vă propune mari teme mari preocupări mari obsesii ale zilelor noastre

fm

Arad 106,8 | București 101,3 | Bacău 101,8 | Bihor 105,8 | Brașov 105
Buzău 103,7 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Mărgărita 106,8 | Oradea 96,1
P. Neamț 100,3 | Petroșani 90,6 | Sibiu 103,7 | Suceava 101,6
Timișoara 100,7 | Tulcea 105,4 | Vatra Dornei 107,7 | Zalău 105

arte

Nu știu cum se face în ultima vreme, dar de câte ori ajung eu la magazinul de unde-mi închiriez DVD-uri, mă tot aleg cu cel puțin două prospături de filme în care joacă același actor. Prima dată mi s-a întâmplat cu Jennifer Aniston, și cu oftaturile mele aferente. A doua oară am fost mai norocoasă și m-am ales cu Nicholas Cage. Care în 2005 a făcut două lungmetraje cum nu se poate mai diferite ca tonalitate: *Traficantul de arme* și *Meteorologul*. Cred că o să mă aplec asupra aceluia care sună cel mai spectaculos în context hollywoodian, adică ultimul.

Am început vizionarea acestui film cu o prejudecată care mi se lătea pe retină. Mai exact, inventariind actorii care jucaseră roluri de prezentatori TV de vreme (și asta joacă Nicholas Cage, nu un meteorolog, n-are nici un fel de pregătire în acest domeniu și suferă din cauza asta), prin minte îmi săgetă posibilitatea ca Bill Murray — nu mai știu dacă e reporter sau „weather man” în *Groundhog Day* — să fi jucat acest rol, cu atât mai mult cu cât s-ar fi mulat excelent pe noua lui personă (de la Jarmusch pînă la Sophia Coppola, prin Wes Anderson și înapoi la Jarmusch). Ei, Cage m-a deturnat cu succes de la explorarea acestei prejudecăți, chiar dacă nu-i poate pielea cît cea a lui Murray, rolul e decent. Personajul lui, David Spritz are parte de bani, frustrări și nevroză, dar nu și de profunzimea sau de spiritul asociate uzual cu acestea. Primii provin de la televiziune, următoarele din situația familială (divorțat dar cu conflicte frecvente), ultima o are de mic, dintr-un complex de inferioritate care încă îl face să contemple casa părintească în stilul în care un turist privește Panteonul. Îl înțelegi, ce bărbat n-ar fi complexat de Michael Caine (în rolul tatălui), și cîștigător al premiului Pulitzer pentru literatură în plus.

Nevroza, ca și lungmetrajul, curge mai ceva ca Donul liniștit. Toate revelațiile majore ale peliculei îți parvin capitonate. Cineastul Gore Verbinsky (mda, cel cu *Pirații din Caraibe* care amenință să devină noul *Harry Potter* și cu *Avertizarea*, și ea lăsată cu „sechele”) face un joc subtil, asta dacă te convinge să te prinzi în el. Mai precis, dacă alți regizori încurajează sutura, Verbinsky îți ține bine implicarea în frîu și nu te lasă să abuzezi de ea. Mizanscena încurajează această manevră, arătînd de obicei aseptică și nesărută, marcată de o sărăcie în obiecte. Exteriorul de Chicago este înghețat și frigid față de privire, atitudine care debutează cu cadrul de început, iar „meteorologul” e prima victimă de pe listă... Sutura reticentă e însă responsabilă și pentru un *faux pas*: personajele au o alură de cobai neputincioși. Una peste alta, un film călîu, stare din care îl scoate doar metafora arcului, bine conturată, dar nu lipsit de implicații.

Ei, și de la un Nicholas Cage molliu trecem la unul spirt, și *Traficant de arme* pe deasupra. Același actor, tot o voce din off, dar scenariul face toată diferența. Asta pentru că ceea ce emite vocea e mult mai puțin

Alexandra Olivetto

CRONICA FILMULUI

Familii în război

ilustrativ și mult mai mult comentariu sardonice. Iuri Orlov (Nicu Cușcă) beneficiază, din cauza afacerii lui, de o autonomie care frizează suprarrealismul, mai ales în confruntarea cu legea americană. Pe de o parte, o asemenea poveste e greu de spus din cauza stereotipurilor. Emigrantul sărac care știe că vremurile de criză îți permit să faci o avere șuntînd morala societății și regulile ei, totul urmat de casa, stilul de viață și nevasta-trofeu, e vechi de cînd lumea/Hollywoodul. O tușă de *Catch-22* e deci previzibilă, dar nu mai puțin eficientă, mai ales că se mulează pe Cage ca o mînușă. O mare dezamăgire a filmului este Ethan Hawke, care putea la fel de bine să nu fie acolo. Nu-și face treaba în calitate de cealaltă față a monedei Iuri Orlov, reușind să rămînă doar un crochiu spasmodic. În schimb, merită să vă citez cea mai acurată caracterizare a personajului lui Cage pe care am găsit-o: „se poartă ca-n western și vorbește ca Andrew Undershaft”. Comportamentul se referă și la familie, pe care o domină cu o mînă. Necazul apare cînd îl implică pe fratele său în afacere — lui, *warbizz-ul* îi e fatal. Scenariul lui Andrew Niccol (și regizor) s-ar putea să fie prea mult pentru amatorul de

mall, tocmai din cauza umorului negru împins foarte departe. Pe de altă parte, verva replicilor din *voice off* e suficientă să te țină alert. Plauzibilitatea variază, de la o imunitate parcă puțin trasă de pâr la un mini-bombardament cu statistici, ceea ce dă un halo inegal lungmetrajului.

Un alt element contrastant dintre cele două filme e de găsit la nivelul imaginii, una sterilă, alta aparent în degradingoladă (ca elemente) dar luxuriantă. *Traficantul de arme* e atât de împănăt vizual că te obligă să te concentrezi și atât de agresiv că te trage de mîneacă. De la artificii nu lipsite de intertextualitate, inclusiv la montaj — zborul glonțului (point of view shot) de la începutul lungmetrajului e contraponderea noir a traseului săgeții din Robin Hood — pînă la filtre de culoare, filmul n-are cum să nu-ți amintească de *Prietenie absolută*.

Într-un context aparent mai pașnic, o altă familie, de data aceasta britanică, the Goodfellows, se bate cu problemele într-o avanpremieră intitulată *O dădacă plină de surprize*. Iar un titlu cu oîstea-n gard, Maggie Smith e menajera, săraca. Iar filmul nu e vreun *remake* al lui *Mary Poppins* sau *Sunetul muzicii*, după cum ți-ar sugera denumirea românească. De fapt, în trecerea de la *Traficantul de arme* la această peliculă, te miști de la violența colectivă și organizată la una individuală și organizată ad-hoc. De către o trilogie de muieri (Maggie Smith și Kristin Scott-Thomas merită laurii) care dețin monopolul puterii și frîiele bărbaților. Tot comedie neagră, dar, la nivelul scenariului, mult diluată dar și consistent mai subtilă decît *Traficantul de arme*. N-are cum să nu îți para rau de personajul lui Rowan Atkinson (vicarul din Little Wallop), care putea fi ceva mai sprintar, cel puțin ca replici. Și aici femeile dețin supremația. Mostră: „Nu poți omorî oamenii doar pentru că nu ești de acord cu ei!” la care se răspunde cu „Asta-mi spuneau tot timpul doctorii. Niciodată nu puteam cădea de acord asupra acestui subiect”. Oricum, vîzînd familia în cauză, soția vicarului (Scott-Thomas) capătă rolul de clown, dar și pe acela de trezorier al secretelor și de etalon al normalității, deci are muncă de făcut. Regie cuminte, scenariu defamiliarizant. Genul de film e acela în care scapi și vinovat de crimă (ok, cu excepția începutului), adaptat la comedie neagră à la Ealing, deci britanică și crocantă. Noutatea e tușa feminină, dar nu feministă. Doamnele în cauză nu recurg la crima pentru a reuși în carieră, ci pentru a-și rezolva problemele domestice.

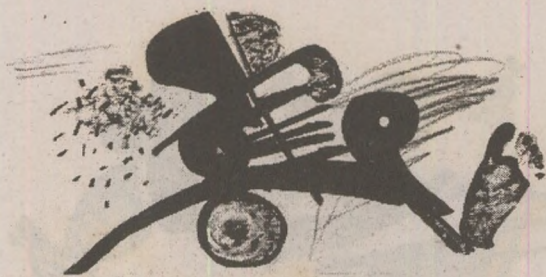
Și, dacă tot vorbim de umor negru, o nuanță de gri închis schiopătîndă găsiți și în *Vise americane*. Necazul e că, spre deosebire de ultimele două pelicule pe care le luam în discuție/balon, poantele din acest lungmetraj au țintă precisă și ca atare o lipsă dureroasă de straturi și substanță. Una merită însă citată. O emite personajul lui Dennis Quaid, o clonă mai arătoasă a lui Bush Jr.: „Nici nu mai știu de ce am intrat în politică. Parcă era din cauza mamei. Vroia să îi arate lui tata că orice idiot o poate face”. ■

Traficantul de arme

Meteorologul

a r t e

muzică

Spațiul cameral

Cvartetul Belcea

Poate părea straniu dar e adevărat, cu o jumătate de secol în urmă, sosit la București în fruntea unei delegații de compozitori sovietici, spre stupoarea unei asistențe din elita de atunci, instituționalizată, a compozitorilor de la noi, un vârstnic muzician sosit de la Moscova a emis un veritabil statement menționând că nivelul, calitatea vieții muzicale a unei colectivități, depinde în importantă măsură de numărul cvartetelor de coarde ce activează în spațiul muzical artistic dat. Intuiam acest lucru.

În adevăr, și astăzi ca și ieri, în cele câteva mari orchestre ale lumii, la Viena, la Paris, la München, Londra sau la New York, activează zeci de formații musicale camerale, de cvartete de coarde, de formații de suflători, muzicieni a căror activitate înnoiește calitatea muncii marilor colective simfonice din care fac parte. Nu poți să nu-ți amintești faptul că la noi, în perioada interbelică, a ființat cvartetul condus de George Enescu, formație care a prezentat pentru prima oară în România, la Ateneul Român, integrala cvartetelor beethoveniene. Este o tradiție care în ultimele decenii a fost preluată și continuată de activitatea cu totul remarcabilă a cvartetelor de coarde „Muzică” și „Voces”. Este suficient, este semnificativ? Din păcate nu.

Cu un an în urmă, la ultima ediție a Concursului Internațional „George Enescu”, nou înființată secție a competiției destinate cvartetelor de coarde a trebuit, în cele din urmă, să fie anulată. Participarea a fost cu totul modestă. Cei din străinătate nu au venit din prudență față de o situație necunoscută. Cei din țară nu s-au înscris fiind în mod prioritar, în mod amăgitor veleitari, tributari unei înțelegeri înguste, unei atitudini — să o numim solistice limitative pe care, în final, o vor onora, însă, foarte puțin.

Să o recunoaștem, formații stabile, competitive, ale tinerilor muzicieni cvartetisti nu există actualmente, la noi.

Cu o singură excepție, la Iași.

În mod cert, cultura cvartetului de coarde, cea a muzicii de cameră în general, este produsul firesc al unui mediu social cultural artistic și intelectual echilibrat, orientat de tradiții, de certitudini în ce privește cultivarea valorilor umaniste, de climatul unei bunăstări spirituale autentice.

Este climatul unei colaborări în echipă.

Cu totul recent, tot la Ateneu, câteva formații camerale sosite din partea de vest a continentului european, tineri muzicieni a căror vârstă nu depășește 35 de ani, au probat pentru noi situația unei normalități în ce privește climatul vieții muzicale din Anglia, Germania, Elveția. Cvartetul „Belcea” este compus, spre exemplu, din tineri muzicieni educați la Royal College of Music din Londra. Se află astăzi în top-ul mondial al formațiilor muzicale camerale. Performanțele lor au fost distinse în importante competiții internaționale. Sunt conduși de o româncă timișoreancă, Corina Belcea-Fisher, o violonistă pentru care pasiunea sondării marilor teritorii ale domeniului

muzical cameral se împlinește în baza unei acțiuni tenace, într-un efort continuu al autodepășirii. Grație demersurilor stăruitoare ale Institutului Cultural Român i-am putut audia pe tinerii cvartetisti britanici pentru prima oară în spațiul vieții noastre muzicale. Au prezentat un program închinat în exclusivitate creației lui Bela Bartok, compozitor pe care lumea muzicală mondială îl omagiază în acest an cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la nașterea acestui mare artist al secolului trecut, un apropiat prieten al vieții muzicale românești.

Unitatea de acțiune, acordajul interior al membrilor formației constituiți într-un veritabil organism, balansul sensibil reglat al planurilor sonore dar mai ales motivația actului artistic, combustia în planul expresiei sunt aspectele de bază ale realizărilor tinerilor muzicieni londonezi. Sunetul însuși dispune de o viață interioară cu sens propriu, aspect corelat structurii mari a proiectului fiecărei lucrări în parte. Mă refer la cele trei cvartete bartokiene, primul, al 3-lea, al 5-lea, prezente în programul concertului bucureștean. Sunt motive care mă fac să consider că evoluția pentru prima oară la noi a Cvartetului „Belcea”, a acestor tineri bravi muzicieni londonezi, se constituie într-o lecție de conduită profesională pe care destui dintre muzicienii noștri ar trebui să o aibă în vedere.

Pe de altă parte, entuziasmul tinereții pare a fi debordant în cazul evoluției muzicienilor Cvartetului „Terpsycordes” din Elveția. Profesionalismul susținerii actului muzical, deschiderea firească spre orizonturi stilistice inedite și foarte diferite, au caracterizat cele trei apariții în recital ale acestei formații. Concertele au fost susținute la sfârșit de mai, la început de iunie, în cadrul manifestărilor grupate inițial sub genericul „Săptămâna Muzicii Contemporane”, la Ateneul Român, de asemenea în zilele următoare în Aula Palatului Cantacuzino și la Universitatea Națională de Muzică. A impresionat deschiderea repertorială, diversitatea stilistică a lucrărilor abordate, lucrări susținute cu excelență aplecare asupra datelor specifice fiecărei creații în parte, fie că este vorba de Cvartetul al 2-lea de George Enescu, de Cvartetul de Maurice Ravel sau de primele lucrări de acest gen datorate lui Gyorgy Ligeti sau, respectiv, Sofiei Gubaidulina, de lucrarea tânărului compozitor elvețian Gregorio Zanon sau de unul dintre ultimele cvartete scrise de Beethoven. Am audiat cea mai entuziasmantă versiune *live*, în concert, a cvartetului ravelian. Prospețimea, luminozitatea solară a sonorităților, vitalitatea cu care a fost investită evoluția muzicală cvartetistică, sunt entuziasmante! Impresionant se dovedește a fi echilibrul interior, stabilitatea acestuia. Decantările planurilor sonore se dovedesc a fi eficient formulate, determinate atent de complexitatea planurilor gândirii muzicale. Am în vedere de asemenea pătrunderea înțeleaptă a textului, a substanței ideatice a cvartetului datorat compatriotului nostru, compozitorul Lucian Măteanu.

Este drept, prin natura însăși a domeniului, zona muzicii de cameră nu-i solicită pe *fun-ii* prezenți îndeobște pe stadioane. Nici nu este nevoie. Se adresează celor

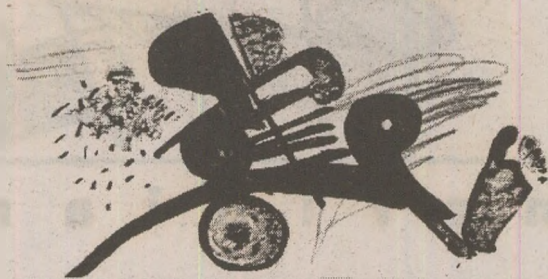
dispuși spre aplecarea introspectivă privind pătrunderea actului muzical artistic. Tocmai din acest motiv, promoția evenimentului în domeniu este deosebit de importantă. Cunoscut este faptul, în domeniul marketingului promoția produsului — în cazul nostru a produsului muzical artistic — poate fi mai costisitoare decât realizarea însăși a evenimentului. Aproape total necunoscut în contextul vieții noastre muzicale, Cvartetul „Belcea” a fost intens și inteligent promovat de I.C.R. În consecință, mai mult de 500 de ascultători au aplaudat cu entuziasm realizările unui concert orientat spre un repertoriu solicitant, dificil de pătruns, marele repertoriu bartokian al cvartetelor de coarde, poate — în secolul trecut — cel mai important tezaur al valorilor de acest fel.

În mod similar, prezent pentru prima oară la București, Ansamblul „Raro”, din Germania, s-a bucurat și acesta de o excelență promoție publică. Iar publicul a răspuns pe măsură. A fost un prim moment al unui proiect amplu, aflat în desfășurare, proiect ce continuă în toamna acestui an. „Sonoro” este numele mai puțin inspirat al acestuia. Căci în spatele denotației fizice a fenomenului, valorile muzicale camerale promovate etalează consistențe spirituale de autentică atracție, lucrări de Schubert și Brahms, de asemenea, în primă audiere la noi, Cvartetul cu pian datorat compozitorului lituanian contemporan Peteris Vasks. Pentru toamnă ni se promite, printre altele, marea creație enesciană de tinerețe, anume „Octoor” — pentru dublu cvartet de coarde. Formație de structură variabilă, „Sonoro” este animat de strădaniile a doi bravi tineri muzicieni români, violonistul Remus Azoitei și violoncelistul Răzvan Popovici, ce activează actualmente la Londra și la Berlin. Disponibilitățile solistice individuale cu totul remarcabile ale membrilor formației — au mai evoluat la București pianista Diana Ketler, originară din Riga, și violoncelistul Bernhard Naoki Hedenborg, originar din Salzburg — nu contrazică ci, dinpotrivă, împlinesc în chip fericit, de o manieră funcțională, demersul artistic al acestui minunat grup de tineri muzicieni.

Și totuși, în mod regretabil, prezența la aceste concerte a tinerilor noștri instrumentiști, studenți, elevi sau absolvenți ai instituțiilor noastre de învățământ muzical, a fost cu totul modestă. Este, poate, o dovadă a faptului că avem, în schimb, vocația atitudinii solistice exprimată în toate domeniile la nivelul de masă.

Sunt dator să amintesc numele compozitorului rus la care am făcut referire, care vizitase Bucureștiul în urmă cu mai bine de o jumătate de veac. Cum se explică aprecierea specială pe care Reinhold Gliere o acorda semnificațiilor valorilor muzicale camerale? La sfârșit de secol XIX, la începutul secolului următor, studiase la Moskova și la Berlin. În deceniile următoare, de voie de nevoie, devenise un oficial al muzicii sovietice. În ciuda teribilei perioade a regimului totalitar, nu și-a renegat statutul de temeinic profesionist. Nu a dubitat asupra valorilor autentice umane ale domeniului muzical cameral.

Dumitru Avakian

arte

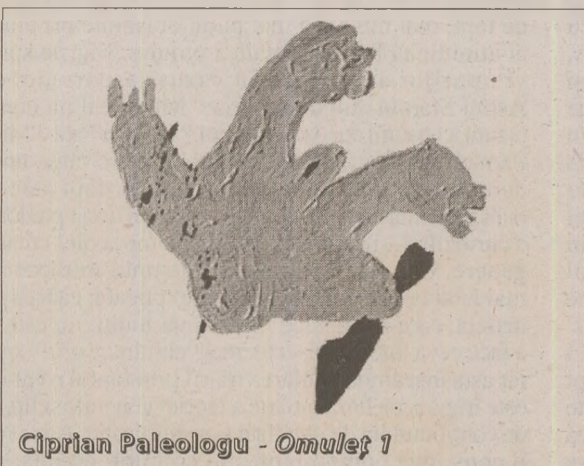
Ciprian Paleologu

Deși elev al lui Vasile Grigore, format adică la o școală retiniana, în spațiul unei opțiuni pentru o vizualitate neangajată, - iar în această atmosferă de creație mulți tineri s-au lăsat seduși de rețetă și au eșuat în efecte facile -, Ciprian Paleologu a optat pentru un discurs artistic amplu și consistent, în care exprimarea plastică este tot atât de importantă ca și angajarea existențială. Dar, în pofida faptului că este foarte tânăr — el și-a terminat studiile doar cu trei ani în urmă -, pictorul are deja o lume constituită, un univers de forme bine identificat și o strategie a construcției simbolice cu ritmurile riguros clarificate.

Neoexpresionist în limbaj și neoantropocentrist în imagine și în filosofia implicită, el înțelege actul creației atât ca pe un ceremonial grav, cu implicații existențiale și metafizice, cât și ca pe o formă de asumare a timpului său într-o largă perspectivă morală.

Fie că lucrează în bidimensionalul clasic al picturii/graficii, fie că negociază cu cea de-a treia dimensiune prin decuparea mecanică a unor suporturi-forme-obiect, un fel de homunculi supuși simultan triumfului și degradării, Ciprian Paleologu invocă același spațiu expresiv, în care accentele cad pe arhitectura imaginii, și articulează același discurs, în care interesul este focalizat asupra unei umanități disjuncte, la limita diafanității celeste cu diformitatea și grotescul de origine infernală. Privirea îcruntată a moralistului, a unui observator atent și responsabil, privire ce identifică explicit surparea umanului prin exacerbarea dimensiunii lui tenebroase, este permanent și una jubilatorie, ascensională, iremediabil sedusă de potențialul afirmativ al limbajului.

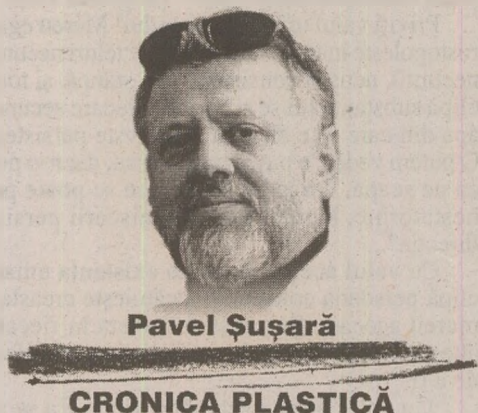
Așezat, cu un remarcabil curaj, chiar pe fișa de graniță dintre naștere și apocalipsă, acolo de unde le poate privi atent și abil pe amândouă, Ciprian Paleologu este el însuși o prezență artistică duală: un **judcător sever** și un **constructor generos**.

Ciprian Paleologu - Omuleț 1

Ciprian Paleologu - Omuleț 1

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Dualismul artiștilor tineri

Bogdan Vlăduță

Bogdan Vlăduță a fost elevul lui Ștefan Câlția, iar această informație nu este lipsită de importanță pentru o situație mai exactă a picturii lui. Deși mai degrabă solitar, fără un instinct social sigur, cu o evidentă continuitate în muncă, dar fără obsesia prezenței cu orice preț în spațiul public, el a participat constant, încă din timpul studenției, la diverse expoziții de grup, în special la cele din zona de acțiune a Fundației Anastasia, iar prima sa expoziție personală a deschis-o la Galeriile Catacomba, acolo unde a fost de la început încurajat și, într-o oarecare măsură, chiar format prin contactul direct cu ideologia și cu estetica grupului. Au urmat, apoi, încă două personale, una la Galeriile Academiei de Arte din București, iar cealaltă la A.A.M. Gallery din Roma.

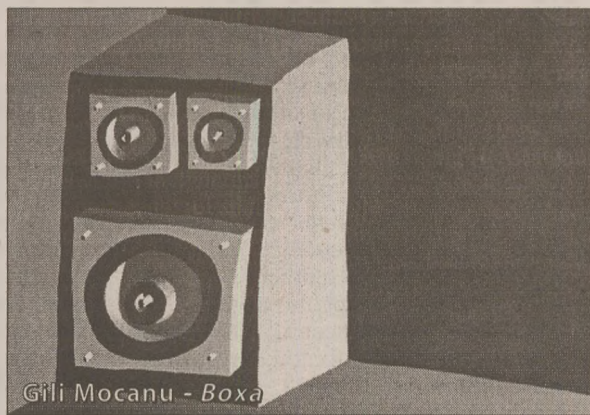
De la bun început, Vlăduță a stat departe de lumea artei lui Câlția și nu s-a lăsat sedus nici de spectacolul ei cromatic și nici de epica ei cu accente suprarealiste, fantastice și metafizice. Extravertirii lui Câlția, vitalității lui debordante și poftii irepresibile de a sonda inconștientul și visul, Bogdan Vlăduță le-a răspuns cu o imagine ternă, aproape monotonă, chiar și atunci când pretextul era figurativ. Se putea observa limpede, încă de la primele sale ieșiri în lume, că gestul tânărului pictor este mai liber și se manifestă mult mai firesc în registrul grav, meditativ și interiorizat. Dar această opțiune pentru tonul surd și pentru enunțul discret nu excludea cu totul materia cromatică și substanțialitatea picturii. O anumită voluptate a tușei și o bună comunicare cu materialitatea ei erau vizibile fără a fi, însă, exhibate ca o preocupare specială.

Toate aceste elemente expresive și formale, ușor de inventariat ca marcă stilistică din pricina unei anumite seriozități a enunțurilor, au fost supuse, rînd pe rînd, unui joc al abandonurilor și recuperărilor. Iar dacă abandonul nu a fost total, și nici recuperarea definitivă, înseamnă că acestea au supraviețuit tacit în esență și au trecut doar prin anumite prefaceri de suprafață, nelipsite nici ele de semnificație.

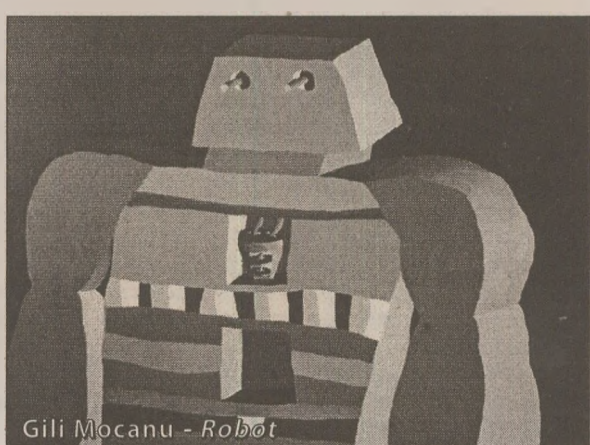
Gili Mocanu

Absolvent al clasei Mihai Mănescu / Stela Lie, adică al unei clase de grafică, el se așază, oarecum natural, într-o dublă ipostază: mai întâi, în acel spațiu al acuității privirii și al pregnanței expresiei legate nemijlocit de perspectiva graficianului și, în al doilea rînd, în lumea voluptuoasă și densă a culorii pe care vocația pictorului o subînțelege în mod natural. Acest dualism constitutiv, dacă îi putem spune așa, se regăsește deopotrivă în gîndirea plastică a lui Gili Mocanu și la nivelul construcției propriu-zise a imaginii. Pe de o parte, pictura lui are tonalități grave, materialitatea ei este densă și marcată de o anumită stare de melancolie, iar, pe de alta, disponibilitatea sa de a construi se sprijină pe o anumită ordine de tip grafic. Între aspirația către o anumită geometrie, către o rigoare modulară a structurilor imaginii, și abandonul într-un senzorialism frust, legat de însăși natura tactilă a substanței cromatice, Gili Mocanu se manifestă cu o exemplară libertate și cu o evidentă bucurie a jocului, însă totul se petrece într-o perspectivă afirmativă, una care extinde limitele limbajului fără a atenta la însăși existența acestuia, așa cum se întîmplă de multe ori în experiențe similare. Cu alte cuvinte, pictorul testează în mai multe direcții capacitatea picturii de a acoperi zone diferite ale expresiei, dar prețul acestor investigații nu este negarea și distrugerea limbajului, ci, dimpotrivă, consolidarea lui prin diversificare. Construindu-și întregul discurs pe această plajă enormă care este intervalul dintre valorile asumate ale unei sensibilități aproape sălbătice și rigorile unei gîndiri al cărei punct final este epura geometrică, Gili Mocanu își face, implicit, un autoportret de o remarcabilă autenticitate și pregnanță. Unul așezat pe valori polare, dar a cărui unitate profundă rezidă tocmai în capacitatea artistului de a găsi punctul unui echilibru dinamic și fertil. ■

P.S. Îi cerem scuze dlui Bogdan Vlăduță pentru absența ilustrației. Cititorii *R.L.* pot găsi în numere mai vechi ale revistei reproduceri după lucrările d-sale.

Gili Mocanu - Boxa

Gili Mocanu - Robot

meridiane

La 26 aprilie 1946 se stingea la Innsbruck, în Austria, unul din cei mai tipici reprezentanți ai exilului interior din timpul celui de al treilea Reich, filosoful Hermann Keyserling. Abia refăcut după o lungă boală care-l ținuse la pat în ultimele cumplite luni ale războiului (în bombardamentele căruia își pierduse, împreună cu nenumărate cărți, manuscrise și documente, locuința din Darmstadt), tocmai lansase invitațiile pentru o nouă întâlnire internațională sub egida Școlii de Înțelepciune, pe care se simțea capabil s-o relanseze după doisprezece ani de tăcere forțată.

Prezentăm în aceste pagini două fragmente din capitolele finale al unui volum de tinerețe – *Nemurire* (1906), și al ultimei sale lucrări – *Cartea Originii* (apărută postum în 1949), având drept numitor comun două constante etice ale viziunii gânditorului de la Darmstadt: respectul în fața insondabilului, a misterului ultim, constituind pentru el elementul definitoriu al existenței umane – și preocuparea pentru sensul ascendent pe care „justa atitudine launtrică” ar trebui să i-l imprime acesteia.

Individ și viață

...Gonim fără preget spre viitor, ne poticnim în cele din urmă de propriul mormânt. Voința noastră cea mai intimă năzuiește tot atât de imperios înainte, pe cât ne împinge natura în fuga ei impersonală. Nu vedem în diversele noastre stări decât etape de tranziție, iar o etapă de tranziție a fost până la urmă întreaga noastră existență...

Viața este devenire, mișcare. Orice element concret apare doar ca să piară. O clipă o îngroapă pe cealaltă. Un impuls instinctiv ne împinge spre viitorul neștiut. Omul se schimbă de la un prezent la altul. Moare de la un prezent la altul. Nicio stare nu e statornică. Începe copil, sfârșește moșneag. În fiecare stadiu, lumea-i apare altfel, el însuși este un altul. Iar dacă-n ultimul ceas își face bilanțul întregii sale vieți, descoperă că persoana muribundă nu e aceeași cu cea născută cândva: ea a parcurs tot atâtea existențe separate, câte clipe a numărat durata vieții sale. Care a fost elementul persistent în disoluția de neoprit – lucrul pentru care el a trăit, de dragul căruia s-a ostenit, a cărui veșnică supraviețuire și-a dorit-o? – Acesta nu era el însuși; era ceva suprapersonal.

Viața este devenire, mișcare. Orice element concret înfloarește doar pentru a se ofili. O clipă o îngroapă pe cealaltă. Așa îl îngroapă un individ pe celălalt. Viața merge mai departe peste cadavre. Generațiile se urmează una pe alta într-o goană amețitoare. Un instinct orb îi poruncește vieții să se jertfească viitorului nenăscut. Toate fapăturile năzuiesc să meargă înainte, spre țeluri îndepărtate, pe care abia dacă le cunoaște cineva și pe care nimeni dintre cei ce trăiesc la un anumit moment nu le va atinge. Pentru ce trăiesc indivizii? Nu pentru ei înșiși. Ce este elementul persistent în goana de neoprit – elementul persistent pentru care trăiesc ei, de dragul căruia se ostenesc, a cărui veșnică supraviețuire și-o doresc? – Nu indivizii, nici cei din ziua de azi, nici cei de mâine și poimâine; el este ceva supraindividual.

Viața este devenire, mișcare. Orice element concret se naște numai pentru a înceta. O clipă o îngroapă pe alta. Așa o îngroapă și o specie pe alta. Specii care au stăpânit cândva lumea astăzi nu mai există. Și noi oamenii vom dispărea cândva. Cu toate astea, ceva ne împinge irezistibil și conștient înainte. Idealul nostru se află în viitorul cel mai îndepărtat – într-un viitor care se află poate dincolo de genul uman. Noi vrem progresul, până la urmă – progresul dincolo de umanitate. Nu putem sta pe loc. Nici un tip biologic n-a putut aceasta. Toate speciile gonesc spre nimicire. Care este elementul persistent în disoluția de neoprit – lucrul pentru care ele trăiesc, de dragul căruia se ostenesc, a cărui veșnică supraviețuire și-o doresc? – Nu sunt tipurile existente la un moment dat, genurile și speciile; este viața veșnică însăși.

Astfel, pretutindeni ni se oferă același spectacol. Existența individuală în schimbarea stărilor și stadiilor ei oglindește procesul speciei, iar procesul speciei, trecând peste cadavrele indivizilor – progresul vieții.

Priviți valul uriaș al oceanului! Mereu egal cu sine, se rostogolește înainte, fără greș spre țeluri necunoscute. Pare neclintit, dens și consistent ca o stâncă, și totuși: în fiecare clipă substanța lui se schimbă. Fiecare secundă modifică apa din care este alcătuit. Care este persistența valului? O putem vedea, o putem auzi vîind, dar n-o putem prinde; ea ne scapă. Orice lucru pe care se poate pune mîna e nestatornic. Numai direcția mișcării persistă. Ce este direcția?...

Cu valul acesta seamănă existența umană. În orice clipă persoana conștientă alcătuiește creasta ei. Ea pare mereu aceeași. Și totuși ea constă în fiecare clipă din alte elemente. Numai în schimbare se manifestă modul ei de a fi.

Cu valul acesta seamănă viața. Ea se aruncă spre viitorul obscur, mereu egală cu sine, doar rareori poate oprită de stânci, schimbându-și puțin direcția. Valul pare pretutindeni același: și totuși constă în fiecare clipă din altă substanță. Care e persistența valului? Ea nu poate fi percepută. Tot ce e perceptibil e nepersistent. Ce este direcția?... Ce este Viața? – O putem vedea, o putem simți, de priceput n-o putem pricepe:

În fața lui cuvintele se-ntorc
Ca și gândirea, fără să-l găsească...
(*Taittiriya – Upanișad 2, 4*)

Orice filosofie sfârșește cu resemnarea în fața celor de necercetat, cu respectul în fața misterului.

Miracolul

Pentru fiecare om în parte, nu există decât un singur criteriu al adevărului: *evidența* nemijlocită, excluzînd subiectiv orice îndoială. Dar nici obiectiv, în sensul valabilității pentru toți, nu există vreun alt criteriu: demonstrația cea mai completă rămâne neconvîngătoare și ca atare nulă în fapt, dacă nu este percepută ca evidentă. Ce multe lucruri pe care, pornind de la dovezi aparent incontestabile, o epocă sau alta le-a socotit deasupra oricărei îndoieli, nu s-au dovedit mai târziu inexistente sau false! Pur și simplu, nu numai cercetare lipsită de premise, dar nici înțelegere lipsită de premise nu poate exista. Iar numai atunci când premisele sunt complet conforme cu realitatea, evidența rezultatelor dovedește un adevăr obiectiv.

Cât privește multe explicații științifice care au fost și mai sunt încă socotite evidente, ele pot concura în absurditate cu cele mai extravagante superstiții. Să ne gândim numai (ca să facem abstracție de *generatio aequivoca* din timpurile mai vechi, după care anumite viețuitoare s-ar fi născut spontan din nămol) la teoria descendenței omului: dacă ea s-a produs efectiv așa cum afirmă Darwin și mai ales Haeckel, atunci ea reprezintă un miracol mult mai mare decât susține mitul biblic al facerii. În orice caz, explicația „științifică” e mult mai greu de înțeles. Asume, în vreme ce omul, prin analogie cu ideile care-i vin în fiecare clipă și cu posibilitatea de a crea stări de fapt prin intermediul cuvîntului, poate în fapt înțelege foarte bine lucrarea Dumnezeuului creator – se pune doar întrebarea dacă El a existat sau nu în sensul presupus – este de-a dreptul de neînțeles cum putea o reptilă să se transforme prin adaptare și selecție naturală într-un mamifer și finalmente în omul determinat spiritual. Același lucru este însă adevărat despre *orice* explicare a lumii pe așa-numite baze științifice. Ele toate, chiar și obiectiv cele mai probabile dintre ele, sunt de-a dreptul și cu desăvîrșire de neînțeles. Cu toate astea sunt evidente pentru milioane de oameni, fiindcă acestor milioane „explicația intelectuală în genere” le ajunge așa cum le ajungea înainte revelația religioasă pe care Biserica o garanta ca adevărată. Mai departe ele nu întrebă și nu vor să întrebe; dacă insiști, se supără cu adevărat. Atât de mult țin de domeniul artificialității premisele inconștiente, și prin aceasta sustrasese oricărei discuții posibile, ale celor mai mulți dintre oamenii care gândesc.

Toate epocile preștiințifice distingeau involuntar – și

Hermann Keyserling

Școala de înțelepciune

la fel o fac și astăzi toți oamenii naivi, care judecă pornind de la trăirea launtrică, iar nu de la vederi intelectuale – în același sens în care noi distingem între lucrul științific dovedit și cel inexistent sau îndoielnic, *între lucrul de la sine înțeles și miracol*. Orice lucru pe care experiența repetată îl evidențiază drept real sau valabil, pentru epocile acelea se înțelegea de la sine. Tot restul însă era un miracol. Această concepție avea imensul avantaj că, față de orice element neobișnuit, trezea *uimirea*, „parte cea mai bună a omului” (Goethe), în vreme ce așa-numita dovadă științifică omoară uimirea și prin aceasta semnificația launtrică pentru om. Categoria „de la sine înțelesului” nu are ce-i drept asemenea avantaje. Dar ea ne ferește cel puțin de puneri greșite ale unor probleme.

Următorul progres important pe drumul percepției launtrice a lumii și al realizării semnificativului în noi și în afara noastră eu îl văd astfel într-o restaurare a credinței în miracole. Doar că, pe treapta de conștiință astăzi atinsă nu doar anumite fenomene particulare trebuie socotite miraculoase, ci *toate*. Ceea ce contează aici nu sunt stările de fapt, mai mult sau mai puțin obișnuite ori plauzibile, ci atitudinea fundamentală a omului. Marile spirite ale vremurilor anterioare au văzut deseori aici corect. Astfel Sfântul Augustin scria: „Miracolul nu contravine naturii, ci naturii cunoscute de noi.” Iar Jean Paul: „Miracolele Pământului sunt legile Cerului.” Cel ce pune un accent deosebit pe vreo stare particulară de fapt care sare în ochi mai mult decât altele, nu dovedește decât predominanța a curiozității și neînțelegere pentru miracolul creației în genere. Cel ce este uimit în fața unui miracol renunță mai întâi la orice eliminare prin explicare; căci explicarea uzuală, care-i satisface pe cei mai mulți, nu este efectiv a face ceva inteligibil, ci tocmai „eliminare prin explicare”, iar asta înseamnă anularea trăirii prin faptul că obiectul ei este împins pe linia moartă a teoriei generale și lipsit astfel de conținutul lui de unicitate și semnificație. Aici prototipul îl constituie comportamentul copiilor: aceștia întreaba necontenit, fără însă a vrea cu adevărat să știe; ei vor să audă cuvinte, a căror acțiune magică asupra conștiinței lor le erealizează lucrul neliniștitor. Ceea ce neliniștește este însă orice element concret și unic, îndată ce el este lasat să rămână astfel, deoarece el stă ca ceva străin în fața receptivității omului. Asta este valabil chiar și desigur în propria faptură concretă: atracția exercitată de teoria descendenței omului din maimuță constă în aceea că fiecare putea să fie înțeles de-acum drept caz particular a ceva general și să fie astfel dezbrăcat de deconcertanta sa unicitate. Cel care privește însă drept miracol tot ceea ce vede și trăiește, acela se dezbracă prin aceasta de toate prejudecățile, rezervele și inhibițiile care îngreunează sau fac cu neputință trăirea integrală. Integralitatea lui concretă se deschide complet față de integralitatea concretă care-i stă în față și-i este prezentă.

m e r i d i a n e

Pentru îndrăgostit, iubita ca trup, suflet și spirit este un miracol: el, și nu observatorul științific, care subordonează particularul unor concepte generale, o realizează cu adevărat. Cea mai simplă reacție chimică, de pildă obținerea unui precipitat întunecat dintr-un lichid de culoare deschisă după adăugarea unei picături dintr-un lichid tot atât de deschis la culoare, este, perceput fără preconcepții asupra producerii sale, un miracol, de nepătruns în geneza sa. Ceva asemănător este cu atât mai mult adevărat despre apariția vieții pe pământ, despre nașterea și configurarea fiecărei vieți în parte, despre moartea și mai ales despre apariția și dispariția, de la o eră geologică la alta, a unor creaturi mereu noi. Aceste transformări și creații noi sunt miracole mai mari decât tot ceea ce a născocit vreodată imaginația unor oameni. În nici un fel nu poate fi înțeles cum a irupt Spiritul în viața preexistentă, cum au putut valorile spirituale să devină determinante. În raport cu toate aceste manifestări miraculoase nu există decât o

singură cale de participare posibilă: pornind de la *propriul* miracol, de la miracolul *din sine*. Cum fiecare om, în calitate de creatură și ființă la rândul ei creatoare, este un miracol, prin centrarea pe acest element miraculos este posibil a realiza launtric ceea ce nu poate fi nici explicat, nici redat prin cuvinte. Toți misticii au vestit inexprimabilul viziunilor și trăirilor lor. Dar oare același lucru nu este valabil și despre lucrurile cele mai normale, familiare oricui? Iar dacă acestea nu par uimitoare, nu este oare doar fiindcă cei mai mulți oameni sunt obtuși, și nu remarcă în genere decât noutatea în sine, fiindcă pentru ei senzaționalul este singurul care le poate trezi atenția?

Cu adevărat, numai cel uimit este atât de complet deschis, încât să observe totul la obiectul care-i stă în față, încât totul, chiar și cel mai mic lucru, să-l frapeze și să-i apară ca plin de semnificație, încât să fie atins de toate forțele care ies din acest obiect. Doar el este imun față de cel mai fatal pericol care amenință realizarea: cel al bagatelizării. În trecut, atitudinea pe care eu am delimitat-o aici drept cea a uimirii în opoziție cu explicarea a fost de cele mai multe ori desemnată prin cuvântul *respect* sau *venerație* (*Ehrfurcht*). Efectiv, în contextul acesta respectul este și el totdeauna necesar, iar atitudinea celui plin de respect este foarte înrudită cu a celui uimit. Foarte înrudită, dar nu identică. De aceea, în loc să aducem la același numitor respectul și uimirea, e mai bine să contemplăm și să cultivăm virtuțile particulare ale amândurora, căci eu mă refer la amândouă. Cel uimit, fiind cel mai pregătit să observe totul, este cel mai ferit de pericolul de a-și acoperi și, la limită, a-și anula trăirea prin explicații și alte abstracțiuni. De aceea orice mare cercetător al naturii a fost în primul rând un ins capabil de o intensă uimire. Cât despre cel plin de respect, lui îi este proprie calitatea particulară că el nu trăiește lucrul care-l uimește ca pe un obiect abstract (*Es*), ci ca pe un *Tu*, iar prin asta recunoaște ca fiindu-i cel puțin egal în drepturi totul, chiar și cel mai mic lucru – oricât de mult ar sta după toate aparențele mai prejos de el – dar, ori de câte ori este posibil – ca fiindu-i superior; așa încât să-l poată venera. Starea de venerație este însă cea mai pozitivă dintre toate stările, ba chiar, din punctul de vedere al celui ce vrea să progreseze, singura stare necondiționat pozitivă, *deoarece este cea a mișcării total ascensionale*. Dacă un om venerază ceva sau pe cineva ca fiind superior – indiferent dacă obiectiv este sau nu vrednic de venerație – acesta îl atrage, precum Eternul Feminin al lui Goethe, involuntar în sus. Prin aceasta se inițiază o evoluție ascendentă care nu este prefigurată în nicio altă stare – bunăoară cea a setei de glorie, a dorinței de a făptui, a voinței de biruință, a setei de cunoaștere, căci doar cel care, din aplecare spre ceva mai înalt, se leapădă de ceea ce este la un anumit moment poate deveni mai mult decât este; cei care năzuiesc fără a fi plini de venerație vor însă să biruiască rămânând cei care sunt. Iar cel care nu e decât uimit, fără a simți venerație, nu-i dă posibilitatea obiectului care-i stă în față să-și exercite asupra lui toate potențele. Angelus Silesius cânta:

Omule, în ceea ce iubești,
În aceea te vei preface:
În Dumnezeu, dacă-l iubești pe Dumnezeu,
Și în pământ, dacă iubești pământul.

Maestrul silezian trebuia să spună venerație în loc de iubire, sau cel puțin iubire plină de venerație, – atunci ar fi rostit ceva necondiționat adevărat. Tot așa, în multcitata frază "înțelegi numai ceea ce iubești", iubirea ar trebui înlocuită prin înclinație însoțită de respect și venerație. Prin aceasta și evlavja religioasă capătă un sens nou și singurul corect; ea înseamnă zăbovire pe lângă cel venerat drept miracol. Miraculoasă trebuie să fie însă orice învățătură religioasă, miracole trebuie să facă religia pentru ca sensul ei să se împlinească, căci sensul și scopul ei este tocmai să-l unească launtric pe om cu ceea ce stă foarte sus deasupra lui. Aici exactitatea nu contează defel, ci numai semnificația.

Dacă lipsa de respect a epocii științifice i-ar fi făcut măcar pe oameni mai știutori! Dar contrariul este din păcate adevărat, experiența ultimelor decenii a arătat-o. Lipsa lor de respect i-a făcut pe oameni, înainte de orice, orbi față de valori. Nimic superior nu se poate revela dacă nu este

primit cu respect. În fața orbirii și a obtuzității, adevărul și binele nu au nicio putere. Nici măcar Dumnezeu nu poate face nimic, dacă El nu este băgat în seama, pentru cel lipsit de ochi, Soarele luminează degeaba. De aceea e de milioane de ori mai important să-i înveți pe oameni respectul, decât să-i faci părtași la cunoaștere. Numai datorită acestei virtuți poate inferiorul să participe la ceva superior și să evolueze în direcția aceluia. Ceea ce este însă primit cu uimire și respect acționează asupra sufletului și a spiritului ca miracol.

Cât de bogată este lumea celui pentru care exista multe miracole și mult miraculos, în comparație cu cea a materialistului prozaic! Toată viața l-am invidiat pe superstițiosul sincer, pentru care însemna mult dacă o pasăre zboară din dreapta, dacă ceva este întreprins vinerea; în particular l-am invidiat toată viața pe cel cărui o țesătură de superstiții înrădăcinate în tradiția locului îi transfigurau banalitatea și trivialitatea harăzite oricărui om, din care consta, obiectiv privită, viața lui, până la ceva înalt semnificativ. Cu cât mai bogată este viața celui care prin intermediul elementului empiric-cotidian trăiește ceva autentic transcendent. Deja Rusia țaristă, în a cărei atmosferă am crescut eu, era în cotidianul ei îngrozitor de pustic. Dar cât de luminoasă părea tocmai pe fundalul acestei pustietăți orice zi de sărbătoare a unui sfânt. Dintr-o profundă conștiință verbală, rusul credincios al acelei lumi prabușite numea "luminoasă" orice zi de sărbătoare (*svetlîi prazdnik*): o lumină launtrică transfigura dezolarea actuală pornind de la credința într-o altă lume, care o putea atinge pe cea de aici.

Tocmai această expresie nouă pentru un nou sens este ceea ce, în opoziție cu fenomenele firești, se numește miracol. Niciun miracol n-a schimbat vreodată ceva din elementele empirice ale desfășurării faptelor; chiar în cazul teofaniei cu efectele cele mai catastrofale, știința ar trebui să fie fundamental în stare să descrie exact mersul lucrurilor și să-l încadreze în contextul legilor cunoscute. Dar nu calea contează, ci sensul care înseamnă irupția unei alte lumi. Și astfel, esențialul din cult, din ziua de sărbătoare și așa mai departe nu este respectiva *practică*, care poate fi expresia superstiției pure sau a ficțiunii pure, ci realitatea diferită de cea a zilei obișnuite, realitate pe care cel cu atitudinea corectă o trăiește prin intermediul aceleia. Cel care trăiește în credință fie și numai anul bisericesc, așa cum a fost el înțeles de cei care au creat aceste forme, trăiește altceva, și anume realmente altceva, decât cel pentru care acest exercițiu nu înseamnă nimic. Aici începe deci posibilitatea miracolului propriu-zis, strict delimitabil de orice fenomen firesc.

Omul trebuie să fie launtric activ ca spirit, pentru a putea primi. Dar pe de altă parte, sufletul trebuie să-i vină acestuia de bună voie în întâmpinare, pentru a fi fecundat. Orice găsire a sensului este în realitate o conferire de sens, dar conferirea supremă nu conferă sensul propriu, ci pe cel al unui "Altcuiva" dător de sens. Tot astfel, oricât înțelegere este acțiune creatoare, orice luat este un dat – de aici dificultatea pentru cei mai mulți de a primi cadouri – orice vedere e un desen, orice auzire un discurs sau un cântat, orice suferire o supremă activitate; căci numai cel ce se dăruiește de bună voie lucrului care-l face să sufere are parte desăvârșită de suferință. Și exact așa cum iubirea evocă iubire, încrederea creează încredere, curajul derealizează efectiv pericolul și invers, lășitatea întărește efectiv sufletul adversarului, tot astfel întrebarea mută a celui uimit este cea care evocă răspunsul benevol al Cosmosului, iar smerenia celui plin de venerație este cea care înduplecă instanțele de obicei inaccesibile să se aplece de bună voie asupra oamenilor.

Alegerea liberă înseamnă cu adevărat cuvântul cosmic ultim. De aceea este adevărat ceea ce înțelepciunea chineza a formulat astfel: Lumea arată așa cum sunt oamenii. O lume care reneagă miracolul devine pustie și goală. O lume care disprețuiește spiritul devine realmente lipsită de spirit. O lume care nu crede decât în mecanică se transformă în mașină. Omul care-și reneaga originea, își taie efectiv legătura cu ea. Prin aceasta, libertatea se dovedește însă primul, ca și ultimul cuvânt al omului. Acesta însă este cel mai mare dintre toate miracolele care pot fi concepute.

Prezentare și traducere de
Mihnea MOROIANU

Cu doamna Burckhardt și doamna de Reynold

meridiane

Poeți contemporani din Marea Britanie

Polly Clark

Am cunoscut-o pe poeta britanică Polly Clark cu ocazia rezidenței mele literare în Cove Park, Scoția, în mai 2006. A fost un privilegiu că am putut discuta - cu ea și cu soțul ei, Julian Forrester, un rafinat om de cultură - în casa lor din Kilcreggan, pe țărmul Loch Long, nu departe de Glasgow. Ospitalitatea și atenția lor au fost dublate de bucuria interesantelor discuții despre poezie și viață, despre lumea de azi și despre România din câteva seri care vor avea mereu un loc aparte în memoria mea afectivă. Sunt foarte bucuroși că am prilejul să o prezint acum pentru prima oară cititorilor români de poezie și sper că momentul acesta îi va fi de bun augur. Polly Clark s-a născut la Toronto în 1968 și a crescut în Cumbria, Lancashire și pe coastele Scoției. A avut mai multe slujbe, între care și pe acelea de supraveghetoare la o grădină zoologică din Edinburgh sau profesoară de engleză în Ungaria. În 1997 a obținut premiul "Eric Gregory", iar prima ei culegere de poeme, "Kiss" (Bloodaxe, 2000), a fost inclusă în prestigioasa listă "Poetry Book Society Recommendation". A doua carte, "Take Me With You" (Bloodaxe, 2005), a fost nominalizată pentru premiul "T.S. Eliot". Polly este interesată de poezia altor țări și a inițiat un proiect de traduceri în care sunt implicați, pentru început, poeți din China și Marea Britanie. Își împarte timpul între coasta de vest a Scoției și sudul Angliei. (V.B.)

Dumnezeul poeziei

are părul de aur
și poartă un inel de aur.

El duce o valiză roșie
în care două perechi de pantofi

calcă într-o parte, strâmb, pe călcăie.
Îi plac lucrurile.

Dumnezeul poeziei spune
Vrei sau nu vrei să fii aici?

Stăm împreună întinși
într-o cameră fadă.

Suntem amândoi de acord că trebuie
să umplem această pagină albă.

Lexicograful termină litera P

Va fi o petrecere când vor termina cu litera P,
spune el. Este un lexicograf angajat cu ora,
dar în inima lui el este de fapt un poet. Iau o gură de
cafea
și mă întreb cum poate ieși teafăr din palatul-închisoare,
prin tunelul secret al lui O sau prin labirintul lui Q.
El este un palimpsest: umbrele literei F sunt în mâinile lui,
ca și leșinata gravură a lui K,
sau bucla profundă a lui C.
Cu această mulțumire el abandonează literele
una după alta,
îndrăgostit de *vechi*, după ce se bucurase de *modern*,
un panteist care nu-i mai răspunde lui Dumnezeu.
Aș vrea să-i spun: "Ia-mă cu tine!".
Sunt pasionată de litera P,
am palitații când mă gândesc la perfecțiune; cred
în paradis, cred în tot ce-i veșnic
(și în nenumăratele posibilități), astăzi sunt o anemonă,
măine o amantă. Pot învăța să stau liniștită.
A venit și o pauză.
Pare tulburat, așa cum dă la o parte, bosumflat, ceașca
de cappuccino.

Nici măcar nu mi-am schimbat numele, spun
Te rog.

Mireasă

A aparține cuiva înseamnă a fi partea aleasă,
în locul potrivit, la momentul potrivit,
conform planurilor cele mai bune și dispuse
în ordinea corectă.
Astăzi cartea nu s-a deschis la pagina care trebuia,
lumina, chiar dacă insuficientă acum iarna, este
bună,
iar corpul și gândurile mele se simt bine:
capul îmi este fixat pentru totdeauna ca într-un
filet.
Am fost copil. Am ieșit în mijlocul vieții,
cu frică față de inima ei care bate uneori greșit,
față

de cuvintele ei corecte,
față de corectitudinea ei nemiloasă.
Am tipat. Am tânjit după ea.
M-a îmbrățișat.
Iată ce înseamnă să aparții:
părăsesc țărmul unde mi-am petrecut viața.
Pretențiile mele de a rupe sau opri valurile
sunt compromise de păsările de mare care m-au uitat.
Este un ponton nu departe. Aaug

de fiecare dată câte un punct stâncos
la harta mea ciudată.
Este o mână pe umărul meu.

Viața mea, marea

A fost un timp când m-am simțit pustie,
iar viața mea era nesățioasă: mă înfășura cu totul,
chiar dacă eu nu aveam nimic să-i ofer.
Urla în camera mobilă în care locuiam,
și îi zgâria literalmente pe îndrăgostiții care veneau acolo,
ca să vadă din ce era făcut trupul lor, retrăgându-se
spășită apoi când afla că erau plini de aur și sânge.
Am fost slabă și mi-am mințit viața.
A suspinat la țărm când am plecat, având o mină
răvășită și o respirație grea.
A jurat să bea ca să moara.
Eu am spus câte ceva către cer și soare.
Am fost liberă ca o fantomă. Apoi n-am mai vorbit.
M-am ascuns în mulțime și într-o limbă nouă.
Uneori telefoanele vor fi sunat când tocmai plecasem,
uneori scrisorile vor fi sosit rupte în bucați.
Nu i-am vorbit vieții mele niciodată, iar ea
nu m-a găsit; cu excepția unei nopți în care am stat treaza,
iar ea a dormit în brațele mele ca un pește frumos.

Când închid ochii

Când închid ochii ploaia se revarsă
ca ploaia pe geamul unei case străine,

corpul tău este moale și stingher,
ca și cum toată durerea s-a terminat;

te țin cu grijă, ca pe un supraviețuitor, țin
ființa ta în mâinile mele ca pe un nisip cald;

când închid ochii
cuvintele se revarsă ca o ploaie
venită prima oară în niște locuri uscate.

Prezentare și traducere de
Vasile BAGHIU

 CARTIER în toate librăriile bune

Alain ROBBE-GRILLET

Cuvânt înainte la o viață de scriitor

Marguerite DURAS

Moderato cantabile

Alain ROBBE-GRILLET Cuvânt înainte la o viață de scriitor

Marguerite DURAS Moderato cantabile

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

m e r i d i a n e

Noutăți din cinema

● Steven Spielberg și-a anunțat două proiecte foarte diferite. Unul e un film SF bazat pe teoria găurilor negre care ar permite, conform unor fizicieni, călătoria în timp (un subiect drag cineștilor și destul de mult exploatat, dar autorul lui *E. T.* visează să facă ceva cum nu s-a mai văzut). Al doilea, mai cu picioarele pe pământ, e o a patra serie a aventurilor lui *Indiana Jones*, cu Harrison Ford.

● Frații Paolo și Villono Taviani lucrează la un scenariu după romanul Antoniei Arslan *Ferma ciocirliilor*, care povestește istoria unei familii de armeni în ajunul genocidului săvârșit de turci începând din 1915. Distribuția a fost deja stabilită, rolurile principale fiind încredințate lui Tcheky Karyo, André Dussolier și Paz Vega (eroina din *Vorbește cu ea* al lui Almodóvar).

● Ce prostii își mai dispută celebritățile? Brad Pitt în calitate de actor și producător s-a luptat cu Leonardo di Caprio, aflat și el în fruntea unei societăți de producție, pentru drepturile de ecranizare (aproape un milion de dolari!) a unui roman apărut toamna trecută în S.U.A., *World War Z*. A cîștigat Brad Pitt și el va fi cel care va face filmul horror ce are drept personaje niște morți-vii canibali.

Neobosita JCO

● La 68 de ani, Joyce Carol Oates continuă să fie cea mai prolifică scriitoare americană: în fiecare an publică între două și patru cărți noi, sub propriul nume și sub pseudonimul Rosamond Smith. Bibliografia ei numără

pînă acum peste 80 de volume, în toate genurile: romane (vreo 30), culegeri de nuvele, piese de teatru, eseuri, plachete de poeme, cărți pentru copii, toate în tușe sumbre, pline de „zgomot și furie”. Pe lângă toate astea, are timp să țină și cursuri la Princeton. Cu toate că nici cititorii, nici critica nu reușesc să țină pasul cu amețitorul ritm al publicării cărților ei, iar gustul obsesional pentru violență și oroare i-a adus destule imputări, Joyce Carol Oates merge înainte: la toamnă îi vor

apărea în librăriile americane două cărți noi, *After the Wreck* și *Black Girl/ White Girl*, la care a făcut deja corectura, iar în timpul verii va lucra la un volum de nuvele (tot sumbre și crude, desigur), contractat pentru iarna 2007.

Contesa Elgin

● Născută în 1778 în Scoția, Mary Hamilton Nisbet s-a căsătorit la 21 de ani cu Thomas Bruce, conte Elgin, care, în afara titlului nobiliar nu avea decît datorii. Salvarea lui a fost intrarea în diplomatie: a fost numit ambasador al Marii Britanii la Atena care, în 1802, era toată în ruine, sub ocupație turcească, și cu o populație de doar o mie de locuitori. Pasiunea pentru Antichitatea elină a contelui și contesei Elgin i-au făcut să cumpere de la turci faimoasele frize ale Parthenonului (transformat de aceștia în pulberarie) și așa s-a ales British Museum cu una din comorile lui cele mai valoroase. Frumoasă, spirituală și bogată, Mary Elgin avea acum totul pentru a plăcea și nu se priva de nici o bucurie. Dar fericirea ei nu a durat: soțul i-a fost încarcerat în Franța de Napoleon, fiul i-a murit la vîrsta de cinci ani, iar soacra i-a devenit cel mai aprig dușman. Mary a surmontat aceste necazuri cu ajutorul celui mai bun prieten al soțului, Robert Ferguson. În 1808, divorțează de contele Elgin și se mărită cu Robert, continuînd pînă la moartea survenită, în 1855, să alimenteze bîrfele și să-și urmeze deviza „Mereu mai bogată, mereu mai frumoasă”. Seducătoarea Mary a făcut și o cucerire postumă: la 150 de ani de la moarte a stîmmit interesul scriitoarei Susan Nagel care i-a consacrat o biografie sub titlul *Contesa și Parthenonul* (Ed. Lattès).

Decana literaturii polițiste

● Industria romanelor polițiste e dominată în ultimele decenii de femei. De ce aceste profesioniste ale genului, pe urmele Agathe Christie, țin capul de afiș în topurile de librărie din multe țări, mai ales în vacanță, de ce numele lor s-au impus în detrimentul bărbaților cu aceeași specializare, rămîne socio-psihologilor să explice. Am mai scris în această pagină despre harnica Ruth Rendell, autoare, pînă la 76 de ani, a 60 de romane și care continuă neobosită să scrie. E totuși mai tînără cu 10 ani decît P. D. James, decana respectată a „reginelor crimei” din Anglia, înobilată și ea cu titlul de baroană și care, de la vîrsta de 17 ani e, după cum declară, „posedată de demonul scrisului și de gustul intrigilor bine construite”. Provenită dintr-o familie burgheză, Phyllis Dorothy a fost constrînsă de tatăl ei să părăsească școala la 16 ani, iar după căsătorie a lucrat ca funcționară la Ministerul de Interne. Dar funcționara model imagina în secret intrigi subtile și perverse, în centrul cărora se afla inspectorul poet Adam Dalgliesh (botezat cu numele profesorului ei de engleză de la școală). Cînd a implinit 40 de ani, respectabila doamnă s-a hotărît să trimită unui editor manuscrisul romanului *Cu fața acoperită*. Succesul a determinat-o să continue: Adam Dalgliesh a avansat de-a lungul anilor de la inspector la comisar și apoi la comandant, iar autoarea lui a făcut și ea o carieră fulminantă, devenind celebră în toată lumea, bogată, cu locul ei în Camera Lorzilor și o plăcută viață mondenă. Cu aspectul ei respectabil de bunică britanică, doamna de 86 de ani (care se laudă cu o dantură intactă și o sănătate de invidiat) scrie zilnic, ultimul ei roman, *Farul*, denotînd o forță, o vioiciune și o capacitate de înțelegere a psihologiei tinerilor de azi, uimitoare. Într-un interviu acordat ziarului „La Croix”, cu ocazia traducerii la Ed. Fayard a *Farului*, P. D. James explică de ce crede ea că are un asemenea fenomenal succes pe mapamond: „Romanul polițist, după cum îl concep eu, interoghează și diferența între individul așa cum e el cu adevărat și imaginea pe care vrea să o dea despre sine celorlalți. Fiecare

dintre noi are ceva de ascuns, poartă o mască menită să-l apere – acest secret face parte din natura umană și e legat de un anumit sentiment de culpabilitate cu care trăim, cel puțin în societățile de tradiție iudeo-creștină. Apariția unei crime într-un grup uman dat face să cadă toate aceste măști, aduce la lumină minciunile, lucrurile ne spuse”. Întrebată ce scriitori au „învățat-o” meserie, romanciera mărturisește că de la Jane Austen a învățat ce e o intrigă romanească solid structurată, dar și o fină ironie, de la Graham Greene – modul de a lua în calcul dimensiunea spirituală, religioasă a experienței umane, de la Evelyn Waugh – arta dialogului, iar de la Dorothy Sayers – faptul că un roman polițist bine scris, bine construit nu aparține unui gen minor, e pur și simplu un roman bun.

Hector în Germania

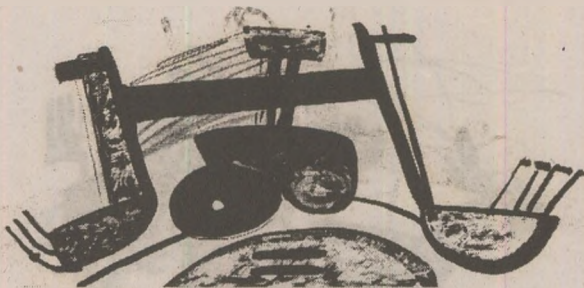
● În Germania se bucură de un succes de durată traducerea povestirii filosofice *Călătoria lui Hector sau Căutarea fericirii* de psihanalistul francez François Lelord, care din 2004 n-a mai părăsit lista de best-sellers. În topul de luna trecută din „Der Spiegel”, *Hector* se află pe locul 6, devansîndu-l pe Bernard Schlink cu ultimul lui roman, *Die Heimkehr*. Chiar editura germană care l-a

publicat pe Lelord, Piper Verlag, se arată surprinsă de amploarea succesului: a vîndut peste un milion de exemplare. Explicația criticilor nemți e că aventurile unui psihiatru în căutarea fericirii, așa cum sînt povestite de scriitorul francez „aduc ceva care nu există la noi, tratarea unui subiect serios pe un ton amuzant, ușor și proaspăt, plin de farmec destins.”

Soldatul genial

● Marele scriitor german Alfred Döblin (1878-1957), autorul unei opere vaste, culminînd cu celebrul roman *Berlin Alexanderplatz* (1929) a căzut în uitare în timpul anilor de exil în Elveția, Franța și SUA (1933-1945) și a fost ignorat după întoarcerea lui în Germania. Abia postum și-a cîștigat locul de frunte în istoria literaturii germane și recunoașterea mondială. Dar el nu a fost singurul geniu din familia Döblin și asta s-a aflat abia de cîțiva ani. De origine evreiască, dar convertit la protestantism împreună cu soția și cei patru copii, asimilată culturii germane, familia Döblin n-a avut probleme identitare pînă la începutul anilor '30, cînd hărțuilele bandelor de SA și nazisti a făcut-o să-și simtă iudaitatea și să plece în exil. Unul dintre cei patru fii ai lui Alfred, Wolfgang, naturalizat francez în cei șapte ani de exil în hexagon, s-a dovedit un matematician supradotat. După ce și-a susținut cu brio la Paris licența în matematică, a fost trimis pe front, în Ardeni. În 1940, într-un sat vosgian, Wolfgang s-a sinucis pentru a nu cădea în mîinile nemților. În ajunul sinuciderii, trimisese Academiei de Științe un plic sigilat, care nu a fost găsit și deschis decît în anul 2000. În plic, se afla un carnet plin de formule și ipoteze care îl situează pe soldatul Wolfgang Döblin printre geniile precursore ale teoriei probabilităților și face dovada unei minți excepționale, pasionate de ceea ce Pascal numea „geometria hazardului”. Un film documentar realizat de Jürgen Ellinghaus, *Scrisoarea pecetluită a soldatului Döblin*, ce reconstituie scurta viață a acestui savant necunoscut, a fost difuzat la 26 iunie pe Canalul „Arte”. În imagine, Wolfgang Döblin școlar la Berlin, în 1928.

literatură

„U neori mă gândesc la **România literară** ca la o lampă spre care aleargă fluturi după fluturi; se frig și cad... Oare o să mă doară?” Autorul rândurilor de mai sus, de profesie medic, își intitulează, sentimental ca un adolescent sfios, caietul cu versuri, *Sbateri de aripi*. Sunt cu totul aproape o sută de texte inegale ca valoare, cele mai multe au aerul unor cronici rimate, pe idei generale ce bântuie lumea cu importanța lor, cu urgența lor, cu prozaismul lor cotidian. Dar tot atât de multe sunt și textele mai puțin pedestre, pasteluri de iubire și sonete sensibil atinse de o aripă lirică mai pură. Sunt, toate, strânsura de-o viață a unui om cuviincios, îmbunătățit prin poezie și credință, și care încearcă să-și scuze presupusa modestie artistică prin faptul că a fost *lipsit de timp*. N-a arătat nimănui nimic din ce-a scris, n-a frecventat cenacluri, și spune că așteaptă acum cu resemnare un diagnostic. Suferiți, domnule doctor, de o sete de frumos care vă transfigurează și vă dictează uneori versuri remarcabile. Amânarea și izolarea într-un sine secret se văd, își arată efectele, în aerul de multe ori desuet al viziunii, în soluțiile stagnante la care recurgeți adesea: „Plâng cucuvăi într-un nocturn *integr*/ Dar bahice țimbaluri mă tot cer./ Nu-mi îmbrăcați toți îngerii în negru./ Nu-mi zămisliți un iad din *proprium* cer!// Va fi un timp de rugă și regrete/ Dar astăzi mă hrănesc cu munți de foc,/ Toți nervii mei zburătăcesc prin plete./ Iar caii sângelui *cabrează* de pe loc./ Mi-aleargă inima *suită sus* pe șea/ Tot chiuind pe geana de lumină/ Cu brațele întinse către stea...// Să mă strivească cerul dacă-o vrea./ Dar dacă nu, toți îngerii să vină./ Să ningă alb peste grădina mea!” Vedeți dumneavoastră, ca să rimeze neapărat *negru*, cu *integr*, când în primul vers acel *nocturn* era probabil *compact*, sau *intens*, sau *uscat*, sau *ploios* etc., poetul alege cu candoare o rimă perfectă în sine, însă cu sens forțat aici. Atenție și la *suită sus*! Pleonasmul e înflorit și prin alte locuri în textile dvs., ca și silabele de umplutură ca versul să nu calce prin hărtoape: „Că-ți vine-așa să joci fără de rost”, „e doar de-ajuns”. Ar mai fi de observat efectul straniu al unor cuvinte adaptate de poet, *ghifturi* pentru *ghifturi*, focul ce *vâlvătea*, *sfâșâe* pentru *sfâșie*, *pândituri* de fiare, și-atâtea pentru *atâtea*, *inconvoaie* pentru *incovoai*, *de-a boulea* pentru *de-a mboulea*, *ostoiat* pentru *ostoit*, *scutice* pentru *scutece*, și lista ar putea continua. Aceste scăpări se pot foarte ușor îndrepta. Dar am citit în caietul dumneavoastră și

Constanța Buzea

POST-RESTANT

câteva poeme veritabile în care dispuneți de un limbaj modern, economic, sugestiv. Unul dintre ele ar fi *Încă o zi*, cu un final admirabil, poem pe care-l transcriu cu plăcere: „Încă o zi moare pe crucea apusului/ sângerează cu capul pe umăr/ între gândurile noastre/ ca între tâlhari...// Ne întorcem acasă/ ca Maria// ca Iuda// Ca Pilat din Pont”. Frumos și înțelept e motivul din *Renunțări*. O idee înaltă palpită în *Nu puneți mâinile pe clopote când bat*, cum și un îndemn pentru noile generații care se înstrăinează periculos de valori, e de găsit în *La Tărtăria pe Mureș*. Dar și în finalul poemelor *Transplant* și *Nebunilor*. O metaforă și în *Chemare*, „Vino!/ Șiruri lungi de păsări./ Ca șiruri lungi de pluguri./ trag brazde lungi de cântec/ prin văzduh”. Ar fi de remarcat și *E toamnă*, *Prima iubire*, *Piere Gomora*. Versuri minunate sunt de găsit în *Parcă sunt o piatră*, iată unul dintre ele: „simt în mine pacea unui basm cântat”, și unul, de final, din *Senectute*: „Se-aude-o cheie răstignind o poartă”. Acestea fiind spuse, vă așteptăm într-o zi de marți, pe la orele 14, să vă recuperați manuscrisul. (Constantin Nițu, București) ✉ Ne bucurăm că ați revenit, și că ne scrieți tot din Mărgineni-Neamț, adică din locurile unde ați copilărit și ați învățat până ați intrat la liceu. Ar fi, deducem, ultima vacanță de vară înainte de trecerea într-o nouă etapă, schimbând monotonia satului cu monotonia orașului. Ceva schimbări în modul de a fi, în preocupări, în lecturi, ieșiri în larg

cu idealuri înfloritoare și satisfacții mai puțin copilărești, cu posibilități mai multe de a vă cultiva talentul literar și de a vi-l pune sub lupa unor profesori îndrumători atenți. Sunteți vizibil la începuturi, scrieți versuri nici mai bune, nici mai rele, decât vi le inspiră vârsta și experiența. La 15 ani idealurile sunt rarefiate, incerte, chiar dacă sentimentele își anunță cu intensitate dorința de a se instala pe un teren mai sigur. La 15 ani temele sunt aceleași la toți, limbajul se complică, termenii se precizează, vocabularul se extinde, cărțile sunt din ce în ce mai interesante și lecturile profitabile, în poezie, drumul abia început, cu inegalități în texte, cu metafore aceleași la toată lumea. Înarmați-vă cu multă răbdare și cu ascultare atunci când cineva se angajează să vă dea un sfat, să vă facă vreo observație pe text. Atenție să nu faceți ligamente comice, în nici un caz cacofonii („își pleacă condeiul pe hârtie” – v-am pescuit-o din poezia *Cugetări!*) Sunt și greșeli de exprimare, *va tace* și *va zace*, pentru *a tăcea* și *a zacea*. Înarmați-vă cu un Dicționar ortografic și ortoepic al limbii române, și țineți-l pe colțul mesei dumneavoastră de studiu, la îndemână. Abia de aici înainte, începând cu toamna acestui an școlar, vi se vor cere atenție și seriozitate în tot ce veți face, poezie, școală, cultură, iubiri, relații umane. Ca să vă arătăm atașamentul întreg, va vom transcrie mai jos poezia *Un stăpân fără stăpân*, unde sunt evidente erorile dar și reușitele: „Lumea toată va pleca,/ Chiar și pasul, chiar și urma./ Chiar și foșnetul va tace./ Chiar și dorul lui va zace...// Va rămâne-n urmă totul;/ În afară de iubire,/ Acea dragoste eternă/ Ne va duce-n nemurire...// Doar un strigăt va rămâne,/ Peste tot ca un stăpân./ Un stăpân avar în toate/ Un stăpân fără stăpân”. Primele două versuri și ultimele două ale textului sunt de remarcat, ele anunțând talentul și născând speranțele noastre că îl veți dezvolta într-o direcție corectă. Începeți să citiți pe alese cărți de poezie și publicații bune, pentru a vă compara cu alții, care vă seamana și care-au reușit pe acest drum plin de dificultăți. *Elogiul ploii* și *Visurile nu mai au preț* au defecte sesizabile în construcție. Faceți-vă un obicei din a găsi rime rare pentru poemele dumneavoastră scrise în dulcele stil clasic. Să nu rimati substantiv cu substantiv și verb cu verb. Limba română ne oferă o infinitate de posibilități în a găsi cu orgoliu artistic cuvântul potrivit care exprimă plastic adevărul. Vă dorim inspirație și sănătate, și să ne mai trimiteți versuri din când în când. (Cristina Gherasim, comuna Mărgineni-Neamț) ■

ecouri

Cinismul justiției?

Sorin Lavric a citit *Dialoguri despre lege*. *Legea în tranziție*, cu subtitlul *Victor Babiuc ispitit de Vasile V. Popa* (București, Editura All Beck, 2005) și rezumă pentru cititorii nr. 25/23 iunie 2006 al **României literare**, între care mă prenumăr: (...) *rostul justiției nu este acela de a face dreptate, ci de a aplica legile. Dreptatea e una, legile sînt cu totul altceva. Cine crede că legile sînt făcute pentru a împărți dreptatea între oameni va trăi mereu cu convingerea că justiția e murdară și că slujitorii ei sînt niște șnapani irecuperabili. În realitate, dreptatea e un cuvînt al cărui înțeles descinde din mitologia umanității și din simțul moral cu care fiecare om tinde să judece comportamentul semenilor.*

Cu riscul de a apărea autorului articolului și semnatarilor cărții menționate un ins irecuperabil minat de prejudecăți, (mă) întreb: dacă legile sînt altceva decît potențiale trepte către înfăptuirea dreptății omeneste dintr-o anumită etapă a evoluției sale, dacă deci legile riscă să apară filosofului strîmbe în raport cu această dreptate fatalmente relativă, atunci rostul legiuitorului nu apare superfluu? Ordinea colectivă și echilibrul social despre care vorbesc, mai departe, autorii citați sînt oare mai presus decît indivizii care, la o adică, pot muri cu dreptatgea-n brațe? (*Ordinea nu poate exista decît dacă legile sînt respectate, în vreme ce deseori dreptatea nu se poate face decît încălcînd legile existente. Mai mult chiar, sînt cazuri în care, aplicînd*

legea ordinea este păstrată cu prețul săvîrșirii unor mari nedreptăți). În aceste condiții, trebuie validat comunismul, care și-a făcut legi după calapodul său, a expropriat și a colectivizat (adică a furat), a schingiuit și a ucis avînd acte-n regulă, și, prin urmare, zbaterea unora pentru Declanșarea unui proces al comunismului e iluzorie precum dreptatea abstractă definită de acești autori?

Nici aceia care evită viciile cumplite ale aparatului justițiar, încercînd, adică, să-și facă dreptate singuri, apărîndu-se pe cont propriu de agresunile semenilor abilitați să-i nedreptățească, nu sînt trecuți cu vederea, fiind socotiți, nici mai mult nici mai puțin, decît surse de haos social (*Justițiarul pe cont propriu, deși au tot dreptul moral să procedeze în spiritual reciprocității umane, sînt o sursă de haos social. Căci dacă toți ne-am face dreptate singuri, cu timpul nu vom mai avea în mijlocul a ce să ne facem dreptate: societatea ar dispărea*). Așadar, bine a făcut celebrul K., eroul lui F. Kafka,

supunîndu-se procesului fără obiect care i s-a intentat!... Atunci de unde sentimental indescriptibil al nenumăratelor generații de cititori despre tragedia cu pricina?... E totul doar prejudecată ori simplă mitologie?...

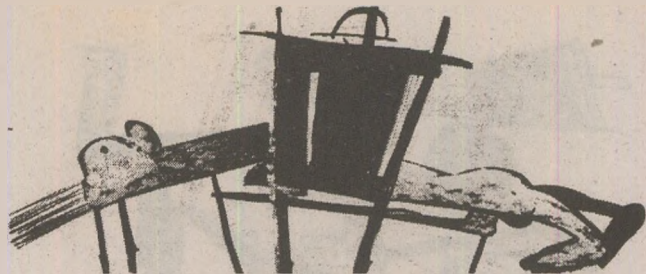
Dacă este atît de limpede că *atunci cînd ai de ales între salvarea ordinii și slujirea dreptății, alege ordinea colectivă și sacrifici dreptatea citorva ființe individuale*, atunci îmi explic de ce atîția securiști (torționari, criminali și traficanți) au făcut averi colosale în complicitate cu justiția după 1989 în România! Au acum, grație unor asemenea raționamente năucitoare, ca să zic astfel, și deplină acoperire teoretică!

Atunci ce ne rămîne, domnilor, să mai facem, noi, cei majoritari, lipsiți și de trecut securist, și de tupeu, în țara aceasta cu legi mereu „în tranziție”?...

Nu cumva să alegem soluția lui Gelu Ruscanu?...

Mihai FLOAREA

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Informatorii abjecți și securiștii onorabili

Noul joc de societate prin redacții și prin lumea literară: ghici cine a mai turnat la Securitate! Cum nu mă număr printre cei care își fac veacul printre dosare la CNSAS, sînt la curent numai cu ultimele dezvăluiri din presă. Unele sînt ciorbe reîncălzite, altele, bănuiele confirmate. Aud însă și noutăți, printre care numele unor amici cu care obișnuiam să pun lumea la care pe terasa de la Uniunea Scriitorilor sau prin țară, la întîlnirile cu cititorii. Pe unii îi credeam mai răi de gură decît mine, dar și mai pricepuți la dialoguri cu cititorii în zona șopîrlelor politice. Ca să aflu, acum, dacă e adevărat, că unii dintre maeștrii șopîrlelor și ai nemulțumirilor orale exprimate în grupuri mari povesteau a doua zi, în scris, ce reacții provocaseră din partea celor pe care trebuia să-i urmărească. Sau discutau cu ofițeri de Securitate cu grad înalt, explicîndu-le că de fapt ei cred în prînduire și că sînt nemulțumiți de tratamentul insuficient de respectuos care li se aplică. Lucrurile astea, chiar dacă par să provină din mai multe surse, ca documente, sînt produse de o singură editură, ca să zic așa, Securitatea. Cu atît mai mult cu cît unii dintre cei care par azi un soi de agenți de influență ai Securității aveau și dosare de urmărire informativă. Am citit de curînd în "Adevărul literar și artistic" stenograma unei discuții între un Nica Dan, ceea ce pare să fie un nume de cod, și un reprezentant al Securității. După cum e croit textul Securității reiese că cineva, cu inițialele N.C., apropiat al lui Mircea Eliade, ar fi sfătuit securitatea cum e mai bine să-l abordeze pe Mircea Eliade, dar care era supărat că nu i se publică ediția manuscriselor lui Eminescu. Textul pare să îl vizeze pe Constantin Noica și e datat prin anii '70. Așadar ar trebui să excludem ipoteza că securistul care a redactat textul a făcut-o cu gîndul că se prăbușește regimul și că are datoria de a mînji un intelectual în plus pentru a scoate Securitatea mai curată. În anii '70, Securitatea primise sarcina de recuperare a personalităților exilului, pentru a lustrui imaginea regimului Ceaușescu. Securitatea primise această sarcină pe linie de partid, nu acționa de capul ei. Or, de unde știm că Securitatea nu raporta false racolări sau false cooperări cu intelectuali de mîna întîi, pentru a nu fi acuzată că nu e în stare să ducă la îndeplinire cererile de partid și de stat? Mai precis ale echipei Ceaușescu. Anii '70, să nu uităm, au însemnat și perioada concurenței între securiștii lui Dej și oamenii lui Ceaușescu, cei dinții încercînd să-și dovedească utilitatea și loialitatea față de noul stăpîn, iar ceilalți, să dea rapid rezultate, în competiția lor cu "vechile structuri".

De unde știm că stenograme care urmăreau să marcheze succese ale Securității în general, nu erau făcute prin care securiștii epocii se străduiau să răspundă ordinelor?

Pe de altă parte, o discuție înregistrată sau stenografiată între urmărit și urmăritor care nu poartă și semnătura urmăritului nu cred că poate fi considerată o dovadă propriu-zisă de colaborare cu Securitatea. Unde există dovezi olografe de turnătorie, puteam vorbi de probe, dar acolo unde scenariul și dialogurile aparțin Securității e cazul unei maxime prudențe.

La fel cred că trebuie procedat și cu cei citați ca surse sau chiar ca informatori, dacă nu li se descoperă texte olografe. A sosit însă și momentul ca băieții care s-au ocupat de racolări și de gestionarea informațiilor și informatorilor să fie chemați pentru a spune ce au făcut, cum au făcut și de ce au făcut. Mi se pare inadmisibil ca un proces verbal de securist, multiplicat cu n dosare să se transforme într-o probă a acuzării, înainte de a-l lua la întrebări mai mult decît legitime pe autorul procesului verbal. Fiindcă altfel ajungem să uităm că informatorii n-au fost totuși securiști, în timp ajungem să credem că securiștii par niște patrioți onorabili. ■

P hui, Doamne, ce călduri ne cotropesc! Și, culmea-culmilor, ne mai pleznește Dumnezeu și cu o droaie de reportaje teve despre fuga lui Omar Hayssam în Siria îmbrăcat în piele de berbecuț și călărînd o vietate pe fruntea căruia scrie în limba arabă „sistem ticăloșit”, iar pe coadă, într-o românească faină, „Radu-mă-cheamă”...

Ce călduri, Dumnezeule!...

E ziua Sfîntului Ilie și e pentru prima dată în existența sa cînd i s-a comunicat oficial acest lucru. Iar Testviteanul nu se mai întreabă ce și cum, ci sloboade un trăsnet cu trei focoaie direct spre clădirea Cotroceniului undeeeee...

Aproape înlemniți, stăm amîndouă familiile în sufragerie uimindu-ne că *Megavijanu'* nu numai că rezistă calamității, dar reușește să țină în poziție cât de cât verticală pe cele trei fantome cărora abia li se deslușesc fețele...

-Auzi, bădișule, ăștia nu cumva-s Radu Timofte, Gheorghe Fulga și Virgil Ardelean?, mă întreabă Haralampy ștergîndu-și sudoarea cu năframa soacră-si.

-Nu, mă, nu!, îi răspund cu asprime. Aiurezi? Și mai gîndește și singur...

Zi de Sfîntul Ilie, toridă!

Schwarzeneger, fiul prietenului, băguit de căldură, întreabă:

-Tati, ghilotina aia nu e nenea Băescu?

-Ce ghilotină, mă! Ești hăbauc? Stai, că te trezesc io, minte-nă!

Și jap-jap!, două palme.

Juniorul începe să urle, Claustrina să țipe, iar soacră-sa să regrete.

Ce zi!

Însă la telegazete, se transmite un reportaj teve într-adevăr tulburător, care ne răscolește în minte și în inimă sentimentul unei iubiri de nație cam ofilită în ultima vreme, recunoaștem cu toții. Aflîndu-mă într-o stare neobosită, și încă optimistă, continui(u?) căutarea unei emisiuni de televiziune care să ne scoată din toropeală, fiindcă începusem să credem, mai ales cu prietenul Haralampy, că dorința de luptă a poporului, vitejia sa în momente grele și iubirea de patrie, au fost băgate deja în ghiveciul globalizării al cărui bucătar-șef ni-l imaginăm a fi brigandul Procut din Atica. Dar nu: reportajul din ziua de Sf. Ilie, transmis la televiziune de la Fălticeni, ne-a redat încrederea că suntem în stare de bătălie crâncene fie și doar pentru apărarea drepturilor omului la o bucătică de anafura sau pentru atingerea moaștelor Sf. Andrei. În acest scop, (drept?) credincioșii prezenți acolo s-au îmbrăncit cu atîta înverșunare și disperare, încât scheletul lui Machiavelli s-a zvârcolit în mormînt, iar spiritul zicerii sale despre „scop și mijloace”, s-a văzut plutind revoltat câteva clipe peste câmpul de luptă de la Fălticeni...

-Domnu' mieu, îmi zice prietenul, nu avem dreptul să minimalizăm și nici să aruncăm chestiunea spre derizoriu, ci să conștientizăm realitatea în toată goliciunea sa...

Goliciune ??? Ehe! Soare, ștrand, goliciune, căderi pe stradă din cauza căldurii și o reporterită de televiziune, hămicuță și zeloasă, tocmai întrebându-l pe un bătrînel căzut leșinat pe trotuar:

-Ce s-a întîmplat? V-ați pierdut conștiința?

-Biata fată, din cauza căldurii, confundă termenii, zice nevastă-mea, Coryntina împăciuitoare...

-Ei, cum să fi confuzie, dragă?, o lămuresc. În caz de leșin, din punct de vedere reportericesc, cunoștința și conștiința e același lucru...

O, dar câte se spun la televiziune!

Mai ales vara, cînd căldura poate avea efecte stranii asupra noastră, cînd mintea și memoria ne joacă feste dintre cele mai umiltoare... De-aceea, personal, îi invidiez pe mulți-chemații să-și spună părerea la televiziune despre o problemă sau alta, iar ei o fac nonșalant debitînd aiureli fermecătoare despre starea economiei naționale și mondiale, războiul din Irak, sau pur și simplu despre tradițiile cutărui trib din hățîșurile Deltei

cronica tv

Berbecuții și pierderea conștiinței

Amazonului. Nimic nu e forțat în spusele invitatului, ci totul curge lin și eficient spre urechea telespectatorului; din acest punct de vedere, unii invitați sunt de-a dreptul delicioși, asigurînd postul de televiziune cu momente inegalabile de divertisment pentru subdezvoltați mintal – ceea ce nu sunt în stare să facă mulți dintre actorii care spun glumițe vechi și stupide, tot cu nonșalanță, dar cu o asemenea intonație a vocii, încît noi, telespectatorii, trebuie să rîdem împreună cu rîsetele de pe banda magnetică, fiindcă... Revenind la unii invitați... Bineînțeles că ei sunt oameni cu o cultură impresionant de vastă, atît de vastă câteodată, încît ei înșiși se pierd în vastitatea ei și abia mai scocioresc prin memorie după câțiva termeni de efect maxim, cum ar fi „crețușca” despre care spun că ar fi o varianta de rățușcă sălbatică, o vietate superbă trăind prin zonele cu lacuri alpine și din care se poate prepara o friptură la proțap după o rețetă din Anzii Cordilier, sau o tocăniță mexicană...

E cald, și-i scuzăm. Iar dacă nu-i suportăm, ceea ce se întîmple din ce în ce mai des, căutăm alte emisiuni, pe alte posturi de televiziune, de unde putem afla și cum să ne descurcăm în viață, în realitatea imediată.

Drept care, ca niște învățăcei cumînți, privim cu atenție la filme din care învățăm cum să furăm unii de la alții și cu toții statul; cum să dăm șpaga, cum să pătrundem prin efracție într-un apartament, cum să folosim aspiratorul în orele de liniște pentru a-i îmbolnăvi pe vecinii cu probleme cardiace; cum să punem în practică metode eficiente, rapide și sigure de prădare a unei banci... Cum trebuie să procedăm, aflîndu-ne în arest sau chiar la pușcărie, pentru a convinge ca suferim de claustrofobie, că suntem bolnavi de cancer pulmonar, iar în ceea ce privește ficatul, aici e deja vorba de metastază, așa că... nu mai e mult pînă. Astfel, avem șansa ieșirii din arest și, în baza unei șpăgi importante, dar și cu ajutorul... și al lui Dumnezeu, o ștergem din țară. Odată ajunși dincolo de graniță, dăm telefon celor careeeeeee..., că pot declanșa urmărirea generală... Dar învățăm și alte lucruri, cum ar fi organizarea unei nunți...

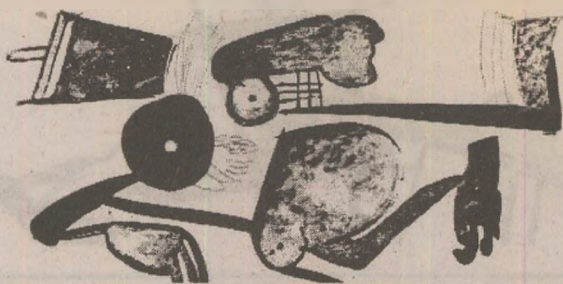
De exemplu, nunta „domnului” Irinel Columbeanu, cu a „cetățenei” Monica Gabor, devenită Monica Columbeanu, după cum i-a interpellat Primarul la cununia civilă...

E cald și etc.

În rest, Ștefan Bănică jr. se cracănează la Pro Tv la fel de ridicol ca și înainte de a se căsători cu Andreea Marin; printr-o simplă apăsare de tasta, românii vor afla de unde provine oul din care s-a făcut glazura prăjiturii cumpărate – că aveau insomnii din cauza asta... Dan Lupașcu, președintele Curții de Apel București are aceeași părere despre ministrul Justiției, Monica Macovei: „Are idei puține, dar fixe.”

Canicula! Ucigașă!

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Muşat şi ursitorile

Motto

„Căci i s-a dat să simtă-ntotdeauna
Un dor adânc şi îndărătnic foarte
De-o frumuseţe cum nu e nici una.”
(Mihai Eminescu, *Muşat şi ursitorile*)

Trei ursitori la leagănul copilei
În noaptea luminos-întunecoasă
Departa de vulgaritatea zilei

Schiţau un viitor, cu voce joasă:
– Când ai să creşti, tu ai s-ajungi bogată,
Printr-o căsătorie norocoasă.

Dar fericită n-ai să fi vreodată
Căci ți s-a dat să simți (ce soartă şuie!)
Un dor nebun, o sete necurmată

De-un critic literar cum altul nu e.
Tu despre el vei scrie toată viaţa
Şi numai lui ai să-i înalți statuie,

Într-un vâl des îți vei ascunde fața
Ca nimeni să nu-ți afle pasiunea,
Vei simula dezgustul, ura, greața,

Doar astfel vei putea trăi minunea
De-a-l evoca mereu, nepedepsită.
Va mai rămâne doar amărăciunea

De a nu fi la rândul tău iubită
De cel căruia scrie-vei și-o odă.
Să știi că te înșeli: lui i-e ursită

Aceeași pasiune incomodă,
El nopți întregi se va gândi la tine,
Și va căuta tenace o metodă

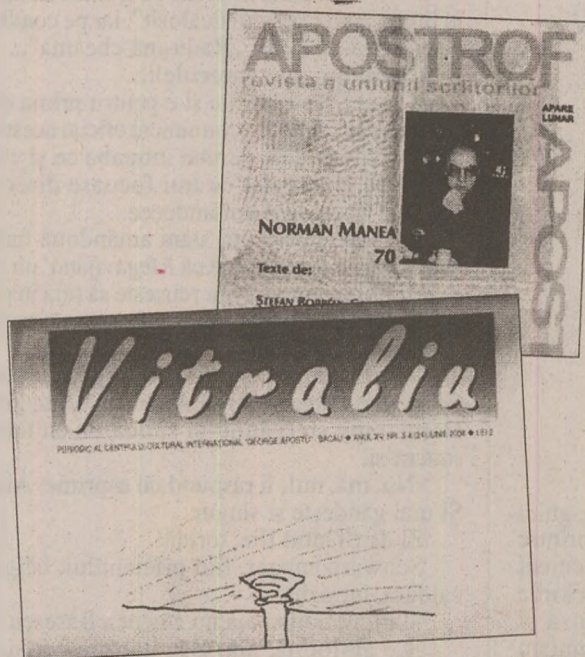
De-a vă-ntâlni. Și totul va fi bine.

Alex. ȘTEFĂNESCU

Vitraliu

Încă de la o rapidă răsfoire, revista *VITRALIU* (anul XV, nr 3-4, iunie 2006), apărută la Bacău, promite destule rubrici interesante. Dintre care cele mai multe confirmă și la lectură:

Mircea Coloșenco publică un document, niciodată menționat în istoriile teatrului românesc, apărut în *Albina românească* a lui Asachi (1846) în care se relatează succesul trupei de actori a Teatrului Național din Iași la prima ei reprezentație pe o scenă băcăuană. Chiar cu o piesă a lui Alecsandri – *Farmazonul din Hârlău*. „O scrisoare de la Bacău ni împărtășește următoarele... «Neîncăperea localului însă făcea o greutate care ar fi putut îneca, chear la început, acest frumos proiect în apele Bistriței, căci doritorii erau așa de numeroși și localul atât de îngust, încât au trebuit a lua o măsură cui să se deie întâimeea întrării. Dar Bakauenii nu debatează mult nici se ruga ca Grecii la temniță, îi au încheat între dânsii o convenție de etichetă. Așadar negușitorii avură astă dată întâimeea, îi au deschis teatrul și se folosiră și de nemerirea reprezentației cii întâi, ce se făcu în 20 Ianuarie, eară în 27 pentru boeri». ” O savuroasă mostră

de cronică dramatică, de expresivitate involuntară și totodată o legitimare serioasă pentru scena și pentru publicul moldav. Titlul articolului: *Eho Teatrului Național în Bacău*. Autorul: un anume P...

În toamna aceasta la București va avea loc Congresul internațional al Francofoniei. E o șansă, fără îndoială, pe care cei de la *Vitraliu* au înțeles-o exact, dedicând temei suficiente pagini și adaptându-și formatul prin traduceri de poezie. Articole excelente semnate de Ion Pop, Miheia Mălina Blebea, Mihai Zamfir, Alexandru Călinescu, Ioan Holban, Constantin Ciopraga, Ionel Savitescu, Lucian Vasiliu, Eugen Uricaru, Dan-Bogdan Hanu, Alexandra Titu, Elena Murariu etc. Amintiri, note de jurnal sau eseuri restrânse. Toate constituie o pledoarie neostentativă, naturale și șarmante ca o plimbare pe străzile Parisului sau un e-mail terminându-se cu ...@yahoo.fr.

Orașul nostru rural

Ultimul număr la revistei *CUVÎNTUL* (15 iulie–14 august) ne propune ca temă de dezbatere înfățișarea Bucureștiului și alura urbană sau suburbană a capitalei. Sinceritatea celor care se pronunță pe marginea acestei teme nu face decât să ne confirme un lucru dureros: bucureștenii trăiesc într-un oraș de care nu se mai simt legați decât prin amintiri. Fără aura afectivă a metropolei de altădată, toți am fi înclinați să plecăm cât mai repede din acest viespar al prostului gust și al tracăsării permanente. Nu știm câte alte capitale ale Europei au putut strânge în sufletul locuitorilor lor atîta dezgust și atîta resemnare. Sîntem precum niște sinistrați cărora le vine să închidă ochii și să-și astupe urechii de câte ori ies pe stradă. Dacă am putea, am prefera mai degrabă să nu ieșim din casă decât să ne lovim mereu de aceleași înfrunțări hidoase ale inculturii noastre citadine. Iar urîtenia orașului se

oglindește fidel în fizionomia și înfățișarea noastră: sîntem neîngrijiți, prost îmbrăcați și veșnic nervoși, cu o mimică încruntată de ființe suferinde și frustrate, al căror singur gînd este să dispară cît mai multe zile pe an din fojgăiala urbei. Dar să-l cităm mai bine pe Andrei Pleșu: „Nu, nu-mi place ce se petrece în București. Nu-mi place să rulez pe străzi desfundate, să mă simt asediat de un kitsch tot mai omogen, de o urbanistică tot mai arbitrară, de reclame care proliferază obscen, ca în lumea a treia, de colapsul traficului rutier, de zgomote, scuiptături și praf, de mitocănie fudulă, de firma cu sclipici a sălii de jocuri de la parterul blocului de peste drum de Dalles (în „inima orașului“!), de monumentul penibil din Piața Revoluției, de isteria clădirilor sticloase care strălucesc peste tot ca niște plombe ieftine, de excesul bățos al verticalelor cuplat cu disprețul crescînd pentru spații verzi și ochiuri de apă, de cerșetori smecheri și cîini vagabonzi, de șoferi barbari și pietoni gălagioși și haituiți. Orașul își pierde de la o zi la alta amprenta specifică – atîta cîta a mai rămas – și farmecul. [...] Și lucrurile vor continua să se degradeze, cu un fel de vervă funestă. Bucureștiul este un oraș neîubit. Nu-l mai iubesc cu adevărat nici bucureștenii (de altfel, tot mai puțini), nici primarii lui, în genere nebucureșteni. Nici eu. Îl parcurg adesea ca pe o amintire dureroasă, ca un pariu pierdut.”

Matei Călinescu, în interviul luat de Laura Albulescu pe ultimele două pagini ale revistei, ne surprinde prin concepția lucidă privitoare la locul pe care îl ocupă minciuna în scrierea cărților: „Problema minciunii în scris este iarăși o problemă foarte interesantă și complicată. De pilda, în scrisul autobiografic, sinceritatea se simte. Un cititor inteligent își poate da seama dacă rezonanța textului este una sinceră sau, chiar, una sincer nesinceră. De multe ori, scriitorul se autoadulează, se eroizează sau, la cealaltă extremă, se pedepsește pe sine. Foarte rare sînt cazurile de autenticitate. [...] Cred că în scris sinceritatea autentică poate fi detectată chiar și în cazul în care există anumite omisiuni, anumite discreții, care au la bază jena sau dorința de a proteja intimitatea altora sau alte motive nobile.”

Norman Manea sărbătorit în *Apostrof*

În ultimul număr apărut (7/2006), revista *APOSTROF* îl sărbătorește pe prozatorul Norman Manea (n. 10 iulie 1936), la împlinirea vârstei de 70 de ani. Scriu în *Apostrof* despre sărbătorit Marco Cugno (în calitate de traducător al său în italiană), Sanda Cordoș (despre „clown” și „huligan” în scrierile lui N. M.), Ruxandra Cesereanu (despre relația - dictator artist la N. M.), Ștefan Borbely (despre *Anii de ucenicie ai lui Augustin Prostul*), Corin Braga (despre „stil și traumă” la N. M.), Matei Călinescu (reflecții pe marginea volumului *Întoarcerea huliganului*), Leon Volovici (despre singurătatea lui Norman Manea), Irina Petras („Tușe la un portret de Hidalgo”), George State (despre „afinitățile Celan – Manea”), Călin Teușan (despre biografismul prozei lui N. M.). Din tableta poetei Marta Petreu reținem mărturisirea: „Ne știm de un sfert de secol, din primăvara nehotărâtă a anului 1981, când un prieten comun ne-a făcut cunoștință. A devenit imediat un reper intelectual pentru mine și, pe nesimțite, cel mai bun prieten pe care l-am avut și îl am”. Un fragment din romanul în pregătire *Impostorul* întregeste grupajul aniversar din *Apostrof*.

Cronicar

Revista România Literară

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămîinii

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

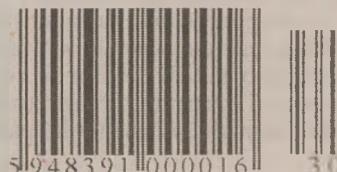
Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD – SUC. DOROBANȚI

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei